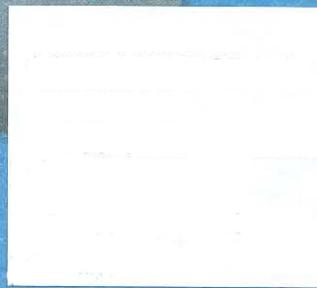

για την

περιβαλλοντική εκπαίδευση

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
22-GR 54014

ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2004 • Τεύχος 30 • 3€

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 30
Χειμώνας 2004
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120

Ιδιοκτήτης: Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ : 90147670, ΔΟΥ ΙΗ' Αθηνών

Εκδότης:
Υπεύθυνος ο Πρόεδρος της ΠΝΕΚΠΕ
Γιώργος Φαραγγιάκης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθυντής Σύνταξης: Κώστας Νικολάου
τηλ. 2310-886046
e-mail : kinikola @ hotmail.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 2310-434349
e-mail : souvatzi @ eled.auth.gr

Ειδικοί Συντάκτες
Νανά Αντωνιάδου
Νίκος Βουδρισάλης
Ρούλα Γκόλιου
Σταύρος Λάσκαρης
Γιώργος Περδίκης
Βέτα Τσαλίκη
Γιάννης Φαρμάκης
Καίτη Φραγκίκου

Συνεργάτες Παραρτημάτων
Ηλίας Γάτος (Στερεάς Ελλάδας-Εύβοιας)
Παναγιώτης Κάβουρας (Έβρου-Ροδόπης)
Γιώργος Κιμωνής (Κρήτης)
Αναστασία Κουρεντζή (Μαγνησίας)
Κυριάκος Λεμπέσης (Αττικής)
Παναγιώτης Σταθόπουλος (Δυτ. Ελλάδας)
Σάββας Σωμαράκης (Κεντρικής Μακεδονίας)
Παναγιώτα Τσελεκτσίδου (Δράμας-Καφάλαιος-Ξάνθης)

Συνδρομές Ετήσιες
Μέλη της ΠΝΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 10 €, Εξωτ.: 15 €
Φορείς: 20 €

Αλληλογραφία
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Fax: 2310-235183

Δημιουργικό-Διαχωρισμοί-Εκτύπωση films
Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος
Εκτύπωση
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

της Σύνταξης.....3

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Αφιέρωμα στο θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε.

Το θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε. Η δομή και η λειτουργία του.....4

Θεσμικό - νομικό πλαίσιο Π.Ε.

του Σ. Σωμαράκη.....6

Η λειτουργικότητα του θεσμικού πλαισίου για τη διοίκηση και την καθοδήγηση της Π.Ε

του Γ. Περδίκη.....8

Περιβαλλοντικοί Οργανισμοί και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

της Μ. Κατσακιώρη.....10

Η καρδιά της Π.Ε χτυπάει στα σχολεία

του Π. Μάναλη.....11

Όταν το σημαντικό περνάει απαρατήρητο

της Β. Αντωνιάδου.....14

Η λέξη «περιβάλλον»

του Ε. Κολτσούδησου.....16

«Είναι πολύ απλό...»

της Ρ. Γκόλιου.....17

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ Π.Ε

Η συστηματική προσέγγιση και η μοντελοποίηση - προσομοίωση:

κριτική ανάλυση της διδακτικής τους αξίας στην Π.Ε της Π. Ράγκου.....18

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Συμπεράσματα και προτάσεις που προέκυψαν από την συνάντηση εργασίας των μπευθύνων Π.Ε

της Β/Θμιας εκπαίδευσης.....20

Ημερίδα: Ευρωπαϊκή και εθνική πολιτική για το περιβάλλον.....22

Το Δημοτικό Σχολείο Προχώματος πρωτοπόρο στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.....22

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π.Ε ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....31

Οδηγίες για κείμενα, που στέλνονται στο περιοδικό

- Τα κείμενα αποστέλλονται εκτυπωμένα και ηλεκτρονικά (σε-δισκέτα ή CD-ROM ή με E-mail).
- Οι φωτογραφίες αποστέλλονται οπωσδήποτε στο πρωτότυπο και όχι μόνον ηλεκτρονικά.
- Ένα άρθρο δεν μπορεί να ξεπερνά συνολικά τις 4 σελίδες περιοδικού.
- Σημειώνεται ότι μία σελίδα περιοδικού έχει μέχρι 800 λέξεις, ενώ αν υπάρχουν σχήματα και φωτογραφίες, το κείμενο μειώνεται ανάλογα.

του Κώστα Νικολάου

Οι απαντήσεις που δίνει μια κοινωνία στα κάθε είδους διλήμματα που τίθενται, δεν μπορεί να στηρίζονται σε συγκυριακά οφέλη μας ή περισσότερων ομάδων, χωρίς να υπάρχουν προαποφασισμένες και κοινά αποδεκτές αρχές. Αρκετές τέτοιες θα μπορούσαν να αναφερθούν όμως κρίνεται σκόπιμο να γίνει εστίαση σε δύο απολύτως θεμελιώδεις.

Η πρώτη βασική αρχή είναι: η οποιαδήποτε αναπτυξιακή επιλογή να είναι αποφασιζόμενη και ελεγχόμενη κοινωνικά, για να μπορεί να υλοποιείται με ευθύνη και σε όφελος του κοινωνικού συνόλου. Έτσι, θα μπορεί να είναι εφικτή και η λήψη μέτρων προστασίας που θα αποβλέπουν στην εξασφάλιση της υγείας όλων και στη διατήρηση της οικολογικής ιορροπίας. Κι αυτό θα συμβαίνει, γιατί θα είναι το κοινωνικό σύνολο που θα αποφασίζει για μια επιλογή που ταυτόχρονα: θα καλύπτει δικές του ανάγκες, θα βελτιώνει το βιοτικό του επίπεδο, δε θα ρυπαίνει το περιβάλλον, δε θα έχει επιπτώσεις στην υγεία. Αν το κόστος για όλα αυτά (που θα επιβαρύνει όλους αναλογικά, αφού αποφασίσθηκε από όλους) είναι αποδεκτό, τότε η επιλογή θα μπορεί να γίνει πραγματικότητα.

Η δεύτερη βασική αρχή είναι: η χρησιμοποίηση της υπάρχουσας διαθέσιμης επιστημονικής γνώσης (και η συνεχής προσπάθεια για περαιτέρω διεύρυνσή της) στη λήψη των αποφάσεων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η εκτίμηση των μακρινών συνεπειών των πράξεων και των επιλογών. Θα πρέπει επιπλέον να υπογραμμισθεί ότι η αξιοποίηση της επιστήμης αποκτά νόημα, όταν η λήψη των αποφάσεων στηρίζεται στις γνώσεις και στα συμπεράσματά της.

Η υλοποίηση των προαναφερθέντων αρχών δεν αποτελεί πρακτική εφαρμογή κάποιας θεωρητικής κατασκευής. Αντίθετα, αποτελεί έναν αναγκαίο δρόμο για την απάντηση στο κοινά διαπιστωμένο αδιέξodo που έδειξε ότι δεν μπορούμε να παράγουμε, να καταναλώνουμε και να ζούμε με τον ίδιο τρόπο που διατηρούσαμε μέχρι σήμερα.

Η υπάρχουσα διεθνής εμπειρία, από τις προσπάθειες εφαρμογής πολιτικών προστασίας του περιβάλλοντος, αποκαλύπτει ότι η μικρή συμμετοχή των πολιτών αποτελεί συχνά το σημαντικότερο εμπόδιο. Η συμμετοχή, για να προκύψει, προϋποθέτει την ύπαρξη περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης, η οποία με τη σειρά της προϋποθέτει τη γνώση των θεμάτων που αφορούν στο περιβάλλον.

Το πέρασμα από τη γνώση και τη συνειδητοποίηση στη συμμετοχή υλοποιείται με τη διαμόρφωση αντίστοιχης στάσης ζωής, που αποτελεί καθημερινή διαδικασία και είναι αποτέλεσμα μακρόχρονης προσπάθειας. Σ' αυτήν την κατεύθυνση είναι που μπορεί να συμβάλλει η τυπική περιβαλλοντική εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, διαμορφώνοντας τους αυριανούς πολίτες και η άτυπη περιβαλλοντική εκπαίδευση, η οποία κινούμενη στους εκτός σχολείου κοινωνικούς χώρους μπορεί να τροποποιήσει τις συνειδήσεις των σημερινών πολιτών.

Ανάπτυξη, περιβάλλον και συμμετοχή των πολιτών:

Απαντώντας με αρχές στα διλήμματα

αρθρογραφία

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ

Το Παράρτημα της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας, με αφορμή τις νέες υπουργικές αποφάσεις για την Π.Ε. που εκδόθηκαν την τελευταία χρονική περίοδο, προέβη στις 10 Ιανουαρίου 2004, στο χώρο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας της Θεσσαλονίκης, στην οργάνωση ημερίδας με θέμα "Το θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε. - Η δομή και η λειτουργία του". Στην ημερίδα συμμετείχαν υπεύθυνοι Π.Ε., εκπαιδευτικοί των Κ.Π.Ε. και έμπειροι εκπαιδευτικοί στην Π.Ε. όλων των βαθμίδων από νομούς της Κ. Μακεδονίας.

Στόχος της ημερίδας ήταν η ανάπτυξη προβληματισμού για το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε., ο γόνιμος διάλογος γύρω από αυτό, για να διατυπωθεί καλόπιστη κριτική από τους συμμετέχοντες με σχόλια, προτάσεις αλλά και αντιρρήσεις, ώστε τα αποτελέσματα της ημερίδας να αποτελέσουν αφετηρία για τη δημιουργία θέσεων της ένωσης πάνω σε θέματα θεσμικού πλαισίου στην εφαρμογή της Π.Ε.

Το πρόγραμμα της ημερίδας περιελάμβανε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος που είχε ως θέμα "Το θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε. ως δομή και ως λειτουργία μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα" οι δύο ομιλητές παρουσίασαν τη δομή του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου με σκέψεις, ερωτήματα, προτάσεις για την αποτελεσματικότητα και εξέλιξη του θεσμού και μετά επακολούθησε ουζήτηση. Την πρώτη ομιλία με θέμα "Η Διοικητική Δομή της Π.Ε." εισηγήθηκε ο κ. Σάββας Σωμαράκης, δάσκαλος και μέλος του Δ.Σ. του παραρτήματος της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας και τη δεύτερη με θέμα "Η λειτουργικότητα της υπάρχουσας δομής της Π.Ε." εισηγήθηκε ο κ. Γιώργος Περδίκης, υπεύθυνος Π.Ε. και μέλος του Δ.Σ. του παραρτήματος της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας.

Το δεύτερο μέρος της ημερίδας με θέμα "Οι σχέσεις της σχολικής εκπαίδευσης με τα ΑΕΙ και τις ΜΚΠΟ" αφορούσε κυρίως ζητήματα επιμόρφωσης και συνεργασίας και περιελάμβανε τρεις εισηγήσεις -από τις οποίες πραγματοποιήθηκαν μόνον οι δύο, λόγω α-

πουσίας του ενός ομιλητή- στο τέλος των οποίων επικολούθησε συζήτηση. Η πρώτη ομιλία με εισηγητή τον κ. Ζήση Αγγελίδη, υπεύθυνο Π.Ε. Δ/νσης Δ.Ε. Ανατολικής Θεσσαλονίκης, είχε ως θέμα "Το θεσμικό πλαίσιο των συνεργασιών με τα ΑΕΙ και τις ΜΚΠΟ" και η δεύτερη με εισηγητή την κ. Μαρία Κατσακιώρη, υπεύθυνη του τομέα Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης του ΕΚΒΥ, είχε ως θέμα "Τι σχέση θέλουν οι ΜΚΠΟ με την εκπαίδευση". Η τρίτη ομιλία που δεν έγινε, λόγω απουσίας του ομιλητή κ. Αλέκου Γεωργόπουλου, αναπληρωτή καθηγητή του ΑΠΘ, είχε ως θέμα "Τι σχέση θέλουν τα ΑΕΙ με τη σχολική εκπαίδευση".

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΩΝ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ -ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κριτικοί παρατηρητές:

Χρισούλα Αθανασίου - Νανά Αντωνιάδου - Ρουύλα Γκόλιου - Άννα Γούδα

Α' Μέρος

Ο κ. Σ. Σωμαράκης παρουσίασε και σχολίασε λεπτομερώς όλη τη σχετική με την Π.Ε. νομοθεσία από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα. Ειδικότερα διαπίστωσε ότι το 80% των νομοθετικών ρυθμίσεων αφορούν το διοικητικό μέρος της Π.Ε. (επιλογή στελεχών, ρόλος και αρμοδιότητες στελεχών, καθορισμός των μεταξύ τους σχέσεων, αμοιβές στελεχών κτλ.) και ότι μόνο το 20% των νομοθετημάτων αναφέρονται στη σχολική μονάδα, γεγονός που μπορεί να μεταθέσει το βάρος από το τι συμβαίνει στα σχολεία στο διοικητικό μέρος. Επισημάνθηκε επίσης η αύξηση των λεγομένων «μεσαίων στελεχών» της εκπαίδευσης όπως υπεύθυνοι Π.Ε., υπεύθυνοι Κ.Π.Ε., που αν σε αυτούς προστεθούν οι υπεύθυνοι Αγωγής Υγείας και Καταναλωτή, οι υπεύθυνοι Αγωγής Σταδιοδρομίας, οι υπεύθυνοι Πολιτιστικών Θεμάτων φαίνεται να αποτελούν το 10% των εκπαιδευτικών. Ιδιαίτερα σχολιάστηκε η πρόσφατη ίδρυση του Συντονιστικού Κέντρου για την Π.Ε. και τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο του.

Ο κ. Γ. Περδίκης αναφέρθηκε στη λειτουργικότητα του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου του οποίο όπως υ-

ποστήριξε ρυθμίζει ζητήματα διοίκησης και καθοδήγησης της Π.Ε. Τονίστηκε η θετική επίδρασή του στη λειτουργία του θεσμού της Π.Ε. αλλά και οι αδυναμίες - δυσλειτουργίες οι οποίες εντοπίζονται και επηρεάζουν την ουσία της Π.Ε που είναι τα προγράμματα που γίνονται στο σχολείο. Ακόμη φαίνεται μια σταδιακή μετατόπιση του ρόλου του υπευθύνου Π.Ε. από καθοδηγητικό σε διοικητικό. Σχετικά με τα ΚΠΕ τόνισε ότι φαίνεται να υπάρχει μια ασάφεια στο αν η δομή τους είναι υποστηρικτική - καθοδηγητική ή εκπαιδευτική. Τέθηκαν ερωτήματα που αφορούσαν τη συνεργασία Υπευθύνων Π.Ε - ΚΠΕ, την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού που έχει παραχθεί, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την απουσία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου από το Συντονιστικό Κέντρο της Π.Ε. αλλά και το ρόλο της Περιφερειακής Δ/νσης Εκπαίδευσης.

Κατά τη συζήτηση που επακολούθησε, εκφράστηκε ο προβληματισμός για το πλήθος των νομοθετημάτων που εκδόθηκαν τα τελευταία χρόνια, τα οποία όχι μόνο δεν αφορούν τη λειτουργία της Π.Ε σε επίπεδο σχολείου, αλλά φαίνεται να δημιουργούν ένα ιεραρχικό σύστημα στην Π.Ε. που σε συνδυασμό με την υπάρχουσα γραφειοκρατία πιθανόν να συμπιέσουν τη λειτουργία της Π.Ε. σε επίπεδο σχολείου με αποτέλεσμα την αποθάρρυνση των εκπαιδευτικών που κάνουν προγράμματα Π.Ε. Η συζήτηση επικεντρώθηκε επίσης στο ρόλο του Συντονιστικού Οργάνου της Π.Ε. και στον τρόπο με τον οποίο ορίζεται ο πρόεδρος του (ο εκάστοτε υπεύθυνος του ΚΠΕ Αργυρούπολης). Τονίστηκε ότι το γεγονός αυτό σηματοδοτεί τη συγκέντρωση όλων των εξουσιών στο χώρο της Π.Ε. σε ένα πρόσωπο (αφού το ίδιο πρόσωπο συμβαίνει να είναι σήμερα και πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ και μέλος του γραφείου Π.Ε του ΥΠΕΠΘ) κάτι που δε συνάδει με το πνεύμα της Π.Ε. Επισημάνθηκε επίσης ότι οι συχνές τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου σηματοδοτούν τη δυσλειτουργία του, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις που δεν έχουν προβλεφθεί από τη νομοθεσία. Αναπτύχθηκε έντονος προβληματισμός για το πώς πρέκυψαν οι νέες ρυθμίσεις, για το αν βασίστηκαν σε αξιολόγηση του προηγούμενου θεσμικού πλαισίου. Τονίστηκε ότι για τη μέχρι τώρα θεομοθέτηση αγνοήθηκε η εμπειρία των άμεσα ενδιαφερομένων, δηλαδή των εκπαιδευτικών των σχολείων που υλοποιούν προγράμματα Π.Ε, των υπευθύνων Π.Ε. των Δ/νσεων των Νομών και των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ καθώς και της ΠΕΕΚΠΕ. Διαπιστώθηκε η απουσία οριζόντιας επικοινωνίας μεταξύ των στελεχών της Π.Ε, η έλειψη ανατροφοδότησης με τη βάση όπου παράγεται η Π.Ε. Αναφέρθηκε ότι είναι σημαντικό το θεσμικό πλαίσιο να ειδωθεί μέσα στο πλαίσιο της γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται. Τονίστηκε η αναγκαιότητα να υποστηριχθεί η βάση, το σχολείο. Διαπιστώθηκε ότι δεν έχουν επιλυθεί ακόμη ζητήματα που αφορούν την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε στα σχολεία, όπως ο χρόνος υλοποίησης και η χρηματοδότηση των προγραμμάτων Π.Ε. καθώς και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Εκφράστηκε έντονος προβληματισμός για την απουσία του καθοδηγητικού ρόλου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.) παρά το γεγονός ότι υπάρχει πάρεδρος Π.Ε. και ότι η Π.Ε. αναφέρεται στα Προγράμματα Σπουδών που έχει συντάξει το Π.Ι. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στη σχέση της Ευέλικτης Ζώνης καινοτόμων δράσεων με την Π.Ε. Αναφέρθηκε ότι αν και η Π.Ε. ου-

νέβαλε στην ανάπτυξη της Ευέλικτης Ζώνης, τέθηκε εκτός αυτής και στη μικρή της πορεία φάνηκε να μην έχει απήχηση στον εκπαιδευτικό κόσμο. Φαίνεται ότι για την ανάπτυξη της Ευέλικτης Ζώνης το βασικό κίνητρο ήταν το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

B' Μέρος

Ο κ. Ζ. Αγγελίδης αναφέρθηκε στο περιεχόμενο της ΥΑ 47587/16-5-2003 που ρυθμίζει τα θέματα συνεργασίας του σχολικού συστήματος με τα ΑΕΙ και τις μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις (ΜΚΠΟ) που αφορούν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τη λειτουργία των δικτύων Π.Ε, την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και τα θερινά σχολεία. Σύμφωνα με αυτήν, οι ΜΚΠΟ στερούνται της δυνατότητας να συντονίζουν δράσεις που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές π.χ. δίκτυα Π.Ε, επιμόρφωση ή εκπαιδευτικά υλικό για την Π.Ε παρά μόνο εφόσον συντονιστής είναι κάποιο ΚΠΕ ή υπεύθυνος Π.Ε. Επισημάνθηκε ότι το θεσμικό αυτό πλαίσιο στερείται φιλοσοφίας (περιβαλλοντικό - εκπαιδευτικό πλαισίου), φαίνεται να είναι υπουργοκεντρικό και πρόχειρο, εισάγει συγκρούσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και ΜΚΠΟ, δίνει στον Υπεύθυνο Π.Ε έναν ρόλο στον οποίο είναι δύσκολο να ανταπεξέλθει. Τονίστηκε ότι εφόσον είναι δεδομένη η επιθυμία και η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και ΜΚΠΟ, είναι απαραίτητο να βρεθεί μία βάση η οποία να ενεργοποιεί τις συνεργασίες με ΜΚΠΟ ή άτομα και τέλος να αναλυθεί και διατυπωθεί η σχέση τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης.

Η κ. Μ. Κατοακίωρη εξέφρασε την άποψη ότι εφόσον υπάρχει μεγάλη ποικιλία ΜΚΠΟ όσον αφορά τους σκοπούς και την εμβέλειά τους, δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όλες με τον ίδιο τρόπο από το ΥΠΕΠΘ. Αναφέρθηκε στο μέχρι σήμερα έργο των ΜΚΠΟ σε διάφορους τομείς (ενημέρωση, παραγωγή και δωρεάν διάθεση εκπαιδευτικού υλικού, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, σχεδιασμό και συντονισμό δικτύων Π.Ε κ.ά) και επισήμανε ότι η εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου εισάγει πόλωση στις σχέσεις ΜΚΠΟ και ΥΠΕΠΘ, στερεί από τις ΜΚΠΟ τη δυνατότητα να επιτελούν το υποστηρικτικό τους έργο και αποδυναμώνει τις δυνάμεις που στήριζαν και στηρίζουν την Π.Ε στην Ελλάδα. Αναγγώρισε την ανάγκη προστασίας του σχολικού χώρου, όπως έχαλλου γινόταν και πριν την έκδοση του νέου θεσμικού πλαισίου, και κατέθεσε μια σειρά σχετικών προτάσεων. Τέλος τόνισε την ανάγκη να υπάρξει ανοιχτός διάλογος με το ΥΠΕΠΘ, για να διασφαλιστεί η συνεργασία των ΜΚΠΟ με το σχολείο.

Στη συζήτηση που ακολούθησε, τονίστηκε ότι είναι απαραίτητο το παράρτημα Κ. Μακεδονίας της ΠΕΕΚΠΕ να στείλει τις θέσεις του σχετικά με το νέο θεσμικό πλαίσιο στο ΥΠΕΠΘ. Επισημάνθηκε ότι επειδή ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της Π.Ε. είναι το άνοιγμα του σχολείου στη ζωή, τέτοια θεσμικά πλαίσια δεν προάγουν αυτή τη σχέση. Φάνηκε μάλιστα ότι η σχετική ΥΑ δεν εκφράζει ούτε τους υπεύθυνους Π.Ε ούτε τα ΚΠΕ, αντιθέτως δημιουργεί προβλήματα στις μέχρι τώρα καλές σχέσεις τους με τις ΜΚΠΟ. Τέλος αμφισβητήθηκε η αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητά του.

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ - ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σάββας Σωμαράκης, δάσκαλος

Το Σύνταγμα κάνει έμφεση αναφορά στην ανάγκη ύπαρξης της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τη φράση: "... Για τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος το Κράτος έχει υποχρέωση να πάρει προληπτικά ί κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αιειφορίας" στο άρθρο 24. Επίσης στο άρθρο 16 παρ. 2 του Συντάγματος αναφέρεται ότι: "Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.²".

Οι πηγές δικαίου³ στις οποίες βασιζονται όλες οι ενέργειες της δημόσιας διοίκησης και κατ' επέκταση και της διοίκησης της εκπαίδευσης είναι οι ακόλουθες:

- Σύνταγμα - συντακτικές πράξεις - ψηφίσματα.
- Νόμοι⁴ - νομοθετικά διατάγματα - πράξεις νομοθετικού περιεχομένου.
- Προεδρικά Διατάγματα (Π.Δ.)⁵ - υπουργικές αποφάσεις (Υ.Α.) ή πράξεις κανονιστικού περιεχομένου και κανονισμού.
- Συμπλήρωση των νομοθετικών κειμένων αποτελούν η νομολογία των δικαστηρίων καθώς και οι εγκύλιοι, οι οποίες έχουν σκοπό να δώσουν οδηγίες για την ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας ή την ομοιόμορφη άσκηση ορισμένων αρμοδιοτήτων.

Το κράτος ασκεί τις αποφασιστικές αρμοδιότητές του μέσα από το κεντρικό όργανό του (ΥΠΕΠΘ) και από τα αποσυγκεντρωμένα όργανα του (Περιφερειακές Δ/νσεις, Δ/νσεις και Γραφεία Εκπ/σης, άλλες διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, καθώς και Σχολικές μονάδες).

Η Π.Ε.⁶ "...αποτελεί τμήμα των προγραμμάτων των Σχολείων Δευτεροβάθμιας και Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.". Όλες οι ενέργειες που την αφορούν διέπονται από το ίδιο πλαίσιο λειτουργίας μ' αυτό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Τα θέματα Π.Ε. ρυθμίζονται από τρεις νόμους και δεκατρείς Υ.Α.⁸.

Ο Νόμος 1892/90 (Κεφάλαιο ΙΘ': Ρυθμίσεις αρμοδιότητας ΥΠ.Ε.Π.Θ. Άρθρο 111: Εκουγχρονισμός Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης. Σχεδιασμός υλοποίησης προγραμμάτων Π.Ε στη Β/βαθμία και στην

Α/βάθμια) αναφέρει τα εξής:

- Η Π.Ε. είναι τμήμα των προγραμμάτων των σχολείων Β/βαθμίας.
- Σκοπός Π.Ε., Υπεύθυνος Π.Ε. και Κ.Π.Ε.
- Παραπομπή σε Υ.Α. για το πλαίσιο λειτουργίας και χρηματοδότησης προγραμμάτων Π.Ε., αρμοδιότητες και καθήκοντα Υπευθύνων, καθώς επίσης και για την ίδρυση, τους σκοπούς, τη λειτουργία και τη στελέχωση των Κ.Π.Ε.
- Δαπάνες, στέγαση Κ.Π.Ε.
- Ο Νόμος 1946/91 επεκτείνει την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 1892/90 για την Α/βαθμία Εκπαίδευσης. Βάσει των παραπάνω νόμων εκδόθηκαν το 1992 δύο Υπουργικές Αποφάσεις: Υ.Α. Γ2/4867/28-8-92 και Υ.Α. Γ1/377/865/18-9-92 (και ο δύο με τίτλο "Σχολικές Δραστηριότητες"). Οι Υ.Α. αναφέρονται στη θεματολογία της Π.Ε., καθώς και σε διαδικαστικά και οικονομικά ζητήματα (κατάρτιση προγράμματος, υποβολή και έγκριση από το Σύλλογο Διδασκόντων, υποβολή και έγκριση από τον Πρ/μενο Δ/νσης ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Σχολικών Δραστηριοτήτων, χρηματοδότηση, υπερωριακή απασχόληση εκπ/κών) των προγραμμάτων Π.Ε. που υλοποιούνται στη σχολική μονάδα. Επίσης το 1995 εκδόθηκε η Υ.Α. Γ2/3219/11-5-95 "Ιδρυση και λειτουργία των Κ.Π.Ε." (αναλυτική καταγραφή των στόχων, κριτήρια επιλογής προσωπικού) και το 2002 η Υ.Α. Γ2/72947/11-7-02 "Ιδρυση και λειτουργία 16 νέων Κ.Π.Ε.".
- Με τον Νόμο 2986/02 (13-2-02) Άρθρο 8: Οργανωτικά θέματα υπηρεσιών και σχολικών μονάδων ρυθμίζονται:
- Παρ. 2α: απόσπαση εκπαιδευτικών στα ΚΠΕ και ορισμός ενός υπευθύνου.
- Παρ. 2β: παραπομπή σε κοινή Υ.Α. (ΥΠΕΠΘ & Οικονομικών) για ύψος αποζημίωσης υπευθύνων Π.Ε, υπευθύνων και εκπ/κών στα Κ.Π.Ε.
- Παρ. 2γ: παραπομπή σε Υ.Α. (ΥΠΕΠΘ) για αριθμό απόσπασμάνων εκπ/κών στα ΚΠΕ - υπευθύνων των ΚΠΕ - υπευθύνων Π.Ε. στις Δ/νσεις, για διάρκεια απόσπασης, για προσόντα - κριτήρια - όργανα - διαδικασία επιλογής - λόγοι ανάκλησης της απόσπασης των παραπάνω.

Βάσει του παραπάνω νόμου εκδόθηκαν οι ακόλουθες Υπουργικές Αποφάσεις:

Κ.Υ.Α. 2/36695/0022/18-7-02 και Κ.Υ.Α. 2/60945/0022/21-11-2002 για καθορισμό αμοιβής υπευθύνων κτλ.

Υ.Α. 57905/Γ2/4-6-02 (Συνεργασία Υπευθύνων Π.Ε. και των Κ.Π.Ε.) "Ρύθμιση θεμάτων στελέχωσης και λειτουργίας Κ.Π.Ε., καθηκόντων απασχολούμενων σε αυτά και των αντίστοιχων θεμάτων και καθηκόντων Υπευθύνων Π.Ε. των τοπικών Δ/νσεων Α/βάθμιας και Β/θμιας Εκπ/σης". Η παραπάνω τροποποίηση σε κάποια σημεία της από την Υ.Α. 41644/Γ7/24-4-03 και στη συνέχεια οι Υ.Α. 71735/Γ7/10-7-03 και Υ.Α. 91184/Γ7/1-9-03 τροποποιούν την αρχική (4-6-02) και την τροποποιητική της (24-3-03) σε ορισμένα σημεία⁹.

Τέλος το 2003 ακολούθησε η έκδοση των παρακάτω Υπουργικών Αποφάσεων:

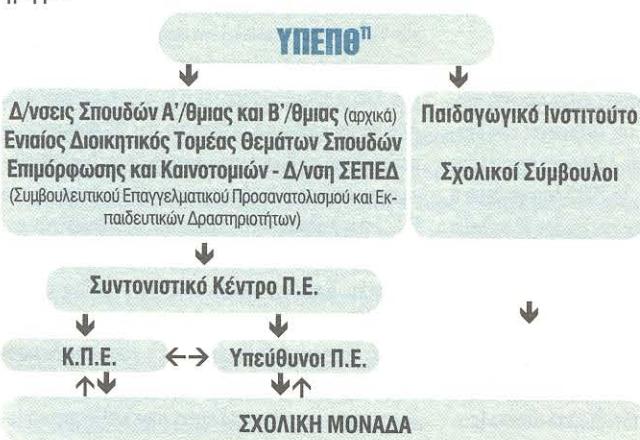
Υ.Α. 47587/17/16-5-03 "Συνεργασίες ΥΠΕΠΘ, θεματικών οργάνων Π.Ε. και Σχολείων με Ανώτατα & Ερευνητικά Ιδρύματα, άλλους Κυβερνητικούς Φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις"

Υ.Α. Γ7/65216/2-7-03 "Ιδρυση και λειτουργία Συντονιστικού Κέντρου Π.Ε."

Υ.Α. Γ7/107632/2-10-03 "Μετακινήσεις μαθητών και εκπαιδευτικών με διανυκτέρευση στο πλαίσιο υλοποίησης προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων"

Φυσικά υπάρχουν και Υ.Α. προκήρυξης θέσεων των λεγόμενων "μεσαίων"¹⁰ στελεχών του εκπαιδευτικού συστήματός μας.

Η οργάνωση και η λειτουργία της Π.Ε. μπορεί να αποδοθεί με το παρακάτω σχεδιάγραμμα.

Ακολουθώντας τα βέλη με έντονο μαύρο χρώμα έχουμε ένα ιεραρχικό μοντέλο¹², όπου το ανώτερο επίπεδο εξουσίας αποφασίζει για τις ενέργειες και δραστηριότητες που πρέπει να πραγματοποιηθούν στα πλαίσια της Π.Ε. και τα υποκείμενα επίπεδα είναι υποχρεωμένα να εκτελέσουν. Χαρακτηριστικό σημείο του ιεραρχικού μοντέλου είναι ότι ο υφιστάμενος έχει κάθε φορά ένα και μόνο προϊστάμενο στον οποίο και αναφέρεται. Το μοντέλο αυτό λειτουργεί αυτούσιο στο επίπεδο της διεκπεραίωσης όλων των γραφειοκρατικών διαδικασιών (έγγραφη ενημέρωση, συμπλήρωση στοιχείων, υποβολή προγραμμάτων κτλ.). Τα λεπτά μαύρα βέλη δείχνουν ότι υπάρχει σ' όλο το πλέγμα της Π.Ε. και στοιχεία λειτουργικού συστήματος, στο οποίο, βεβαίως και υπάρχουν ιεραρχικά επίπεδα, αλλά ο υφιστάμενος μπορεί κάθε φορά να δέχεται εντολές και οδηγίες από περισσότερους τους ενός προϊσταμένους. Στην πραγματικότητα, ως προς το διοικητικό της μέρος, η Π.Ε. ακολουθεί ένα ιεραρχικό μοντέλο, ε-

νώ, ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων από τις περιβαλλοντικές ομάδες των σχολείων έχουμε μια λειτουργική σχέση στο επίπεδο της σχολικής μονάδας με τους Υπευθύνους Π.Ε. και τα Κ.Π.Ε. Η λειτουργικότητα αυτή μεταβάζει των δύο κατώτερων επιπέδων του συστήματος δίνει και το πλήθος και την ποιότητα των παραγόμενων προγραμμάτων Π.Ε. από τις σχολικές μονάδες κάθε σχολικό έτος.

Φυλλομετρώντας τα νομοθετήματα που αφορούν τη λειτουργία της Π.Ε. σαν σχολική δραστηριότητα βρίσκουμε ότι είναι 50 περίπου σελίδες. Αν ψάχνουμε να βρούμε πόσες είναι οι σελίδες που ασχολούνται με τα προγράμματα Π.Ε. και την ίδια τη σχολική μονάδα, δε θα βρούμε παραπάνω από 10 και μάλιστα αυτές οι 10 σελίδες αναφέρονται στα νομοθετήματα των πρώτων χρόνων (1990-1992).

Η παραπάνω παρατήρηση θέτει μερικά βασικά ερωτήματα:

- Τελικά τα νομοθετήματα απευθύνονται στο κύτταρο του εκπαιδευτικού μας συστήματος, δηλαδή τη σχολική μονάδα, ή σε στελέχη έχω και πιο πάνω απ' αυτήν;
- Το βασικό πρόβλημα της λειτουργίας της Π.Ε. είναι ο τρόπος επιλογής¹³ των "μεσαίων" στελεχών, μα και έχουμε πλήθος αλλαγών και τροποποιήσεων πάνω σ' αυτό το ζήτημα;
- Γιατί τα προγράμματα Π.Ε. λειτουργούν εδώ και 12 σχολικά έτη (επίσημα) μόνο με τις Υ.Α. του 1992 και δε χρειάστηκε να διαθούν περισσότερες "οδηγίες"¹⁴;
- Γιατί το Συντονιστικό Κέντρο Π.Ε. έχει τόσο συγκεντρωτικό χαρακτήρα και ο τρόπος στελέχωσής του έχει το χαρακτήρα ορισμού και όχι επιλογής;

'Όλα τα παραπάνω ερωτήματα είναι η αρχή μιας μεγάλης συζήτησης που πρέπει να γίνει, ώστε η Π.Ε. να παραμείνει στα σχολεία χωρίς το "γραφειοκρατικό βάρος" των υπερκείμενων της σχολικής μονάδας επιπέδων (βλ. σχεδιάγραμμα), ώστε να μην καταλήξει μια τυπική και κενή παιδαγωγικού ενδιαφέροντος σχολική δραστηριότητα και τα προγράμματα Π.Ε. να μη φθίνουν τόσο ως προς τον αριθμό τους όσο και ως δράσης την ποιότητά τους.

¹ Προφανώς ο όρος προληπτικά μέτρα περιλαμβάνει την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

² Υπευθύνους πολίτες και σε περιβαλλοντικά ζητήματα κατ' επέκταση, θα προσθέταμε σήμερα.

³ Περιοδικό "Διοικητική Μεταρρύθμιση", τεύχος 37, 1986.

⁴ Συνήθης τακτική είναι οι Νόμοι να εξουσιοδοτούν Π.Δ. και Υ.Α. για τις λεπτομερείς ρυθμίσεις των θεμάτων που πραγματεύονται.

⁵ Τα Π.Δ. υπόκεινται σε προληπτικό έλεγχο από το Συμβούλιο Επικρατείας.

⁶ Π.Ε.: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

⁷ Νόμοι 1892/90 και 1946/91.

⁸ Είναι χαρακτηριστικό ότι όλες οι λεπτομερείες που αφορούν τη λειτουργία της Π.Ε. ρυθμίζονται με Υ.Α., πράγμα που φανερώνει ότι αλλάζουν ή τροποποιούνται με ευκολία ανάλογα με την πολιτική πηγείσα του ΥΠΕΠΘ και τις εκάστοτε εισηγήσεις διαφόρων συμβούλων της.

⁹ Βλέπε προηγούμενη υποσημείωση.

¹⁰ Με το όρο "μεσαία" στελέχη εννοούμε τους εκπαιδευτικούς που έχουν θέσεις υπευθύνων έχω από τη σχολική μονάδα και συνήθως σε επίπεδο Δ/σης Εκπαίδευσης.

¹¹ Το ρόλο του ΥΠΕΠΘ πολλές φορές αντικαθιστούν και οι Περιφερειακές Δ/νσεις του.

¹² Παπακωνσταντίνου Γ., Ανδρέου Α., 1994, Εξουσία και Οργάνωση - διοίκηση του εκπαιδευτικού συστήματος, Νέα Σύνορα, Αθήνα, σελ. 353.

¹³ Δεν υπάρχει μία πάγια νομοθετική ρύθμιση για τον τρόπο επιλογής των στελεχών της εκπαίδευσης (Προϊστάμενοι, Διευθυντές, Υπεύθυνοι κτλ.), αλλά κάθε φορά εισάγεται νέα ρύθμιση ενόψει της επιλογής.

¹⁴ Στο σημείο αυτό να προσθέσουμε ότι στο Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών (18/10/2001) υπάρχει αναφορά έξι σελίδων για τις βασικές αρχές, τη θεματολογία, το περιεχόμενο και τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις της Π.Ε. Το παραπάνω Πρόγραμμα Σπουδών εφαρμόζεται πιλοτικά σε κάποιες σχολικές μονάδες και μάλιστα όχι στο σύνολό του.

Η λειτουργικότητα του θεσμικού πλαισίου για την διοίκηση και τη καθοδήγηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.)

Το κεντρικό ερώτημα στην εισήγηση αυτή είναι «πόσο λειτουργικό είναι το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει όλες τις εκπαιδευτικές και διοικητικές δράσεις και ενέργειες που αφορούν την Π.Ε., δηλαδή την εφαρμογή προγραμμάτων στα σχολεία, την υποστήριξη και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν προγράμματα Π.Ε., τη χρηματοδότηση των σχολικών προγραμμάτων Π.Ε., την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Π.Ε. κτλ.».

Γιώργος Περδίκης
Χημικός - ΜΔΕ στη Διδακτική των Φυσικών
Επιστημών
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Β/θμιας Εκπ/σης Ν. Πιερίας

αρθρογραφία

αρθρογραφία

1. Ορισμένες προκαταρκτικές διευκρινίσεις

Α. Σχετικά με τα κείμενα που συγκροτούν το θεσμικό πλαίσιο

Το πλέγμα των θεσμικών και κανονιστικών κειμένων (διατάξεις νόμων, Υ.Α. και ερμηνευτικές εγκύκλιοι) που αφορούν την Π.Ε. παρουσιάζεται αναλυτικά σε άλλη εισήγηση στο παρόν τεύχος (Σωμαράκης 2004). Για τις ανάγκες του προβληματισμού που θα αναπτυχθεί εδώ, θα αναφέρουμε μόνο ότι τα ομηραντικότερα θεσμικά κείμενα με τα οποία λειτουργησε (και ξακολουθεί να λειτουργεί) η Π.Ε. στην Α/θμια και Β/θμια Εκπ/ση είναι:

(α) η διατάξη στο Ν. 1892/90 (άρθρο 111, παρ. 13) που ορίζει την Π.Ε. ως τημά των προγραμμάτων των σχολείων Β/θμιας Εκπ/σης και εισάγει τους θεσμούς των Υπεύθυνων Π.Ε. και των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) και

(β) Η Υπουργική Απόφαση Γ2/4867/28-8-1992 η οποία εισάγει το θεσμό των «σχολικών δραστηριοτήτων» και ρυθμίζει όλες τις λεπτομέρειες σχεδιασμού, έγκρισης και διεξαγωγής στα σχολεία της Β/θμιας Εκπ/σης προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων, στις οποίες συμπεριλαμβάνει και την Π.Ε.!

Για μια δεκαετία, 1992-2002, τα κανονιστικά κείμενα που εκδίδονται είναι κυρίως ερμηνευτικές εγκύκλιοι που τροποποιούν κάποιες λεπτομέρειες της διεξαγωγής των δραστηριοτήτων Π.Ε. και Υπουργικές Αποφάσεις σχετικές με την ίδρυση και λειτουργία ΚΠΕ. Το 2002 δημοσιεύεται ο Ν. 2986/02 που με δύο διατάξεις (άρθρο 8) ρυθμίζει θέματα απόσπασης και αποζημιώσης εκπαιδευτικών στις θέσεις Υπεύθυνων και μελών παιδαγωγικών ομάδων των ΚΠΕ καθώς και Υπεύθυνων Π.Ε. Στη συνέχεια και με βάση τον νόμο αυτό, εκδίδονται μια σειρά Υπουργικών Αποφάσεων και ερμηνευτικών εγκυκλίων που επιφέρουν σημαντικές τροποποιήσεις στο μέχρι τότε θεσμικό πλαίσιο (π.χ. στον αριθμό των Υπεύθυνων Π.Ε. και των στελεχών των ΚΠΕ, στα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των στελεχών, στο καθεστώς συνεργασίας με ΑΕΙ και μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, στη διαδικασία ανάπτυξης και συντονισμού δικτύων Π.Ε. κτλ.). Σημαντική αλλαγή στο διοικητικό σχήμα σηματοδοτεί επίσης και ο Ν. 2817/2000 ο οποίος εισάγει το θεμό Περιφερειακών Διευθύνσεων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης. Ο θεσμός αυτός ενεργοποιείται από το σχολικό έτος 2002-03 και αναπόφευκτα επηρεάζει και την διοίκηση και καθοδήγηση της Π.Ε.

Με βάση τη παραπάνω συνοπτική παρουσίαση της εξέλιξης του θεσμικού πλαισίου της Π.Ε., θεωρούμε ότι οποιαδήποτε συζήτηση, κριτική ή προβληματισμός γύρω από τη λειτουργικότητα του θεσμικού πλαισίου θα πρέπει να διακρίνει δύο περιόδους:

- (α) Την περίοδο 1991-2002 στην οποία το θεσμικό πλαίσιο καθορίζεται βασικά από το Ν. 1896/92 και την Υ.Α. Γ2/4867/92 (για τις σχολικές δραστηριότητες) και
- (β) Την περίοδο μετά το 2002 στην οποία η ίδρυση των Περιφερειακών Διευθύνσεων, οι νέες διατάξεις που αφορούν την Π.Ε. και η θεμοθέτηση νέων οργάνων (Συντονιστικό Κέντρο Π.Ε., Συμβούλευτική Επιτροπή), δημιουργούν ένα νέο «θεσμικό τοπίο» για την Π.Ε.

Β. Σχετικά με τη διάκριση διοικητικών και καθοδηγητικών ενεργειών

Ιστορικά, η σημερινή διοικητική δομή του σχολικού μας συστήματος διαμορφώθηκε το 1982 με το Ν. 1232/82 με τον οποίο καταργήθηκε το διανομαρχικό επίπεδο διοικητησης της εκπαίδευσης (Σάπτης 20002). Ταυτόχρονα διαχωρίστηκε πλήρως η διεκπεραίωση των διοικητικών ζητημάτων από το καθοδηγητικό έργο. Ζητήματα όπως η επιστημονική και παιδαγωγική υποστήριξη των εκπαιδευτικών, τα αναλυτικά προγράμματα, οι σδημίες διδασκαλίες, οι κάθε είδους επιμορφώσεις, ανατέθηκαν στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.) και τους Σχολικούς Συμβούλους. Ο σχεδόν πλήρης διαχωρισμός διοικητικών και καθοδηγητικών καθηκόντων, αποτελεί ένα κυρίαρχο χαρακτηριστικό του εκπαιδευτικού μας συστήματος την τελευταία εικοσαετία. Σε ό,τι αφορά ωστόσο την Π.Ε., ο διαχωρισμός αυτός ήταν σαφής μόνο κατά τη δεκαετία του '80 στην οποία η παιδαγωγική και θεωρητική υποστήριξη της (μη θεμοθέτημένης ακόμα) Π.Ε. γίνονταν από ειδική επιτροπή στο Π.Ι., και η διαδικασία της εφαρμογής προγραμμάτων καθορίζοταν από την Κεντρική Διοικητική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας. Από το 1990 και εντεύθεν, όλες οι αρμοδιότητες σχετικά με την Π.Ε. περιέρχονται στις Διοικητικές Υπηρεσίες³. Οι Υπεύθυνοι Π.Ε. είναι εκπαιδευτικοί αποσπασμένοι και ενταγμένοι στη διοικητική ιεραρχία, αν και το έργο τους είναι κατά κύριο λόγο καθοδηγητικό (υποστήριξη, εμψύχωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Π.Ε.) όπως προκύπτει από την πρώτη Υ.Α. που ορίζει τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες τους (Γ2/3026/27-8-90). Η Κεντρική Διοίκηση του Υπουργείου αποφασίζει για όλα τα θέματα της Π.Ε., διοικητικά και καθοδηγητικά. Για να γίνει περισσότερο ασφαλής η διάκριση μεταξύ διοικητικών και καθοδηγητικών πράξεων ή ενεργειών, αναφέρουμε ενδεικτικά ότι στις πρώτες θεωρούμε ότι ανήκουν η πληροφόρηση των εκπαιδευτικών για το ισχύον θεσμικό πλαισίο ή τις εκάστοτε αλλαγές του, η έγκριση των σχεδίων προγραμμάτων και των εκπαιδευτικών επισκέψεων, ο καθορισμός του ύψους της χρηματοδότησης, η παρακολούθηση των προγραμμάτων των σχολείων (τήρηση αρχείου, συγκέντρωση στοιχείων κτλ.), η συγκέντρωση και αποστολή των αιτήσεων για επισκέψεις

σε ΚΠΕ, ενώ καθοδηγητικές πράξεις είναι η οργάνωση επιμορφωτικών συναντήσεων, η σύνταξη δογμάτων ή η ερμηνεία των δογμάτων, η επιλογή ή παραγωγή παιδαγωγικού υλικού, η οργάνωση θεματικών δικτύων Π.Ε.

Γ. Σχετικά με τη διοικητική διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος και τη θέση της Π.Ε. σ' αυτήν.

Η υφιστάμενη σήμερα διοικητική δομή είναι ιεραρχική⁴ και οι υπηρεσίες και τα όργανα που την απαρτίζουν κατανέμονται σε τέσσερα επίπεδα (Σάπτης 2002): (α) την Κεντρική Διοίκηση, (β) τις περιφερειακές διευθύνσεις εκπ/σης⁵, (γ) τις διευθύνσεις και τα γραφεία εκπ/σης των νομών και (δ) τις σχολικές μονάδες.

Το σύστημα είναι γραφειοκρατικό και συγκεντρωτικό (καθώς οι περισσότερες αποφάσεις λαμβάνονται στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης). Το δεύτερο επίπεδο (περιφερειακές διευθύνσεις εκπαίδευσης) δημιουργήθηκε πρόσφατα (2002) και αύξησε το «μήκος» της διοικητικής πυραμίδας και τη γραφειοκρατία χωρίς ωστόσο να αιβλύνει τον συγκεντρωτικό χαρακτήρα του συστήματος (Σάπτη 2003). Τα κύρια όργανα που αφορούν την Π.Ε. είναι οι Υπεύθυνοι Π.Ε. (ενταγμένοι στο τρίτο επίπεδο) και τα ΚΠΕ. Τα ΚΠΕ είναι υποστηρικτικές δομές και σύμφωνα με την πρόσφατη διάρθρωση υπάγονται στο περιφερειακό επίπεδο⁶.

2. Θέσεις και ερωτήματα σχετικά με τη λειτουργικότητα του θεσμικού πλαισίου της Π.Ε.

Οι βασικές θέσεις που θα υποστηρίξουμε είναι:

(α) Το βασικό θεσμικό και νομικό πλαίσιο της Π.Ε. που ίσχυσε στο διάστημα 1992-2002 (Ν. 1892/90 και Υ.Α. Γ2/4867/92) θεωρούμε ότι ήταν αρκετά λειτουργικό και συνέβαλε στην έμπρακτη καθηέρωση και ανάπτυξη της Π.Ε. στα σχολεία.

(β) Προκειμένου να αναπτυχθεί περιοσύτερο ποιοτικά και ποσοτικά και να ενταχθεί οργανικά η Π.Ε. στο σχολικό πρόγραμμα, απαιτείται κατάλληλη συμπλήρωση και εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου.

(γ) Οι τροποποιήσεις και οι νέες διατάξεις που αποφασίστηκαν το 2002 και μετά (Σωμαράκης 2004) δεν πρωθυνούν ουσιαστικά την ανάπτυξη της Π.Ε. στα σχολεία και σηματοδοτούν μια μετατόπιση του ενδιαφέροντος προς τα ΚΠΕ και τις δράσεις τους.

Η άποψη ότι το βασικό θεσμικό πλαίσιο ήταν επιτυχές, μπορεί να στηριχθεί στη ραγδαία ανάπτυξη και διάδοση των προγραμμάτων Π.Ε. σε όλη τη χώρα, ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή του θεμού του Υπεύθυνου Π.Ε. Η δημιουργία αυτού του τύπου εκπαιδευτικού στελέχους με καθήκον την υποστήριξη και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών, αποδείχθηκε ιδιαίτερα επιτυχής. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι ακολούθησε η θεσμοθέτηση και άλλων στελεχών πάνω στο πρότυπο του Υπεύθυνου Π.Ε. (Υπεύθυνοι ΕΚΦΕ, Αγωγής Υγείας κτλ.). Χάρη σε αυτό το θεσμικό πλαίσιο έκουν εισαχθεί στη σχολική πράξη ενεργητικές και βιωματικές παιδαγωγικές πρακτικές σε αιματοκίο ποσοστό, γεγονός που ισοδυναμεί με μια εσωτερική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση σε μικρή κλίμακα.

Είναι γεγονός ωστόσο ότι το συνολικό πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου δεν ευνοεί την περαιτέρω ανάπτυξη αλλά και την ποιοτική βελτίωση των προγραμμάτων Π.Ε. Ιδιαίτερα το πρόβλημα της έλλειψης ζωτικού χρόνου για τις δράσεις της Π.Ε. γίνεται διαρκώς οξύτερο. Απαιτείται εκσυγχρονισμός και συμπλήρωση του θεσμικού πλαισίου προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης και διευκόλυνσης των δράσεων Π.Ε. που γίνονται στα σχολεία.

Οι ρυθμίσεις που έγιναν με την πρόσφατη θεσμικά κείμενα δεν άγγιξαν καθόλου τα πραγματικά προβλήματα της Π.Ε. στο σχολείο. Ταυτόχρονα αύξησαν τον συγκεντρωτισμό του συστήματος (με την ίδρυση του Συντονιστικού Κέντρου Π.Ε. που θα εισηγείται προτάσεις για όλα τα θέματα της Π.Ε.) και αποδυνάμωσαν το ρόλο του Υπεύθυνου Π.Ε. (με την ουσιαστική αφάρεση των επιμορφωτικών αρμοδιοτήτων), ο οποίος από στέλεχος με κύριο ρόλο την καθοδήγηση έχει μετατραπεί στην πράξη σε διοικητικό στέλεχος με κύριο έργο τα γραφειοκρατικά καθήκοντα. Τα ΚΠΕ αποκτούν μια ιεραρχική προτεραιότητα και συγκροτείται σταδιακά ένα πλαίσιο στο οποίο τα «σημαντικά γεγονότα» της Π.Ε. θα γίνονται στα ΚΠΕ και όχι στα σχολεία. Η έξλιξη αυτή θεωρούμε ότι δεν μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των

στόχων της Π.Ε. στην πλατιά κλίμακα που θα έπρεπε να επιδιώκουμε.

Θα διατυπώσουμε στη συνέχεια μια σειρά ερωτημάτων που θεωρούμε ότι μπορούν να συμβάλουν στο άνοιγμα μιας συζήτησης για το θεσμικό πλαίσιο:

- Με ποια διαδικασία, ποια θεωρητικό πλαίσιο και ποια μέθοδο έγινε η αποτίμηση των συναντήσεων και δυαλειτουργών της υφιστάμενης διοικητικής κατάστασης σε σχέση με την Π.Ε. ώστε να ακολουθήσουν θεσμικές παρεμβάσεις;
- Γιατί οι πρόσφατες Υ.Α. αναφέρονται στα τρία ιεραρχικά ανώτερα επίπεδα διοίκησης (ρυθμίζουν θέματα στελεχών και οργάνων) και καθόλου στο επίπεδο της σχολικής μονάδας, δηλαδή στο επίπεδο της πράξης;
- Υπάρχει ανάγκη ενός κεντρικού συμβούλευτικού οργάνου για την Π.Ε., και αν ναι, τι μορφή πρέπει να έχει αυτό; Το Συντονιστικό Κέντρο Π.Ε. της Υ.Α. 65216/Ι7/2-7-03 ανταποκρίνεται στην ανάγκη αυτή;
- Γιατί το Π.Ι. είναι ουσιαστικά περιθωριοποιημένο και φαίνεται σαν να μην ασκεί τις καθοδηγητικές αρμοδιότητες που του ανήκουν; (Π.χ. γιατί δεν συμμετέχει εκπρόσωπός του στο Συντονιστικό Κέντρο Π.Ε. εφόσον αυτό θα εισηγείται και θέματα περιεχομένου της Π.Ε.);
- Ποιος είναι ο ρόλος της Περιφερειακής Διεύθυνσης στην Π.Ε.; Έχει αντλήσει αρμοδιότητες από την κεντρική διοίκηση ή από τις Νομαρχιακές Διεύθυνσεις;

Σε κάθε περίπτωση αυτό που είναι εμφανές είναι η ανάγκη να αναπτυχθεί ένας εμπειριστικός και νηφάλιος διάλογος για ένα πραγματικά αποτελεσματικό και λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο για την Π.Ε.

Βιβλιογραφία

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003) Οδηγίες για τη διδακτέα ύλη και τη δίδασκαλία των μαθημάτων στο Γυμνάσιο και στο Ενιαίο Λύκειο κατά το σχολικό έτος 2003-04. Τεύχος Γ', ΟΕΒΔ, Αθήνα.

Πουλής Π. (1999) Δίκαιο της Εκπαίδευσης, εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα.

Σάπτη Άννα (2003) Ο θεσμός του Περιφερειακού Διεύθυντη Εκπαίδευσης και η διοικητική αποκέντρωση στην εκπαίδευση: Θεμοί σε κρίση, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 132, σ. 75-84.

Σάπτης Χρήστος (2002) Οργανωτικός σχεδιασμός του σχολικού μας συστήματος: Με πολλά ή λίγα επίπεδα διοίκησης. Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 124, σ. 62-71.

Σωμαράκης Σάββας (2004) Θεσμικό - νομικό πλαίσιο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, στο παρόν τεύχος

¹ Με το Ν. 1946/91 και την Υ.Α Γ1/377/865/18-9-92 οι ρυθμίσεις αυτές επεκτάθηκαν και στην Α/θμία Εκ/η.

² Ως πρέπει να σημειώσουμε ότι η «εικόνα του νέου θεσμικού τοπίου» δεν είναι ακόμη με ασφήγεια σχηματισμένη καθώς η έκδοση Υ.Α. και εμπρηστικόν εγκυδίλων συνεχίζεται μέχρι πρόσφατα (2003), τα νέα όργανα μόλις άρχισαν να λειτουργούν, ενώ ορισμένες διατάξεις έκουν προκαλέσει σημαντικές αντρόποσες (από ΑΕΙ και ΜΚΟ). Διατυπώθηκαν οικόπεδη και μια περισσότερη ριζική και συνολική κριτική του νέου πλαισίου από την πλευρά των Υπεύθυνων Π.Ε. (βλέπε σχετικά κέμενα στο παρόν τεύχος).

³ Σχετικά πρόσφατα (1999) δημιουργούνται και στη συνέχεια στελεχώνται δύο θέσεις στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο που έκαναν ας αντικείμενο την Π.Ε. Για πρώτη φορά το 2001 περιλαμβάνεται στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών ένα «Αναλυτικό Πρόγραμμα» για την Π.Ε. Για πρώτη φορά επίσης το σχολικό έτος 2003-04, στης «Οδηγίες διδασκαλίας» που κάθε χρόνο εκδίδει το Π.Ι. περιλαμβάνεται ένα οκταεδρικό παράρτημα με οδηγίες για την Π.Ε. (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 2003). Όλα αυτά δείχνουν μια ενεργοποίηση του Π.Ι., ωστόσο η παρέμβαση αυτή δεν έγινε στην πράξη αισθητή στους εκπαιδευτικούς και τα κείμενα με καθοριστικό καθοδηγητικό ρόλο έξακολουθούν να είναι οι εγκύλιοι του ΥΠΕΠΘ.

⁴ Αυτό σημαίνει ότι κάθε όργανον ενός επιπλέον ακολουθεί υποχρεωτικά τις οδηγίες ή διατάξεις των οργάνων των ανώτερων επιπλέοντων (Πουλής 1999 σ. 81).

⁵ Ως πρέπει να παραπήρουμε ότι οι περιφερειακές διεύθυνσεις δεν είναι με αυτή τη ρόπο ενταγμένες στην ιεραρχική δομή καθώς μεγάλος αριθμός εγγράφων έξακολουθεί να κατευθύνεται από την κεντρική διοίκηση (ΥΠΕΠΘ) απευθείας προς τις νομαρχιακές διεύθυνσεις εκπ/σης.

⁶ Επειδή τα ΚΠΕ παρέχουν και εκπαιδευτικό έργο σε μαθητές (και το έργο αυτό αποτελεί μεγάλο τμήμα της συνολικής δραστηριότητάς τους), θα μπορούσαν να θεωρηθούν και ως ειδικούς τύπου σχολικές μονάδες. Από αυτή την άποψη θα πρέπει να ταξινομηθούν στο τέταρτο επίπεδο.

αρθρογραφία

Περιβαλλοντικοί Οργανισμοί και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Τα τελευταία έτη, η σπουδαιότητα που έχει η συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων

κοινωνικών ομάδων στη διατήρηση και διαχείριση του περιβάλλοντος, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Οι συμμετοχικές διαδικασίες αναδεικνύονται πλέον σε ουσιαστικό δικαίωμα του πολίτη και σε υποχρέωση του κράτους. Οι περιβαλλοντικοί οργανισμοί, δηλαδή οι οργανισμοί εκείνοι που έχουν ως σκοπό και ως κύριο αντικείμενο δραστηριότητας ταυτόχρονα, τη διατήρηση στοιχείων ή του συνόλου του φυσικού περιβάλλοντος και τη συμβολή τους στην αειφόρο ανάπτυξη, όπως οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, τα ερευνητικά κέντρα και τα ιδρύματα στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς, διεκδικούν και αναλαμβάνουν έναν ενεργό ρόλο στη διατήρηση και διαχείριση του περιβάλλοντος, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Μαρία Κατσακιώρη

Περιβαλλοντικός Επιστήμων
Υπεύθυνη Τομέα Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης
και Εκπαίδευσης του
Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων - Γιγροτόπων

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί περίπου 215 περιβαλλοντικές οργανώσεις. Οι οργανώσεις διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας, τους βασικούς τους σκοπούς, την ακτίνα δράσης, τον αριθμό και τον δυναμισμό των παρεμβάσεών τους κ.λπ. Οι περισσότερες, όμως, από τις ελληνικές οργανώσεις αναλαμβάνουν δράσεις περιορισμένες σε αριθμό και σε εμβέλεια. Η θεματολογία της δράσης τους ποικίλλει και αφορά, κυρίως, ζητήματα τοπικής σημασίας, μπορεί όμως και να επικεντρώνεται στην προστασία ενός συγκεκριμένου φυτικού ή ζωικού είδους ή να επεκτείνεται σε περιβαλλοντικά προβλήματα ευρύτερης σημασίας, όπως η λειψυδρία, η ερημοποίηση, η ρύπανση κ.λπ. Το έργο που παράγουν οι σχετικά "μεγάλες" οργανώσεις ξεχωρίζει, καθώς λειτουργούν μέσα σε ένα οργανωμένο, επαγγελματικό πλαίσιο και διαθέτουν πείρα πολλών ετών. Ορισμένες αποτελούν το ελληνικό παράρτημα οργανώσεων που δραστηριούνται σε πολλές χώρες του εξωτερικού, ενώ άλλες έχουν αμιγώς ελληνική πρέλευση. Τα θέματα με τα οποία ασχολούνται ξεφεύγουν ουνήθως από ένα στενό τοπικό πλαίσιο, αν και επικεντρώνουν σε κάποιες περιπτώσεις τη δράση τους στην διατήρηση ενός είδους και του ενδιαιτήματός του. Στο σύνολο τους όμως οι οργανώσεις, από το χαρακτήρα τους και τους σκοπούς για τους οποίους έχουν ιδρυθεί, εστιάζονται στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του πολίτη, στην εκπαίδευση και ενεργοποίησή του για την ανάληψη περιβαλλοντικής πρωτοβουλίας και δράσης. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αποτελούν εκείνο το δυναμικό κομμάτι έκφρασης της κοινωνίας των πολιτών που οφείλεται, σχεδιάζει, εργάζεται και συνεργάζεται με πολιτεία και τη διοίκηση σε όλα της τα επίπεδα, για την προστασία του περιβάλλοντος και την περιβαλλοντική αγωγή των πολιτών.

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις στάθηκαν πρωτοπόροι αλλά και συνοδοπόροι της εκπαιδευτικής κοινότητας στο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία. Εδώ και πολλά χρόνια, από τα πρώτα βήματα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης βρέθηκαν δίπλα στους εκπαιδευτικούς και στο σχολείο. Η παροχή πληροφόρησης, οι εκστρατείες ενημέρωσης, η διοργάνωση ποικίλων εκδηλώσεων (συνέδρια, συναντήσεις, εκθέσεις, ξεναγήσεις κ.ά.), η παραγωγή και διακίνηση ενημερωτικού και εκπαιδευτικού υλικού, τα θεματικά δίκτυα Π.Ε., η στήριξη εκπαιδευτικών, υπευθύνων Π.Ε.

και ΚΠΕ, η εκπαίδευση και επιμόρφωση σε ποικίλα περιβαλλοντικά ζητήματα, αποτελούν κύρια πεδία δραστηριοποίησης.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από αυτή τη συνεργασία ήταν πολλά. Ως παράδειγμα, χιλιάδες μαθητές ξεναγούνται επησίως σε περιοχές ιδιαίτερης ομορφιάς στη χώρα μας, εκαποντάδες παρουσιάσεις και συνέδρια γίνονται από τον Έβρο ως την Κρήτη, δεκάδες εκπαιδευτικά πακέτα κυκλοφορούν και χρησιμοποιούνται στα σχολεία. Για να επιτευχθούν τα ανωτέρω και να διασφαλισθεί η ποιότητα του αποτελέσματος, απαραίτητη και αναγκαία ήταν και είναι η συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, η οποία όλα αυτά τα έτη κύλησε αρμονικά.

Τους τελευταίους, όμως, μήνες υπουργικές αποφάσεις και ρυθμίσεις αλλάζουν το σκηνικό της γόνιμης συνεργασίας και θέτουν περιορισμούς και προβληματισμούς για τη συνέχιση της συνεργασίας και ιδιαιτέρως για την προαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ο ρόλος των περιβαλλοντικών οργανώσεων περιορίζεται, απαξιώνεται η εργασία πολλών παιδιαγών και ειδικών επιστημόνων που προσφέρουν και εργάζονται στις περιβαλλοντικές οργανώσεις καθώς αυτοί δεν έχουν πλέον το δικαίωμα σχεδιασμού και συντονισμού υλοποίησης δραστηριοτήτων και έργων για την Π.Ε., σημαντικοί οικονομικοί πόροι που διατίθενται επησίως από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις για την ανάπτυξη της Π.Ε. δεν μπορούν πλέον να αξιοποιηθούν, συρρικνώνονται τελικά αντί να διευρύνονται οι διαυλοί επικοινωνίας της κοινωνίας με την εκπαίδευση.

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις θέτουν προβληματισμούς για την αναγκαιότητα των αλλαγών που θεσμοθετήθηκαν και τα οφέλη που θα προκύψουν, προτείνουν διάλογο για την αποτίμηση και ουσιαστική αξιολόγηση της μέχρι σήμερα συνεργασίας, ώστε να αρθούν τα όποια μεμονωμένα προβλήματα παρουσιάσθηκαν στο παρελθόν, αναλαμβάνουν την ευθύνη εκπόνησης δράσεων που απορρέουν από την κοινωφελή αποστολή τους, δεσμεύονται ότι θα συνεχίσουν να προσφέρουν στην εκπαιδευτική κοινότητα με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της παρέμβασής τους, που συνίσταται στο συνδυασμό επιστήμης, ολοκληρωμένης προσέγγισης και κοινωνικής ευθύνης, μια δέσμευση που θα πρέπει να είναι αμοιβαία από την ελληνική πολιτεία.

Η καρδιά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης χτυπάει στα σχολεία

Η ανάπτυξη και προώθηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.) καθώς και η ασκούμενη, μέσω του ΥΠΕΠΘ, πολιτική, υλοποιούνται κυρίως μέσω των εγγράφων (Υπουργικών αποφάσεων και εγκυκλίων) που δίνουν σχετικές κατευθύνσεις. Η γνώμη του υπογράφοντα αυτό το κείμενο, είναι ότι τα δύο τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει μια ΚΠΕ-κεντρική αντίληψη για την προώθηση του θεσμού της Π.Ε. στη χώρα μας, που συνοδεύεται μάλιστα και από μια συστηματική υποβάθμιση του ρόλου των Υπεύθυνων Π.Ε. Η αντίληψη αυτή είναι βαθιά λαθεμένη και δεν ευνοεί την ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων, που πρέπει να υπάρχουν στο στελεχικό δυναμικό της Π.Ε. (Υπεύθυνοι Π.Ε. και εκπαιδευτικοί ΚΠΕ). Με τις αναφορές που ακολουθούν θα επιχειρηθεί η θεμελίωση της παραπάνω άποψης.

Παντελής Μάναλης, Υπεύθυνος Π.Ε. Δ/νσης Δ/θμιας Εκ/σης Πειραιά

- Η Υπουργική Απόφαση (Υ.Α.) Γ2/57905/4-6-02 με θέμα «Ρύθμιση θεμάτων στελέχωσης και λειτουργίας των ΚΠΕ, καθηκόντων των απασχολουμένων σε αυτά και των αντιστοίχων θεμάτων και καθηκόντων των Υπεύθυνων Π.Ε.» για πρώτη φορά από την καθιέρωση του θεσμού των Υπεύθυνων Π.Ε., δεν κατοχυρώνει - όχι τυχαία κατά τη γνώμη μου - τον επιμορφωτικό τους ρόλο.
- Σύμφωνα με την ίδια απόφαση, οι Υπεύθυνοι έχουν καθήκον να συνεργάζονται με τα ΚΠΕ, ώστε να πρωθεθούν με κάθε τρόπο α) τα εκπαιδευτικά προγράμματα των σχολείων, των οποίων η παρακολούθηση, υποστήριξη και αξιολόγηση είναι αντικείμενο της εργασίας τους, και β) τα επιμορφωτικά σεμινάρια, τα θεματικά δίκτυα, η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, οι τοπικές και διεθνείς συνεργασίες και η έρευνα, που αποτελούν, όπως αναφέρεται, έργο των ΚΠΕ.
- Γιατί όμως θέματα όπως π.χ. η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού ή η έρευνα στην Π.Ε. θεωρούνται αποκλειστικό προνόμιο των ΚΠΕ; Μήπως κάτι τέτοιο δεν μπορούν να φέρουν εις πέρας οι Υπεύθυνοι ή συναδέλφοι στα σχολεία; Εξάλλου το μοντέλο της ομάδας, που λειτουργεί στα ΚΠΕ, μπορεί να λειτουργήσει εξίσου και σε Διευθύνσεις (Υπεύθυνος και εκπαιδευτικοί σχολείων, Υπεύθυνοι γειτονικών Διευθύνσεων). Γιατί τέλος, μόνο οι Υπεύθυνοι Π.Ε. έχουν καθήκον να συνεργάζονται με τα ΚΠΕ, όπως ρητά αναφέρεται και δεν ισχύει και το αντίστροφο; Όταν σε μία σχέση, μόνο ο ένας έχει καθήκον να συνεργάζεται με τον άλλο, τότε μάλλον πρόκειται για σχέση προϊσταμένου - υφισταμένου και σίγουρα όχι για σχέση ισότιμη. Είναι χαρακτηριστικό ότι πουθενά στα έγγραφα του ΥΠΕΠΘ, προκειμένου για τις σχέσεις συνεργασίας ΚΠΕ - Υπεύθυνων Π.Ε. (πάντα στα έγγραφα του ΥΠΕΠΘ τα ΚΠΕ αναγράφονται πρώτα έναντι όλων), δεν αναφέρεται ο ισότιμος χαρακτήρας τους.
- Στην ίδια απόφαση, αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται θεσμικά, η ανάγκη για επήσεις συναντήσεις των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ, για απολογισμό των δράσεων, συντονισμό, ανταλλαγή εμπειρίας και επιμόρφωση. Φαίνεται όμως ότι για το ΥΠΕΠΘ, μόνο οι δράσεις των ΚΠΕ έχουν σημασία και χρήζουν ανάλογης προσοχής. Για τους Υπεύθυνους Π.Ε. - η κυριότερη δράση των οποίων είναι ο συντονισμός των σχολικών προγραμμάτων - θεωρεί ότι δεν υπάρχει ανάλογη ανάγκη. Έτσι η τελευταία συνάντηση των Υπεύθυνων - συνάντηση στην οποία έλαβαν μέρος και τα ΚΠΕ - έγινε το 2000, το δε τελευταίο επιμορφωτικό σεμινάριο για τους Υπεύθυνους Π.Ε., έγινε το 1998!!!. Τα παραπάνω δείχνουν ότι το ίδιο το ΥΠΕΠΘ είναι αυτό που διακρίνει τα στελέχη της Π.Ε. σε πρώτης και δεύτερης κατηγορίας. Και ας μην προβάλλονται ως δικαιολόγιες οικονομικά θέματα. Είναι πρώτα απ' όλα θέμα βούλησης και προτεραιότητων, στα πλαίσια των οποίων έχουν κατοχυρωθεί και εξασφαλίστει χρήματα για τις δράσεις και ανάγκες των ΚΠΕ, όχι όμως για αυτές των Υπεύθυνων. Άλλα και σε αυτά τα πλαίσια ακόμη, δεν θα μπορούσε π.χ. σε μια επήσια συνάντηση των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ, να προσκληθούν και να συζητήσουν και οι Υπεύθυνοι Π.Ε; Αναφωτιόμαστε τέλος πώς η Αγωγή Υγείας «Βρήκε» χρήματα και μόνο το 2002-2003 έκανε 4 ή 5 επιμορφωτικά σεμινάρια για τους αντιστοίχους Υπεύθυνους;
- Γενικότερα, η παραπάνω απόφαση, αναφερόμενη στα καθήκοντα των Υπεύθυνων Π.Ε., αποπνέει ένα «δημοσιοϋπαλληλισμό» και έναν άκρα συντηρητισμό, που δεν συνάδει με τις εκπαιδευτικές, παιδαγωγικές, περιβαλλοντικές κ.ά. ανησυχίες του στελεχικού αυτού δυναμικού ούτε με τη φιλοσοφία και το χαρακτήρα της Π.Ε. Ακραία έκφραση αυτού του «δημοσιοϋπαλληλισμού», είναι η υποχρέωση υπογραφής ενός πρακτικού επισκέψεων του Υπεύθυνου στα σχολεία, από τον ίδιο, το Δ/ντη της σχολικής μονάδας και τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς, με τους οποίους συνεργάστηκε! Με αυτό τον τρόπο θεωρεί το ΥΠΕΠΘ ότι κατοχυρώνονται και οικοδομούνται οι συνεργατικές σχέσεις και οι σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης των Υπεύθυνων με τους συναδέλφους που υλοποιούν προγράμματα Π.Ε. στα σχολεία; Ή θεωρεί ότι με τέτοια μέτρα θα υποχρεωθούν ενδεχομένως κάποιοι Υπεύθυνοι να κάνουν σωστά τη δουλειά τους; Πιστεύουμε ότι το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο δίνει τη δυνατότητα να αντιμετωπιστούν, στο βαθ-

- μό που υπάρχουν τέτοια προβλήματα, που άλλωστε δεν είναι μοναδικά στην εκπαίδευση, ώστε να δικαιολογηθούν επιλεκτικά μέτρα.
- Ενδιαφέρον έχει το έγγραφο Γ7/41643/24-4-03 με θέμα «Απάντηση σε σχετικό ερώτημα του ΚΠΕ Καλαμάτας - Κοινοποίηση σε όλες τις Δ/νοσεις και τα ΚΠΕ της χώρας για εφαρμογή», για τον τρόπο που το ΥΠΕΠΘ βλέπει την οργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων στην Π.Ε. Σύμφωνα με αυτό, τα ΚΠΕ διοργανώνουν τα επιμορφωτικά σεμινάρια και οι Υπεύθυνοι συνεργάζονται με αυτά για την καλή υλοποίηση των σεμιναρίων. Οι Υπεύθυνοι - που σημειωτέον από τη φύση της δουλειάς τους είναι αυτοί που γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον τις ανάγκες των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση - μπορούν να σχεδιάσουν και να οργανώσουν επιμορφωτικό πρόγραμμα στην Π.Ε μόνο στην περίπτωση που το ΚΠΕ της περιοχής, δηλώσει έγγραφα ότι αδυνατεί (π.χ. λόγω φόρτου εργασίας) ή αν δεν υπάρχει ΚΠΕ στο Νομό που υπάγεται η Δ/νοση. Τα παραπάνω αποπένευν βαθιά υποτίμηση για το ρόλο των Υπεύθυνων Π.Ε. και προσβάλλουν βαθιά την αξιοπρέπειά τους. Οι Υπεύθυνοι Π.Ε. δεν αντιμετωπίζονται ως αυτοδύναμα στελέχη, αλλά μάλλον ως υπάλληλοι των ΚΠΕ. Δεν αντιλαμβάνεται το ΥΠΕΠΘ ότι τέτοιες διαικρίσεις μεταξύ των στελεχών της Π.Ε., εκτός των άλλων, δημιουργούν προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις;
 - Με την Υ.Α. Γ7/47587/16-5-03 με θέμα «Συνεργασίες ΥΠΕΠΘ, θεσμικών οργάνων Π.Ε., σχολείων με ΑΕΙ και άλλους Κυβερνητικούς και μη φορείς», τίθενται θέματα συνεργασίας του ΥΠΕΠΘ με άλλους φορείς, πάνω σε ζητήματα υλοποίησης δράσεων στην Π.Ε. Τέτοιες δράσεις, όπως αναφέρεται, είναι τα εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα, η παρακολούθηση, υποστήριξη και ο συντονισμός των σχολικών προγραμμάτων, τα θεματικά δίκτυα, η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, ο τοπικές και διεθνείς συνεργασίες και τα θερινά σχολεία μαθητών και εκπαιδευτικών. Το συντονισμό και την ευθύνη υλοποίησης των δράσεων στην Π.Ε., έχουν μόνο τα ΚΠΕ και οι τοπικές Δ/νοσεις, δια των Υπεύθυνων. Οι παραπάνω δράσεις όμως, όπως σημειώνεται στην ίδια Υ.Α., ορίζονται αναλυτικά στην κανονιστική Γ.Α. Γ2/57905/4-6-02, στην οποία - όπως ήδη έχει αναφερθεί - η μόνη δράση που αφορά τα καθήκοντα των Υπεύθυνων Π.Ε., είναι η υποστήριξη και ο συντονισμός των σχολικών προγραμμάτων. Όλες οι άλλες δράσεις, ορίζονται ως αντικείμενο του έργου των ΚΠΕ. Με την απόφαση αυτή, μάλιστα, ανοίγονται «μέτωπα» με τα ΑΕΙ και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, διότι αποκλείονται από το συντονισμό δράσεων στην Π.Ε.
 - Βεβαίως, πρέπει να αναφέρουμε, ότι αργότερα με το έγγραφο Γ7/100496/18-9-03 με θέμα «Εθνικά Θεματικά Δίκτυα Π.Ε.», αναγνωρίζεται σαφώς ότι για τη δράση των θεματικών δικτύων, συντονιστικό ρόλο εκτός των ΚΠΕ, έχουν και οι τοπικές Διευθύνσεις, κάτι που είναι θετικό. Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι η υλοποίηση δράσεων στην Π.Ε., όπως τα δίκτυα, απαιτεί χρήματα και γι' αυτό στην πράξη, οι Διευθύνσεις, δια των Υπεύθυνων, δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις οικονομικές απαιτήσεις του εγχειρήματος.

Παρενθετικά αναφέρουμε ότι υπάρχουν και άλλα ζητήματα όπως π.χ. γιατί στη σύνθεση των συντονιστικών επιτροπών των δικτύων δεν προβλέπεται σαφώς και η συμμετοχή εκπαιδευτικών που υλοποιούν προγράμματα Π.Ε. στα σχολεία αλλά μόνο στελεχών ή γιατί φτάσαμε στο σημείο να μη λειτουργούν μέχρι τώρα δίκτυα εθνικά και διεθνή, που λειτουργούσαν επιτυχώς και συντονίζονταν από μη κυβερνητικές οργανώσεις;

- Με την Υ.Α. Γ2/57905/4-6-02 τέλος, πληροφορηθήκαμε την επικείμενη ίδρυση συντονιστικού οργάνου των ΚΠΕ. Φαίνεται ότι για το ΥΠΕΠΘ, μόνο οι δράσεις των ΚΠΕ έχουν σημασία και χρήζουν ανάγκης συντονισμού και όχι η υλοποίηση των προγραμμάτων στα σχολεία (τι προβλήματα παρουσιάζονται, πώς μπορούν να ξεπεραστούν κτλ.). Πληροφορηθήκαμε επίσης και για ένα νέο καθήκον. Να υποβάλλουμε, ως Υπεύθυνοι Π.Ε., τον απολογισμό των δράσεων μας, μεταξύ άλλων και στο Συντονιστικό των ΚΠΕ! Το τελευταίο ας το κρίνει ο καθένας μόνος του.

- Τον Ιούλιο του 2003 με την Υ.Α. Γ7/65216/2-7-03 θεσμοθετείται η ίδρυση και λειτουργία όχι Συντονιστικού οργάνου των ΚΠΕ αλλά Συντονιστικού Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης! Η ίδρυση και λειτουργία αυτού του Κέντρου, σύμφωνα με την απόφαση, υπακούει μεταξύ άλλων στην ανάγκη υποστήριξης της Δ/νοσης ΣΕΠΕΔ και γενικότερα του ΥΠΕΠΘ, από ένα όργανο που θα γνωρίζει σε βάθος και σε έκταση τα θέματα λειτουργίας των δράσεων που αφορούν την Π.Ε., ώστε να διευκολύνεται η ιαραξη και η υλοποίηση της εκπαίδευτικής πολιτικής του ΥΠΕΠΘ. Οι δράσεις που αφορούν την Π.Ε. διακρίνονται, πάντα σύμφωνα με την απόφαση, σε δράσεις των ΚΠΕ και σε δράσεις εκτός των ΚΠΕ. Στις πρώτες, όπως αναφέρεται, ανήκουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα σχολείων!, τα επιμορφωτικά σεμινάρια, τα θεματικά δίκτυα, η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, οι τοπικές - διεθνείς συνεργασίες και η έρευνα, ενώ στις δεύτερες ανήκουν, οι συνεργασίες των τοπικών Δ/νοσων Εκ/σης με τα ΚΠΕ, τα περιφερειακά και διεθνή δίκτυα Π.Ε., οι συνεργασίες με άλλους Κυβερνητικούς και μη φορείς. Εύλογα προκύπτουν τα παρακάτω ερωτήματα:

Υπάρχει κάτι άλλο στην Π.Ε., που να μην ανήκει στη δικαιοδοσία αυτού του Οργάνου; Σύμφωνα με την απόφαση μάλιστα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα σχολείων είναι δράση των ΚΠΕ! Η Υπουργική απόφαση φροντίζει επιπλέον να μην αφήσει περιθώρια παρεμπνείων σε ό,τι αφορά τη δικαιοδοσία του Οργάνου στα σχολικά προγράμματα. Αντικείμενο του έργου του Συντονιστικού Κέντρου, όπως μεταξύ άλλων αναφέρεται, είναι η διαμόρφωση πλαισίου υλοποίησης και προτεραιοτήτων περιεχομένου των σχολικών προγραμμάτων Π.Ε. Για το σκοπό αυτό μάλιστα, όπως και για τη βελτίωση του ισχύοντος (και ξεχασμένου από το παρελθόν) θεσμικού πλαισίου της Π.Ε., εισηγείται την έκδοση αποφάσεων και εγκυκλίων.

Είναι δυνατόν, στα πλαίσια της λογικής του ΥΠΕΠΘ για τη στελέχωση αυτού του οργάνου, που πρέπει να γνωρίζει πολύ καλά και σε βάθος τα τεκτανόμενα στην Π.Ε., να μην εκπροσωπούνται οι Υπεύθυνοι Π.Ε.; Βεβαίως στη σύνθεση, της με περιορισμένο ρόλο Συμβουλευτικής Επιτροπής του Συντονιστικού Κέντρου, προβλέπεται η συμμετοχή τριών εκπαιδευτικών των ΚΠΕ και τριών Υπεύθυνων Π.Ε. Φαίνεται ότι στη συγκρότηση αυτής της Συμβουλευτικής Επιτροπής και μόνο εξαντλήθηκαν όλες οι δημοκρατικές ευαισθησίες του ΥΠΕΠΘ.

Πόσο λειτουργικό και αποτελεσματικό μπορεί να είναι ένα τριμελές στην πραγματικότητα Όργανο, με μέλη επιφορτισμένα και με άλλες ευθύνες, για να αντεπεξέλθουν σε τόσα πολλά και σύνθετα καθήκοντα, όπως αναλυτικά περιγράφονται στην Υ.Α.; Το συγκεκριμένο όργανο, είναι ένα Συντονιστικό Κέντρο που αφορά όλη την Π.Ε., υπό τα ΚΠΕ (όλες σχεδόν οι δράσεις στην Π.Ε., με εξαίρεση δράσεις που απαιτούν συνεργασίες, θεωρούνται δράσεις των ΚΠΕ!) με κεντρικό και ισόβιο! ρόλο του ΚΠΕ Αργυρούπολης. Πόσο αξιόπιστο λοιπόν, μπορεί να είναι ένα τέτοιο όργανο και τι άραγε θέλει να εξυπηρετήσει;

Η απόφαση για την ιδρυση και λειτουργία του Συντονιστικού των ΚΠΕ ή του Συντονιστικού Κέντρου Π.Ε. (για το ΥΠΕΠΘ φαίνεται ότι δεν υπάρχει διάκριση), αποτυπώνει με τον καλύτερο τρόπο την ΚΠΕ-κεντρική αντίληψη, που έχει το Υπουργείο για την προώθηση του θεσμού της Π.Ε. στη χώρα μας. Όπως και όλα τα προαναφερθέντα έγγραφα, καθιερώνει έναν αυξημένο ρόλο των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ απέναντι στους Υπευθύνους Π.Ε., χωρίς κάτι τέτοιο να δηλώνεται ρητά. Πόσο σωστή όμως είναι μια τέτοια άποψη;

- Τα κριτήρια επιλογής των Υπευθύνων Π.Ε. και των εκπαιδευτικών των ΚΠΕ είναι σχεδόν τα ίδια. Ο πήκης των προσδότων, είναι το ίδιο ψηλά και για τους δύο. Άρα, κανές δεν νομιμοποιείται να διαχωρίζει τα στελέχη σε αυτούς που επιμορφώνουν και σε αυτούς που δεν επιμορφώνουν ή απλά βοηθούν, σε αυτούς που είναι για τα «μεγάλα» και σε αυτούς που είναι για τα «μικρά». Η πολυετής μάλιστα εφαρμογή του θεσμού των Υπευθύνων Π.Ε., έχει προσωθήσει σε αυτές τις θέσεις τους πλέον πρωτοπόρους και καινοτόμους συναδέλφους, που έχουν δράση και εμπειρία στο χώρο. Οι λογικές διακρίσεων μέσα από τα έγγραφα του ΥΠΕΠΘ είναι απαράδεκτες, αντιδεοντολογικές, στερεύονται ηθικής βάσης και μόνο προβλήματα δημιουργούν. Κάθε χώρος στελεχών εξάλλου, έχει τη δική του ιδαιτερότητα και τη δική του δυναμική και δεν μπορεί το ΥΠΕΠΘ να τα λύνει όλα εκ των άνω. Είναι όμως αυτονόμη ότι οι όποιες διαχωριστικές λογικές αναφέρονται, αφορούν τα έγγραφα του ΥΠΕΠΘ και σε καμία περίπτωση αυτό δεν αφορά τις προσωπικές σχέσεις μεταξύ Υπευθύνων Π.Ε. και εκπαιδευτικών των ΚΠΕ. Η ίδια η πράξη άλλωστε δείχνει ότι υπάρχουν πολλά παραδείγματα αρμονικής συνεργασίας μεταξύ Υπευθύνων Π.Ε. και εκπαιδευτικών των ΚΠΕ.

Θα ήταν όμως λάθος να θεωρήσει κανείς ότι η παραπάνω «αντιπαράθεση» αφορά μόνο μια μικρή μερίδα συναδέλφων που ασχολούνται αποκλειστικά με την Π.Ε. (Εκπαιδευτικούς ΚΠΕ, Υπευθύνους Π.Ε.) και το ΥΠΕΠΘ. Έχουμε την άποψη ότι η αικολουθώμενη πολιτική δεν επηρεάζει μόνο αυτούς, αλλά επιδρά - αρνητικά κατά τη γνώμη μου - σε όλο το πλαίσιο λειτουργίας της Π.Ε. και για αυτό χρειάζεται μια ανοιχτή και ειλικρινής συζήτηση μεταξύ των στελεχών της Π.Ε.

- Το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται η Π.Ε., προσδιορίζεται από κατηγορίες στόχων, που συνοπτικά διατυπώμενοι αναφέρονται σε γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις - συμπεριφορές, δηλαδή σε στοιχεία που απευθύνονται σε όλες τις πλευρές της προσωπικότητας του ανθρώπου. Στην επίτευξη αυτών των στόχων, μέσα από τα προγράμματα Π.Ε., παιζεί ρόλο βέβαια η επιλογή του θέματος, η επιλογή κατάλληλης μεθοδολογίας αλλά και οι τρόποι αξιολόγησης. Είναι κάτι παραπάνω από προφανές ότι η επίτευξη τέτοιων στόχων απαιτεί προγράμματα μενάλης διάρκειας, κάτι που πρακτικά μπορεί να υλοποιηθεί μόνο στα σχολεία (διάρκεια σχολικής χρονιάς). Έρευνες μάλιστα δείχνουν ότι για το μεγάλο ζητούμενο της Π.Ε. που είναι η πρόκληση επιθυμητής συμπεριφοράς, απαιτείται συνεχής περιβαλλοντική εκπαίδευση, συνεχής εμπλοκή στον περιβαλλοντικό προβληματισμό. Είναι δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι με ολιγοήμερες εκπαιδευτικές επισκέψεις Περιβαλλοντικών Ομάδων στα ΚΠΕ, είναι δυνατόν να επιτευχθούν στόχοι της Π.Ε. υποκαθιστώντας ή περιθωριοποιώντας τα σχολικά προγράμματα. Κανείς βέβαια από την ηγεσία του ΥΠΕΠΘ δεν ισχυρίζεται κάτι τέτοιο ούτε πιστεύουμε ότι υπάρχει μια τέτοια πρόθεση. Έχουν όμως αναρωτηθεί αν η αικολουθώμενη πολιτική, που προωθεί και στηρίζει κατά προτεραιότητα τα ΚΠΕ, υποβαθμίζει αντικειμενικά την περιβαλλοντική Αγωγή που επιτελείται στο σχολείο;

- Βεβαίως, θα ήταν άδικο να μην επισημάνουμε ότι την παραπάνω περίοδο υπήρξαν από το ΥΠΕΠΘ και θετικά μέτρα, όπως η μοριοδότηση των κριτηρίων επιλογής των στελεχών της Π.Ε. (ανεξάρτητα από τα επιμέρους προβλήματα), τα επιδοτούμενα σχολικά προγράμματα (έργο ΣΠΠΕ), που διαχειρίζεται το Πανεπιστήμιο Αιγαίου (ανεξάρτητα από γραφειοκρατικής κυρίως υφής προβλήματα στην υλοποίησή του), η επιλογή Υπευθύνων Πολιτιστικών Θεμάτων (αποφόριση των Υπευθύνων Π.Ε. από ένα άλλο «καθήκον»), κ.ά. Όλα αυτά όμως δεν αλλοιώνουν το κύριο που θέλει να επισημάνει το άρθρο, τη χάραξη δηλαδή πολιτικής για την Π.Ε. με κέντρο τα ΚΠΕ και ταυτόχρονη υποβάθμιση του ρόλου των Υπευθύνων Π.Ε. Ούτε πάλι υπάρχει πρόθεση να αμφισβητηθεί ο ρόλος των ΚΠΕ. Είναι ένας πρωτοποριακός και καινοτόμος θεσμός, όχι μόνο για την Π.Ε. αλλά και για ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα. Έφερε μια άλλη αντίληψη για τον τρόπο μάθησης και για το τι εννοούμε «σχολείο». Και το κυριότερο, τα ΚΠΕ μπορούν μέσα από τα προγράμματά τους να στηρίξουν επιστημονικά, μεθοδολογικά και παιδαγωγικά τα σχολικά προγράμματα. Έχουμε όμως την άποψη ότι υποβαθμίζουμε και περιορίζουμε τον ρόλο τους, αν τους «αναθέσουμε» τον κύριο ρόλο στην Π.Ε. Πώς αλλιώς μπορεί να ερμηνευθεί το ότι όλες σχεδόν οι δράσεις στην Π.Ε. θεωρούνται δράσεις των ΚΠΕ; Σε κάθε περίπτωση όμως, αυτό που δεν πρέπει να μας διαφέύγει, είναι ότι το κύριο μέρος του παιχνιδιού «παιζεται» στα σχολεία και εκεί πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας. • Ποια είναι όμως η σχολική πραγματικότητα σήμερα στην Π.Ε.; Τα προγράμματα ασφυκτιούν από την έλλειψη χρόνου και τα περισσότερα από αυτά γίνονται κυριολεκτικά «στο πόδι». Το πρόβλημα της έλλειψης χρόνου έχει οξυνθεί τα τελευταία χρόνια ακόμη περισσότερο (μεταφορά της πίεσης του Λυκείου και στο Γυμνάσιο, ενισχυτική διδασκαλία, κ.ά.). Υπάρχουν «προγράμματα» που δεν είναι προγράμματα Π.Ε., ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν οι δυσκολίες του ανελαστικού σχολικού ωραρίου, της ελλιπούς - για τις ανάγκες των εκπαιδευτικών - επιμόρφωσης, της έλλειψης υποδομής και γραμματειακής στήριξης στις Δ/νσεις. Τα δύο τελευταία χρόνια, η χρηματοδότηση των προγραμμάτων Π.Ε. από τον τακτικό προϋπολογισμό των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης ήταν η χειρότερη από οποιαδήποτε άλλοτε και ανάχια αναφοράς, ενώ το έργο ΣΠΠΕ του Πανεπιστημίου Αιγαίου δεν φάίνεται να έλυσε το πρόβλημα σε μαζικότερη κλίμακα. Όλα αυτά τα προβλήματα και άλλα πολλά επιδεινώνονται από ένα θεσμικό πλαίσιο του '92 που είναι αναντίστοιχο με τις σημερινές ανάγκες και απαιτήσεις, ενώ οι ετήσιες εγκύκλιοι του ΥΠΕΠΘ μάλλον αναμασούν κάθε φορά τα ίδια, παρά προσθέτουν κάτι καινούριο. Φαίνεται επομένως ότι είναι μεγάλη η ανάγκη αλλαγής του παλιού θεσμικού πλαισίου στην κατεύθυνση ποιοτικής βελτίωσης των προγραμμάτων Π.Ε. και προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να στραφεί άμεσα η προσοχή μας. Στη διαμόρφωση δηλαδή προτάσεων προς το ΥΠΕΠΘ, με στόχο την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της Π.Ε. Η επεξεργασία αυτών των θέσεων και προτάσεων μπορεί να γίνει σε συναντήσεις εκπαιδευτικών των σχολικών μονάδων και φορέων, όπως τα παραρτήματα της ΠΕΕΚΠΕ, Πανεπιστήμια κ.ά.

Εκείνο όμως που χρειάζεται πάνω απ' όλα, είναι να επιχειρήσει επιτέλους το ΥΠΕΠΘ να δώσει μια απάντηση στο ερώτημα: «Πού γίνεται η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στη χώρα μας;». Η απάντηση στο απλό ερώτημα ίσως το βοηθήσει να αναπροσανατολίσει την πολιτική του σε άλλη κατεύθυνση. Γιατί όντως εκεί, στο σχολείο, χτυπάει η καρδιά της ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

αρθρογραφία

Θέμα : «Όταν το σημαντικό περνάει απαρατήρητο»

**Η τύχη μιας πρότασης
σχολιασμένη από την
υπεύθυνη Π.Ε. της
Β/θμίας του Ν. Χανίων**

Αντωνιάδου Βούλα
Υπεύθυνη Π.Ε.

Η περίπτωση του 1ου Εν. Λυκείου Χανίων έφερε την έκπληξη στο Νομό μας στην αξιολόγηση των προτάσεων του ΕΠΕΑΕΚ-II. Ένα πρόγραμμα που τρέχει υποδειγματικά τα δύο τελευταία χρόνια με πρωτοφανή απήχηση στην τοπική κοινωνία, μία πρόταση με ουσία χωρίς την ευκαιριακή λογική, για να «περάσει», τέθηκαν εκτός αξιολόγησης, πετάχτηκαν έξω. Θα θέλαμε να είχαμε τη δυνατότητα να δειξουμε στους συναδέλφους που ασχολούνται με την Π.Ε την πρόταση αλλά και τη δουλειά του σχολείου, για να μοιραστούμε μαζί το ίδιο αίσθημα πληρότητας και ικανοποίησης από την προσπάθεια που καταβάλλεται από τους μαθητές και τον υπεύθυνο καθηγητή εκεί, αλλά και για να συμμεριστούν τον θυμό και την απογοήτευση μας από μια τέτοια απόφαση.

Θα περιοριστούμε αναγκαστικά να μαζέψουμε όσο μπορούμε τα κυριότερα σημεία της δουλειάς που αντικατοπτρίζονται και στην πρόταση και που μια προσεκτική μελέτη θα τα αναδείκνυε.

Πιστεύουμε ότι κάθε κρίση, κάθε απόρριψη είναι και μια ευκαιρία. Μια ευκαιρία για διάλογο. Να δούμε τα πράγματα με τη λογική των άλλων, να υπερασπιζόμαστε χωρίς επιθετικότητα τις ιδέες μας χρησιμοποιώντας τα επιχειρήματα, για να πείσουμε και να αλλάζουμε γνώμη, εάν χρειάζεται. Αυτή η αντιμετώπιση θα ταίριαζε στον αξιολογικό προσανατολισμό της Π.Ε και θα βοηθούσε στην όλη συζήτηση και ωρίμανση των ζητημάτων που μας απασχολούν. Το λέμε αυτό, γιατί τα ζητήματα που θα τεθούν με αφορμή την «εκτός θέματος» αξιολόγηση της πρότασης του 1ου Εν. Λυκείου Χανίων, είναι πιθανόν ζητήματα που απασχολούν την Περιβαλλοντική από την εμβρυακή της ηλικία και καλό είναι να τα συζητάμε νηφάλια και να εκθέτουμε τις απόψεις μας στην κρίση όλων των εμπλεκομένων.

Το 1ο Λύκειο Χανίων κατέθεσε λοιπόν μια πρόταση με θέμα «Το ανθρωπογενές και ιστορικό περιβάλλον του σχολείου μας» και κρίθηκε από την επιτροπή αξιολόγησης ως «εκτός πεδίου».

Όπως είναι γνωστό πολλά παρόμοια σχέδια προ-

γραμμάτων κατατίθενται στις Δ/νοσεις όλης της χώρας, θέματα που ανήκουν στο ανθρωπογενές περιβάλλον, στην ενότητα άνθρωπος και πολιτισμός (Γ2/6799 ΥΠΕΠΘ). Το θέμα «σχολείο» είναι ίσως το πιο δημοφιλές θέμα για τις μαθητικές ομάδες αν κρίνουμε από το πόσο ουχνά εμφανίζεται στον κατάλογο των προγραμμάτων που προορίζονται για έγκριση από την επιτροπή σχολικών δραστηριοτήτων.

Να οημείωσουμε ότι το κτίριο στο οποίο στεγάζεται το συγκεκριμένο σχολείο έλκει την καταγωγή του στην Ενετική περίοδο. Είναι το αρχαιότερο σχολείο της πόλης, φοίτησαν σε αυτό σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων και της τέχνης, (Καρυωτάκης, Μινωτής) και υπήρχαν οι φήμες ότι σε αυτό φοίτησε και ο Ελ. Βενιζέλος. Αυτό υπήρξε βασικό κριτήριο επιλογής του θέματος από τους ίδιους τους μαθητές.

Πιστεύουμε ότι από άποψη περιεχομένου η πρόταση και το πρόγραμμα είναι μέσα στην θεματολογία που προτείνονται από εγκυκλίους του ΥΠΕΠΘ αλλά και στον ίδιο τον ορισμό της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από την UNESCO το 1977.

Εάν τώρα προχωρήσουμε τη σκέψη μας για να «μπούμε» στη λογική της αξιολόγησης, θα σταθούμε στο επιχείρημα της μονόπλευρης αντιμετώπισης του θέματος και της μη «περιβαλλοντικής» διάστασης που θα ισχυριστεί κάποιος. Εμείς θα αντιπαραβάλλουμε τα επιχειρήματά μας και θα θέσουμε στην κρίση όσων μας παρακολουθούν, εάν τα παρακάτω δεν αναδεικνύουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της πρότασης και του προγράμματος.

1. Η ιστορία του σχολείου είναι συνυφασμένη με την ιστορία του τόπου και της πόλης.

2. Η αρχιτεκτονική του σχολείου με το βασικό κομμάτι κτισμένο επί Ενετοκρατίας, το υπόλοιπο επί Τουρκοκρατίας και προσθήκες επί Κρητικής Πολιτείας καθώς και η Βενετσιάνικη πύλη στην αυλή είναι μια άλλη θεώρηση του θέματος. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τη διαμάχη που ξέσπασε μεταξύ των κατοίκων της πόλης τη δεκαετία του '20 για την κατεδάφιση της πύλης επειδή αποτελούσε δείγμα κατοχής από ξένες δυνάμεις και με την παρέμβαση του τότε γυμνασιάρχη η πύλη μεταφέρθηκε στο σχολείο ως δείγμα πολιτισμού και φυσικά σώθηκε. Τι καλύτερη

αφορμή για διαπολιτισμική εκπαίδευση από αυτήν που άλλωστε σύμφωνα με τον κανονισμό υποβολής προτάσεων θεωρείται καινοτόμο στοιχείο; Με όλα αυτά ήρθε να δέσει και η συνεργασία του σχολείου σε ένα Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Comenius σχετικά με τις επιδράσεις των Ενετών στις χώρες της Μεσογείου (σελ. 9 της πρότασης σχετικά με την παγκόσμια διάσταση φυσικού αντικειμένου).

3. Η θέση του σχολείου στο κέντρο της πόλης, δίπλα από την Αγορά, ευνοεί τον κυρίαρχο ρόλο του στην τοπική κοινωνία.

4. Ποσοτικοί και ποιοτικοί προσδιορισμοί του μαθητικού πληθυσμού διαχρονικά. Υπάρχουν δημοσιεύματα των παιδιών στον τύπο με τους βιθυμούς του Καρυωτάκη και του Μινωτή, το μαθητικό δυναμικό, τις αμοιβές, τις ποινές και τον φρονιματισμό του τότε σε σχέση με το σήμερα.

5. Η σχολική ζωή τότε και τώρα και η ανάπλαση μιας σχολικής μέρας τότε και τώρα, εκδηλώσεις, συλλαλητήρια αλλά και η νοηματοδότηση των σχολικών γιορτών από τα σημερινά παιδιά. Το ωραλόγιο πρόγραμμα του σχολείου 110 χρόνια πιο πίσω, συνεντεύξεις από παλιούς μαθητές, όπως ο καθηγητής της γλωσσολογίας Εμ. Κριαράς, βρίσκουμε σε άλλα δημοσιεύματα.

6. Η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος των μαθητών για ότι συμβαίνει και απασχολεί τον γύρο κόσμο και η προσέγγιση της ζωής μέσα από όσο το δυνατόν περισσότερες οπτικές γωνίες. Ενδεικτικός είναι ο προβληματισμός τους για τα επιτεύγματα της βιοτεχνολογίας και η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα της ημερίδας που πραγματοποίησε η Δ/νση Β/θμιας με θέμα «Βιοτεχνολογία και Ήθική». Στην ημερίδα συμμετέχαν ως ομιλητές μετά την επίσκεψή τους στο Εργαστήριο Μοριακής Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης.

7. Η κοινωνικοποίηση των παιδιών και η συμμετοχική τους διάθεση στα ζητήματα της τοπικής κοινωνίας. Εδώ αναφέρουμε την αλληλογραφία με το δήμο και τελικά την παράστασή τους στο δήμαρχο της πόλης σχετικά με το Ηρώ ο οποίος βρίσκεται στην αυλή του σχολείου.

8. Διάλογος με την τοπική κοινωνία μέσα από τα δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο τα οποία ανέρχονται σε 30 μέχρι τώρα. Σημαντική είναι η ανατροφοδότηση του ενδιαφέροντος από αναγνώστες που απαντούν με δικές τους πληροφορίες και πλουτίζουν το πρόγραμμα.

9. Συνεργασία μαθητών και γονέων και η αξιοποίηση

γονέων στις ανάγκες του προγράμματος όπως για παράδειγμα στα αρχιτεκτονικά σχέδια.

10. Μαθητοκεντρική διδασκαλία και αυτενέργεια. Εδώ θα πρέπει να πούμε ότι ούτε μια γραμμή δεν θα άχιζε να γραφεί, εάν τα παιδιά δεν ήταν στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, εάν αυτά τα ίδια παρά το φορτωμένο πρόγραμμά τους (είναι Λύκειο, ας μην ξεχνάμε) δεν είχαν εσωτερικά κίνητρα, για να δουλέψουν. Σε αυτό συνέβαλε βέβαια η διακριτική καθηδήγηση και η βασιανοτική ενασχόληση με το θέμα του ίδιου του εκπαιδευτικού. Είναι σπάνιο να συναντάς προγράμματα όπου τα παιδιά «πιέζουν» τον εκπαιδευτικό να δουλέψουν ακόμα και το καλοκαίρι ή μέσα στις γιορτές όπως τώρα.

Υπάρχει μήπως καριά αμφιβολία ότι τα παιδιά γνωρίζοντας περισσότερα για τον κοινό τους χώρα, έναν χώρο όπου η γνώση είναι η κύρια λειτουργία, αισθάνονται περισσότερο ιστόιμα μέλη της σχολικής κοινότητας; Υπάρχει αμφιβολία ότι αισθάνονται το σχολείο τους και διαμορφώνουν πιο υπεύθυνη στάση απέναντι στη διατήρηση των κτηριακών του εγκαταστάσεων και στα προβλήματα των ελλείψεων του; Ή μήπως η προσδοκώμενη ανάπτυξη μιας υπεύθυνης στάσης απέναντι στο χώρο που ζουν τη μισή ημέρα τους οι μαθητές δεν έχει ως συνέπεια προσεκτικές επειρβάσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον του και δεν διαμορφώνει σταδιακά περιβαλλοντική και οικολογική συνείδηση;

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να κάνουμε δύο επισημάνσεις.

1η επισήμανση: Όταν σχεδιάζουμε ένα πρόγραμμα ΠΕ λαμβάνουμε υπόψη μας και τα τέσσερα συστατικά του δηλαδή το περιεχόμενο (θέμα), τη μεθοδολογία, τους στόχους και τους τρόπους αξιολόγησης. Μεταξύ των 4 αυτών συστατικών θα πρέπει να υπάρχει αλληλεπίδραση και αλληλοκαθορισμός.

Το ίδιο φυσικά και όταν αξιολογούμε μια πρόταση ΠΕ. Υπάρχουν για παράδειγμα προγράμματα με σωστή επιλογή περιεχομένου αλλά λάθος στοχοθεσία και οδηγούν σε κάθε άλλο παρά φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά. Σε κάθε περίπτωση πάντως η σωστή επιλογή περιεχομένου από μόνη της δεν είναι εγγύηση ενός καλού προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

2η επισήμανση: Τα θέματα της τοπικής ιστορίας έχουν σαν κύρια δίοδο μέσα στο σχολείο το πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αυτό δεν είναι κατά τη γνώμη μας καθόλου κακό, αρκεί η όλη διερεύνηση να

μην εξαντλείται σε μουσειακή αντιμετώπιση αλλά σε πραγματική «συνάντηση» με το θέμα, να έχει αναγωγές στο σήμερα, να αναδεικνύει πολλές πλευρές του θέματος και να οδηγεί σε συνολική αναθεώρηση της σχολικής ζωής όπως στην περίπτωση του 1ου Λυκείου Χανίων.

Επιστήμονες και εκπαιδευτικοί που οι αναζητήσεις τους ακουμπάνε και στα δύο αυτά πεδία έχουν πολλά να πούν για το πώς συναρθώνονται τα πεδία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Τοπικής Ιστορίας στους στόχους, στη μεθοδολογία και στο περιεχόμενο. Εμείς απλά παρακολουθούμε τις σκέψεις τους.

Θα θέλαμε όμως, με αφορμή τα ζητήματα που θίγουμε, να ακούσουμε τις απόψεις και άλλων εκπαιδευτικών από το χώρο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Θα κλείσουμε με ένα μικρό περιστατικό με πρωταγωνιστές τους μαθητές του 1ου Λυκείου. Στις 28 Νοεμβρίου 2003 οι μαθητές μαζί με τον υπεύθυνο καθηγητή ήταν στο σχολείο μέχρι αργά το βράδυ. Την επόμενη μέρα θα συμμετέχαν ως ομιλητές στην ημερίδα «Βιοτεχνολογία και Ήθική» που πραγματοποιούσε το Γραφείο ΠΕ της Δ/νσης Β/θμιας Εκπ/σης. Όρα 11.30 το βράδυ στο 1ο Λύκειο Χανίων υπήρχε φως και παιδία που ετοιμάζαν τα κείμενά τους και το video που θα προβάλλανε. Στα υπόλοιπα Λύκεια επικρατούσε ατμόσφαιρα καταλήψεων.

Κάποιος δημοσιογράφος πέρασε από κει, είδε τα παιδιά που άλλωστε τα γνώριζε από τα τόσα δημοσιεύματά τους και τα ρώτησε αν έχουν κατάληψη. «Οχι έχουμε συνέδριο Περιβαλλοντικής» είπαν τα παιδιά τα οποία εκείνη τη στιγμή μοναδική έγγνοια είχαν πώς θα σταθούν δίπλα σε ονόματα εισηγητών όπως ο καθηγητής Γενετικής Ζαχαρίας Σκούρας. Την άλλη μέρα γελούσαμε με το περιστατικό και φυσικά απολαύσαμε τις εύστοχες παρεμβάσεις τους και τη δική τους ομιλία.

Είναι τυχαίο ότι τα παιδιά αυτά δεν κάνουν κατάληψη και μάλιστα συνειδητά τα δύο τελευταία χρόνια; Μήπως η Περιβαλλοντική στάθηκε η αιτία να δούνε και άλλιώς το σχολείο και λειτουργησε ως πολιορκητικός κρίος για την αποτροπή τέτοιων φαινομένων; Εμείς οφείλουμε να αναρωτόμαστε για τα σημαντικά αλλά και να αποδίουμε στα παιδιά την αξία που δικαιούνται.

Σας ευχαριστούμε για την προσοχή σας.

Με εκτίμηση
Η Υπεύθυνη Π.Ε.
Αντωνιάδου Βούλα

Η λέξη «περιβάλλον»: Μια υπεροπτική θεώρηση του ανθρώπου για τη φύση.

Για όλους εμάς που ανήκουμε στην κοινότητα αυτή των εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η λέξη περιβάλλον κατέχει μια ξεχωριστή θέση, τόσο στην καρδιά μας όσο και στο μυαλό μας. Είναι μια λέξη που μας συναρπάζει και μας καθοδηγεί σε όλες τις εκφράσεις ακόμα και της καθημερινής μας ζωής. Φυσικό περιβάλλον, ανθρωπογενές περιβάλλον, κοινωνικό περιβάλλον, οικογενειακό περιβάλλον και άλλες ίσως εκφράσεις του.

Αν ανατρέξουμε σε κάποια ερμηνευτικά λεξικά της νεοελληνικής γλώσσας, στο λήμμα «περιβάλλον», μας δίνουν τις εξής ερμηνείες: 1) όλα όσα μας περιβάλλουν, τον περίγυρο (Γεωργοπαπάδου), 2) όλα όσα μας τριγυρίζουν, οι συνθήκες (γεωγραφικές, οικονομικές, κοινωνικές) μέσα στις οποίες γεννιέται κάποιος, ζει και αναπτύσσεται (Νέο Λεξικό της γλώσσας μας), 3) το σύνολο των συνθηκών και των παραγόντων μέσα στο οποίο δημιουργείται, υπάρχει και αναπτύσσεται κάποιος (Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής - Α.Π.Θ).

Πηγαίνοντας λίγο πιο πίσω στην ιστορία μας, για το ρήμα «περιβάλλω» θα βρούμε ερμηνείες όπως: ρίπτω, βάλλω ολόγυρα ή επάνω, επιτίθημι, ενδύω, κυκλώνω, περικλείω ή ακόμα και: προσπαθώ να κερδίσω τι προς εμήν ωφέλειαν, κυριεύω, λαμβάνω εις την εξουσία μου (H. G. Liddel - R. Scott). Σε Ομηρικό Λεξικό, για το ρήμα «περιβάλλω», βρίσκουμε μεταξύ άλλων τις ερμηνείες: βάλλω ή ρίπτω τι πέριξ τινός, περιλαμβάνω τι με τι (Ι. Πανταζίδου).

Ανατρέχοντας στην ξένη βιβλιογραφία, η λέξη που χρησιμοποιείται ως αντίστοιχη της ελληνικής λέξης «περιβάλλον», είναι η λέξη environment στα αγγλικά ή environment στα γαλλικά, οι οποίες με τη σειρά τους προέρχονται από την λατινική λέξη vis - vires. Κάποιες από τις πολλές ερμηνείες είναι: δύναμις, ουσία, φύσης (Λατινοελληνικόν Λεξικόν/ Ευστρ. Τσακαλώτου). Σε αγγλοαγγλικό λεξικό, για τη λέξη environment, η οποία μάλιστα αναγράφεται ως environment, βρίσκουμε την ερμηνεία: surroundings, circumstances, influences (Oxford/ A.S. Hornby) ή natural conditions e.g. land, air and water in which

we live (Oxford Advanced learner's dictionary). Άλλες λέξεις που χρησιμοποιούνται στην Αγγλική είναι η ambience, κυρίως για την ατμόσφαιρα και η context, κυρίως για τα περιβάλλοντα μια λέξη ή ένα κείμενο. Σε γαλλογαλλικό λεξικό, για τη λέξη environnement, μεταξύ άλλων βρίσκονται και οι έξις ερμηνείες: environ d'un lieu ensemble des conditions naturelles (physiques, chimiques, biologiques) et culturelles (sociologiques) susceptibles d'agir sur les organismes vivants et les activités humaines (petit ROBERTS 1). Στα γαλλικά χρησιμοποιείται και η λέξη ambience επίσης για την ατμόσφαιρα. Στα ιταλικά επικρατεί η λέξη ambiente και στα γερμανικά οι λέξεις umwelt για το φυσικό περιβάλλον, milieus για το κοινωνικό, umgebung για τον περίγυρο και kontext για τα περιβάλλοντα μια λέξη ή ένα κείμενο (PONS / Κάσουφαν).

Η ιστορία του ανθρώπου πάνω στον πλανήτη γη, μας καταδεικνύει ότι μόνο τους τελευταίους δύο αιώνες περίπου ο άνθρωπος δρα σαν κατακτητής της φύσης. Από την εμφάνιση της προγονικής μορφής του ανθρώπου, πριν 2.000.000 περίπου χρόνια, μέχρι και το 1800 μ.Χ., οι ανθρώπινες δραστηριότητες επικεντρώνονταν στην απόσπαση από τη φύση κάποιων αγαθών που φτιάχνονταν μόνα τους. Επεξεργαζόταν φυσικά προϊόντα, προσαρμόζοντάς τα στις ανάγκες του, χωρίς να αλλάζει τη φυσική τους μορφή. Παραδείγματα της συμπεριφοράς του αυτής είναι η χρήση φωτιάς για θέρμανση ή φήσιμο, η χρησιμοποίηση του ρόπαλου για το κυνήγι, η χρησιμοποίηση των εντέρων των ζώων για δέσιμο ή το στήσιμο παγίδων για πιάσιμο ζώων ως τροφή. Το τεχνητό αυτό θα λέγαμε περιβάλλον, για χιλιάδες χρόνια μετά την εμφάνιση της οργανωμένης κοινωνίας και του πολιτισμού, ήταν απόλυτα αφομοιωμένο στο γήινο οικοσύστημα. Μόλις εδώ και δύο αιώνες και ίσως όχι για ολόκληρη την ανθρωπότητα ακόμη, έχουν ανατραπεί οι όροι της φυσικής παραγωγής και διαβίωσης. Έτσι το δημιουργημένο από τον άνθρωπο τεχνητό περιβάλλον, γίνεται όχι μόνο σε μεγάλο βαθμό αυτοδύναμο απέναντι στη φύση αλλά και καθοριστικό για τη φυσική ισορροπία.

Ο άνθρωπος αποστασιοποιείται λοιπόν από τη φύση.

Κολτσιδόπουλος Ευριπίδης

Βιολόγος

Μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του Κ.Π.Ε
Μακρινίτσας

«Είναι πολύ απλό...»

Η ραγδαία εξέλιξη του εγκεφάλου του, του δίνει τη δυνατότητα να επεμβαίνει σ' αυτή, να την τροποποιεί και να τη φέρνει στα μέτρα του. Αυτή η δυνατότητα παρέμβασης του ανθρώπου στη φύση, στη βάση των νόμων της ύλης, δυνατότητα παραβίασης και των φυσικών νόμων του οικοσυστήματός, χωρίς να είναι πάντα καταστροφική, γίνεται ωστόσο επικίνδυνη. Επικίνδυνη γιατί, όπως αποδείχτηκε από την καθημερινή πρακτική, είναι δύσκολο ο ανθρώπος να γνωρίζει έγκαιρα και προπαντός να αντιμετωπίζει τις συνέπειες από την παραβίαση και των πιο ασήμαντων ακόμη πλευρών της πολύπλοκης εξάρτησής του από το συγκεκριμένο φυσικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε.

Όπως σε όλα τα είδη του ζωικού βασιλείου, έτσι και στον άνθρωπο, υπάρχει βέβαια μια "τάση" για ανετότερη και επομένως πιο μακροχρόνια επιβίωση. Αυτό δεν αποτελεί μεμπό στοιχείο της συμπεριφοράς του. Μεμπό στοιχείο αποτελεί η νοοτροπία του κατακτητή που αποκτά. Χρησιμοποιεί τη φύση, περιφρονώντας τους κανόνες της και τους υπόλοιπους οργανισμούς της ίσως ακόμη και τους ίδιους τους ανθρώπους και το κυρότερο, δεν αρκείται μόνο στη βελτίωση αυτή της θέσης του, αλλά τις περισσότερες φορές μοναδικός του γνώμονας γιαυτό είναι το οικονομικό του όφελος.

Η σάσση αυτή του ανθρώπου αποδίδεται πολύ σωστά με τον όρο: ανθρωποκεντρική θεώρηση της φύσης. Όπως, σύμφωνα με τη γεωκεντρική θεωρία του Ιππαρχου, που την έκανε γνωστή στους πολλούς ο Κλαύδιος Πτολεμαίος, η γη θεωρούνταν το κέντρο του ηλιακού συστήματος και όλοι οι άλλοι πλανήτες περιστρέφονταν γύρω απ' αυτήν, έτσι και ο άνθρωπος, θεωρεί ότι αυτός είναι το κέντρο, ο άρχων της γης και όλοι οι άλλοι οργανισμοί (φυτικοί, ζωικοί και μικροοργανισμοί) απλά υπάρχουν γύρω του, για να τον υπηρετούν. Μια σάσση λαθημένη που τόσα ανεπανόρθωτα δεινά έχει επιφέρει στον πλανήτη μας.

Στο σημείο αυτό λοιπόν θίβεται το ερώτημα: είναι η λέξη «περιβάλλον» αυτή που δίνει τη διάσταση στην έννοια που πρέπει πραγματικά να δηλώνει; Η μήπως αποδίδει την ανθρωποκεντρική αυτή θεώρηση της φύσης; Λέγοντας δηλαδή "περι - βάλλον", μήπως βάζουμε τον άνθρωπο στο κέντρο και όλα τα άλλα, τους υπόλοιπους δηλαδή οργανισμούς ή τους νόμους της φύσης γύρω του, ώστε να τα ελέγχει και να τα δαμάζει;

Μία από τις ερμηνείες της λέξης, που έχω ήδη παραθέσει, αυτή του Ομηρικού Λεξικού, είναι η: περιλαμβάνω τι με τι. Ίσως αυτή, μόνη από όλες τις ερμηνείες που μπόρεσα να συλλέξω, αποδίδει πιο σωστά την έννοια που πρέπει. Βέβαια και οι Λατινογενείς λέξεις: environment ή enivironnement, ή η γερμανική umwelt, που δηλώνουν κάτι μέσα στη φύση, είναι ορθότερες της ελληνικής «περιβάλλον».

Ένας καθηγητής κολεγίου ζήτησε από τους μαθητές του της κοινωνιολογίας να πάνε στις φτωχογειτονίες της Βαλτιμόρης και να εξετάσουν το ιστορικό 200 νεαρών αγοριών. Τους ζήτησε επίσης να κάνουν μια γραπτή εκτίμηση σχετικά με το μέλλον του καθενός από τα αγόρια αυτά. Σ' όλες τις περιπτώσεις οι φοιτητές έγραφαν: «Δεν έχει καμιά πιθανότητα εξέλιξης»

Εικοσιπέντε χρόνια αργότερα, ένας άλλος καθηγητής κοινωνιολογίας έτυχε να ανακαλύψει αυτή την παλιότερη έρευνα. Ζήτησε από τους φοιτητές του να τη συνεχίσουν και να ψάξουν να βρουν ποια εξέλιξη είχαν τα παιδιά αυτά. Με εξαίρεση είκοσι που είτε είχαν ζενιτεύει είτε είχαν πεθάνει, από τους υπόλοιπους 180 σύμφωνα με ό,τι ανακάλυψαν οι φοιτητές, οι 176 ήταν επιτυχημένοι δικηγόροι, γιατροί και επιχειρηματίες, με βαθμό επιτυχίας μάλιστα πολύ πάνω από το μέσο όρο.

Έκπληκτος ο καθηγητής αποφάσισε να συνεχίσει την έρευνα σε μεγαλύτερο βάθος. Ευτυχώς όλοι αυτοί που αφορούσε η έρευνα ζούσαν στην ίδια περιοχή και μπόρεσε να μιλήσει με τον καθένα ξεχωριστά και να τον ρωτήσει: «Πού αποδίδεις την επιτυχία σου;» Σε κάθε περίπτωση, η απάντηση ήταν επενδεδυμένη με συναίσθημα: «Σε μια δασκάλα μου»

Η δασκάλα ζούσε ακόμα, έτσι ο καθηγητής πήγε και τη βρήκε. Ρώτησε την ηλικιωμένη αλλά με καθαρή σκέψη γυναίκα, ποια ήταν η μαγική συνταγή που χρησιμοποίησε, για να ανασύρει αυτά τα παιδιά από τα χαμόσπιτα και να τα εκτοξεύσει στα ύψη που είχαν φτάσει.

Στα μάτια της δασκάλας φάνηκε μια λάμψη και στα χείλη της άνθισε, αχνά, ένα χαμόγελο. «Είναι πολύ απλό», είπε. «Τα αγάπησα αυτά τα παιδιά»

Eric Butterworth

Διαβάζοντας το κείμενο αυτό θυμήθηκα μια διάλεξη του Ευάγγελου Παπανούτου που είχα την τύχη να παρακολουθήσω ως φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Είχε έρθει στην Πάτρα προσκεκλημένος από τον τοπικό Σύλλογο των Εκπαιδευτικών Μέσης Εκπαίδευσης. Ο Ε. Παπανούτος μίλησε σε μια ασφυκτικά γεμάτη αίθουσα ενός κινηματογράφου με θέμα τον εκπαιδευτικό και τα προβλήματά του.

Επί μία ώρα απαριθμούσε τα προβλήματα του εκπαιδευτικού με τα παιδιά, τους διευθυντές, τους ανώτερους προϊσταμένους, το ΥΠΕΠΘ, τους γονείς, τα βιβλία, τα σχολικά κτήρια, τα εποπτικά μέσα που δεν υπήρχαν, το Αναλυτικό Πρόγραμμα, τα λίγα χρήματα που έπαιρναν κ.ά. Άρχισα να σκέφτομαι ότι θα χρειαστεί άλλη μια ώρα τουλάχιστον, για να απαριθμήσει μόνο τους τρόπους αντιμετώπισης όλων αυτών των προβλημάτων. Με διέφευσε απαντώντας στην απορία μου που πιστεύω να ήταν και απορία των περισσότερων ακροατών.

«Τρεις είναι οι τρόποι για ν' αντιμετωπίσει κανείς όλα αυτά τα προβλήματα: 1ον) η αγάπη 2ον) η αγάπη και 3ον) η αγάπη», είπε και τελείωσε την ομιλία του, καθηλώνοντάς μας όλους.

Ρούλα Γκόλιου

Η συστημική προσέγγιση και η μοντελοποίηση - προσομοίωση: κριτική ανάλυση της διδακτικής τους αξίας στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

RAGOU Polyxeni (2000). L'approche systémique et la modélisation - simulation : analyse critique de leur valeur didactique en Education pour l'Environnement . Mémoire de thèse de Doctorat en Education à l' Environnement, sous la direction de Daniel Raichvarg et de Christian Souchon, Université Paris Sud Onze.

Διδακτορική διατριβή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, στο Πανεπιστήμιο της Γαλλίας Paris Sud-Onze (Orsay), Τμήμα Groupe d'Histoire et de Diffusion des Sciences, υπό την εποπτεία των καθηγητών Daniel RAICHVARG και Christian SOUCHON. Η διδακτορική διατριβή υποστηρίχθηκε τον Απρίλιο του 2000.

Της Πολυζένης Ράγκου

Αντικείμενο της έρευνας αποτελεί η κριτική μελέτη-ανάλυση της συστημικής προσέγγισης και της μοντελοποίησης - προσομοίωσης, με σκοπό την αξιολόγηση της καταλληλότητας των προαναφερθέντων μεθοδολογικών εργαλείων για τις διδακτικές ιδιαιτερότητες της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε), γνωρίζοντας ότι η συστημική προσέγγιση δεν έχει μελετηθεί ευρέως στα πλαίσια της διδακτικής άλλων επιστημονικών ειδικοτήτων. Συνεπώς η παρούσα διατριβή παρουσιάζεται ως μια κριτική εξέταση των δυνατοτήτων διεύσυνσης της συστημικής προσέγγισης στη σχολική πρακτική και στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα, η χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων και τα προβλήματα χωροθέτησης και χρήσης της γης, αποτελούν το σκληρό θεματικό πυρήνα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και είναι καταστάσεις πολύπλοκες. Επίσης, μια τέτοια θεματολογία δίνει προτεραιότητα σε στόχους που έχουν να κάνουν με απόκτηση και αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών, γεγονός που δικαιολογεί μια συνεχή αναφορά σε αξίες. Η συστημική προσέγγιση, που ενσωματώνει σε μια λειτουργική ενότητα τους ποικίλους παράγοντες, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις που εμπλέκονται σε μια σύνθετη και πολύπλοκη κατάσταση, θα μπορούσε να αποτελέσει το κατάλληλο διδακτικό εργαλείο στην Π.Ε, ώστε ο μαθητής, από μικρή ηλικία, να αποκτήσει μια αντίληψη της αλληλεξάρτησης των εμπλεκομένων παραγόντων σε μια περιβαλλοντική κατάσταση.

Η έρευνα συνεπώς εγγράφεται στα πλαίσια αυτής της προβληματικής. Πώς η συστημική προσέγγιση, που αναλύει τα προβλήματα με όρους συστήματος, μπορεί να συνεισφέρει στην κατανόηση της πολυπλοκότητας; Η έννοια του συστήματος μπορεί να αποτελέσει ένα εννοιολογικό πλαίσιο, κατάλληλο για την ερμηνεία των δυναμικών περι-

βαλλοντικών συστημάτων; Ποιες θα πρέπει να είναι οι πρακτικές εφαρμογής των εργαλείων της συστημικής προσέγγισης στην Π.Ε, ώστε να είναι αποτελεσματικά;

Στην πράξη και στα πλαίσια της διδακτικής του περιβάλλοντος, η συστημική προσέγγιση συνίσταται στην κατασκευή ενός σχήματος συστηματικού (modèle à compartiments), που επιτρέπει την αναπαράσταση ενός συστήματος, στην προκειμένη περίπτωση μιας πολύπλοκης περιβαλλοντικής κατάστασης, ενσωματώνοντας τα στοιχεία του συστήματος, τις σχέσεις τους, τις αλληλεπιδράσεις τους, το είδος των ενδεχομένων παρεμβάσεων, τη ροή ύλης, ενέργειας και πληροφορίας μεταξύ των compartments. Το σχήμα που δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο περιγράφει τη δομή του συστήματος και τη λειτουργία του.

Το πρώτο μέρος της διατριβής περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους προδρόμους της θεωρίας των συστημάτων και στις θεωρητικές βάσεις της συστημικής ανάλυσης, από τη "Μαθηματική Θεωρία της επικοινωνίας" του Shannon (1945) και την "Κυβερνητική" του Wiener (1948), τη "Γενική Θεωρία των συστημάτων" του Von Bertalanffy (1968), τις θεωρίες μοντελοποίησης του Forrester και την αναφορά του Meadows (Club de Rome : Halte à la croissance), στη δεκαετία του '70 μέχρι τις φιλοσοφικές απόψεις για τη θεωρία των συστημάτων του Morin (1977) και του Le Moigne (1990).

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους η συστημική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε σε διάφορους τομείς όπως η οικολογία, η διαχείριση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος και η οικο-ενεργητική ανάλυση (analyse éco-énergétique).

Παράλληλα με τα γενικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα δύο πρώτα κεφάλαια, έχουμε εδώ ένα πολύ καλό παράδειγμα αυτού που μπορεί

να είναι η χρήση των ιστορικών απόψεων, για διδακτικούς σκοπούς, στα ανοικτά εκπαιδευτικά συστήματα.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται με κριτικό τρόπο προγενέστερες προτάσεις, που εγένοντο πάντα κατά τρόπο πειραματικό, χωρίς να υπάρχει γενίκευση και δυνατότητα αποδεικτικής διδακτικής αξιολόγησης, σχετικά με την εφαρμογή της μεθόδου στην οικολογία και την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στη συνέχεια τεκμηρώνεται η συνεισφορά της συστηματικής προσέγγισης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και οριθετούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της.

Το δεύτερο μέρος της διατριβής αποτελεί τη διδακτική έρευνα (*experimentation didactique*) και περιλαμβάνει την εφαρμογή των προτάσεων για τη διδακτική αξιοποίηση της συστηματικής προσέγγισης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η έρευνα γίνεται με μαθητές της Γ' τάξης του Γυμνασίου.

Το δεύτερο μέρος της διατριβής περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η προβληματική της διδακτικής έρευνας και περιγράφεται η διαδικασία της έρευνας. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα δεδομένα των ερωτηματολογίων και παρατίθενται τα αποτελέσματα της διδακτικής έρευνας. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο δίνονται τα γενικά συμπεράσματα και οι προοπτικές της παρούσας εργασίας.

Η διδακτική έρευνα βασίζεται σε δύο άξονες. Αφενός στη διαδικασία εκμάθησης της συστηματικής μεθόδου και των εργαλείων της: μοντελοποίηση, προσομοίωση. Αφετέρου στη διερεύνηση των προτέρων ιδεών ή αντιλήψεων των μαθητών σχετικά με περιβαλλοντικές έννοιες και την αξιολόγηση των αλλαγών των προτέρων αντιλήψεων που μπορούν να αποδοθούν στην εφαρμογή της συστηματικής πρακτικής.

Οι μαθητές διδάχθηκαν τις βασικές αρχές της συστηματικής ανάλυσης και των εργαλείων της. Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να κατασκευάσουν συστηματικά σχήματα-μοντέλα, για να αναπαραστήσουν και να α-

ναλύσουν καταστάσεις όπως η ρύπανση των υπόγειων νερών από τα νιτρικά λιπάσματα, η δύνη βροχής, η ρύπανση της θάλασσας, ο κύκλος του πόσιμου νερού, ο κύκλος ενός προϊόντος καθημερινής χρήσης από τις πρώτες ώλες του μέχρι την απόρριψή του. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο δεύτερος άξονας στηρίζεται στη μελέτη των αρχικών ιδεών και αντιλήψεων των μαθητών σχετικά με έννοιες του περιβάλλοντος και περιβαλλοντικά ζητήματα. Η διερεύνηση αυτή έγινε με τη βοήθεια ενός ερωτηματολογίου (*pré-test*). Η διερεύνηση αυτή επέτρεψε κατόπιν, μετά την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων συστηματικής μοντελοποίησης από τους μαθητές, μια αξιολόγηση του κατά πόσον τροποποιήθηκαν ιδέες και απόψεις των μαθητών γύρω από τα περιβαλλοντικά θέματα. Το εργαλείο της τελικής αξιολόγησης ήταν επίσης ένα ερωτηματολόγιο (*post-test*).

Τα ερωτηματολόγια αναλύθηκαν με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης του περιεχομένου και τη συστηματική ανάλυση. Η τεχνική της κατασκευής συστηματικών σχημάτων χρησιμοποιήθηκε όχι μόνον ως εργαλείο μάθησης αλλά και ως εργαλείο αξιολόγησης των ερωτηματολογίων.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η συστηματική μοντελοποίηση μιας περιβαλλοντικής κατάστασης από τους μαθητές επιτυγχάνεται χωρίς ανυπέρβλητα εμπόδια. Οι δυσκολίες που παρατηρούνται όπως η κακή χρήση ορισμένων συμβόλων π.χ. για τη ροή ύλης ή ενέργειας ή για την αναπαράσταση των κέντρων αποφάσεων οφείλονται στο γεγονός ότι οι μαθητές ουδέποτε ήρθαν στο παρελθόν σε επαφή με παρόμοια μέθοδο και η χρήση μιας συμβολικής γλώσσας αυτού του τύπου δημιουργεί αρχικά ορισμένες δυσκολίες αφομοίωσης.

Η αξία της συστηματικής προσέγγισης βέβαια, ξεπερνά την απλή, μηχανική κατασκευή μοντέλων. Άλλωστε αυτό θα ήταν αντίθετο και με τη φιλοσοφία της.

Από την έρευνα αυτή προκύπτουν ορισμένα συμπέρασμα για την αξία της συστηματικής προσέγγισης

ως μεθοδολογίας στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση:

- Η αξία της συστηματικής προσέγγισης βρίσκεται στην ποιότητα της αντιλήψης που προσφέρει. Ευνοεί τη διαμόρφωση ενός ολιστικού και συνθετικού τρόπου σκέψης.
- Το περιβάλλον «διαβάζεται» όχι μόνον ως ένα σύνολο παραγόντων, αλλά κυρίως ως σχέσεις αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ αυτών των παραγόντων.
- Ο μαθητής δεν παραμένει παθητικός δέκτης της γνώσης, αλλά την παράγει ο ίδιος και κυρίως παράγει ο ίδιος έναν τρόπο ερμηνείας της πραγματικότητας.
- Προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές να εκφράσουν τις επιλογές τους, τις αξίες τους και τις αντιλήψεις τους μέσα από την κατασκευή του συστηματικού μοντέλου που θα σχηματίσουν.
- Συνεισφέρει σημαντικά στην κατανόηση, από τους μαθητές, των εννοιών της αιτιότητας και του χρόνου.
- Προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να εκφράσουν αυτά που έχουν κατανόησει ανεξάρτητα από το γενικό επίπεδο γνώσης τους, εφόσον οι ίδιοι επιλέγουν τη συνθετότητα και την πολυπλοκότητα του σχήματος που θα κατασκευάσουν.
- Προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να αξιολογήσουμε τις παρανοήσεις των μαθητών, το γνωστικό έλλειμμα, την ιεράρχηση των εννοιών, τις συνδέσεις μεταξύ των εμπλεκομένων παραγόντων.
- Η συστηματική προσέγγιση, συνδυάζοντας μια διαδικασία απόκτησης γνώσεων, κατανόησης και ερμηνείας μιας πραγματικότητας και μια διαδικασία αξιολόγησης πρότερων αντιλήψεων και επίτευξης συγκεκριμένων στόχων, μέσα από την κατασκευή μοντέλων που φωτογραφίζουν αντιλήψεις, στάσεις και γνώσεις, μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολύ θετικά αποτελέσματα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε διάφορους επιστημονικούς κλάδους.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ενημέρωση

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΗΣ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ

**ΚΕΡΚΙΝΗ 16-18
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2004**

Οι Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης πραγματοποιήσαμε Συνάντηση Εργασίας στις 16, 17 και 18 Ιανουαρίου 2004 στην Κερκίνη του Ν. Σερρών, με δική μας πρωτοβουλία.

Τη συνάντηση αυτή προκάλεσε η αυξημένη ευθύνη μας όσον αφορά τον παιδαγωγικό σχεδιασμό, τη διδακτική οργάνωση, την υποστήριξη των σχολικών Προγραμμάτων Π.Ε. την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που καθορίζει το ρόλο μας.

Η ανάληψη της πρωτοβουλίας από την πλευρά μας οφείλεται στην εξάχρονη καθυστέρηση του Γραφείου Π.Ε να ανταποκριθεί στην πρωταρχική ανάγκη της συχνής επικοινωνίας μεταξύ Υπευθύνων Π.Ε οι οποίοι υποστηρίζουν το θεσμό στο πεδίο της καθημερινής παιδαγωγικής - διδακτικής πράξης, δηλαδή στις σχολικές Μονάδες.

Η αναγκαιότητα της Π.Ε στο Σχολείο έχει επισημανθεί σε όλες τις Παγκόσμιες και Ευρωπαϊκές Συνδιασκέψεις και οι κώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν δεσμευτεί να την υποστηρίζουν υιοθετώντας κατάλληλες εκπαιδευτικές πολιτικές.

Η σημασία του ανοιχτού στην κοινωνία σχολείου, του οποίου οι μαθητές, δραστηριοποιούμενοι σε προγράμματα Π.Ε, εντάσσουν στην καθημερινή σχολική ζωή ζητήματα που αφορούν τον κόσμο των κοινών τους εμπειριών και εξοικειώνονται με τις διαλογικές διαδικασίες της γνώσης και τη συνειδητή συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα, είναι σήμερα καθολικά αποδεκτή. Και με αυτήν την έννοια είναι επιτακτική η ανάγκη για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου που θα στηρίζει δυναμικά τα σχολικά Προγράμματα Π.Ε.

Η διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου είναι δύσκολη και επίπονη διαδικασία. Θα μπορούσε όμως να γίνει πιο ουσιαστική, αν τα αρμόδια όργανα του ΥΠΕΠΘ, προκειμένου να ιεραρχίσουν προτεραιότητες και να χαράξουν τους κατευθυντήριους άξονες της εκπαιδευτικής πολιτικής για την Π.Ε, υιοθετώντας συμμετοχικές, δημοκρατικές και αξιοκρατικές πρακτικές και αν ξειποιούσαν την εμπειρία που έχει αποκτηθεί, κινούμενοι από τη βάση της εκπαιδευτικής πράξης προς την κορυφή.

Από τα παραπάνω προκύπτει η αναγκαιότητα ουσιαστικού διαλόγου μεταξύ Υπευθύνων Π.Ε. και αρμόδιων οργάνων του ΥΠΕΠΘ, ώστε το όποιο παραγόμενο θεσμικό πλαίσιο να εμπεριέχει τον προβληματισμό και την εμπειρία που έχει συσσωρευτεί μέχρι σήμερα. Με λόγη μας διαπιστώνουμε ότι μέχρι σήμερα ένας τέτοιος διάλογος δεν έγινε, αν και από την πλευρά μας ήταν και είναι ένα διαρκές αίτημα.

Με γνώμονα αυτές τις σκέψεις, με την εμπειρία που έ-

χει καθένας από εμάς αποκομίσει υπηρετώντας το θεσμό για περισσότερα από δέκα χρόνια (είτε ως Υπεύθυνος είτε ως εκπαιδευτικός που δραστηριοποιείται σε Σχολικά Προγράμματα) και με την πεποίθηση ότι το θεσμικό πλαίσιο θα μπορούσε να ήταν ουσιαστικότερο, εάν η πρακτική των αρμόδιων οργάνων του ΥΠΕΠΘ ήταν διαφορετική, πραγματοποίησαμε αυτή τη συνάντηση εργασίας.

Η συνάντηση είχε ως στόχους: 1) την εποικοδομητική κριτική αποτίμηση του πρόσφατου θεσμικού πλαισίου και 2) τον προβληματισμό σχετικά με ένα περισσότερο λειτουργικό θεσμικό πλαίσιο

Η διαδικασία που ακολουθήσαμε είχε τη μορφή του ελεύθερου αλλά οργανωμένου διαλόγου μεταξύ ισότιμων συνομιλητών, προκειμένου να αναδειχθούν τα προβλήματα, να ταξινομηθούν και να ιεραρχηθούν οι προτάσεις μας. Η ουσιαστική συμμετοχή και οι δημοκρατικές διαδικασίες είναι βασική αρχή κάθε βιώσιμου κοινωνικού σχεδιασμού, πολύ δε περισσότερο όταν αφορά τα εκπαιδευτικά πράγματα.

Μετά από εμπειστατωμένη και εποικοδομητική συζήτηση γύρω από το πρόσφατο θεσμικό πλαίσιο (Νόμος 2896/2002/ΦΕΚ 24τα/13-2-2002, Υπουργική Απόφαση 57905/Γ2/4-6-2002 ΥΠΕΠΘ, Υ.Α. 47587/Γ7/16-5-2003 ΥΠΕΠΘ, την απάντηση του ΥΠΕΠΘ σε ερώτημα 4163/Γ7/24-4-2003 ΥΠΕΠΘ, την Υ.Α. 65216 και την 65217/Γ7/2-7-2003 ΥΠΕΠΘ για την ίδρυση και τη στελέχωση του Συντονιστικού Κέντρου Π.Ε.) η γενική μας εκτίμηση είναι ότι τα παραπάνω αναφερόμενα κείμενα διαμορφώνουν ένα νέο θεσμικό τοπίο για την Π.Ε. το οποίο έχει τρία κυρίαρχα (και αρνητικά κατά την άποψή μας) χαρακτηριστικά:

- 1) την ύπαρξη δύο ανισοβαρών θεσμικών πόλων με κυρίαρχο (οργανωτικά, οικονομικά και διοικητικά) τα Κ.Π.Ε. και τις δράσεις που αυτά αναπτύσσουν και αδύναμο (οργανωτικά, οικονομικά και διοικητικά) τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης που έχουν την αρμοδιότητα των σχολικών μονάδων όπου πραγματοποιούνται σχολικά προγράμματα Π.Ε.
- 2) την ανάδυση ενός υπέρ-συγκεντρωτικού μοντέλου λήψης αποφάσεων και κάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής για την Π.Ε. (ΣΚΠΕ, Συμβούλευτική Επιτροπή) που δεν ανταποκρίνεται στις επιταγές της σύγχρονης κοινωνίας για την εκπαιδευτική πολιτική και την εφαρμογή της ούτε στη δημοκρατική αρχή της αποκέντρωσης.
- 3) την αλλοίωση του ρόλου στελεχών του θεσμού

Το παραπάνω κείμενο υπογράφουν οι Υπεύθυνοι Π.Ε. που συμμετέχουν στη συνάντηση της Κερκίνης: 1. Ζ. Αγγελίδης, Α' Θεσ/νίκης 2. Ε. Αγγελίδου, Ανατολικής Αττικής 3. Μ. Δίτσιου, Δ' Αθήνας 4. Γ. Κούσουλας, Β' Αθήνας 5. Ε. Κρητικού, Ανατολικής Αττικής 6. Π. Μάναλης, Πειραιά 7. Σ. Μαργαρίτη, Δυτικής Αττικής 8. Δ. Μεσσάρης, Αχαΐας 9. Π. Παπαδοπούλου, Α' Θεσσαλονίκης 10. Γ. Περδίκης, Πιερίας 11. Α. Σουρμηη, Πειραιά 12. Μ. Σπαρτινού, Κυκλαδών 13. Ν. Σχίζα, Α' Αθήνας 14. Χ. Σωτηροπούλου, Σερρών 15. Π. Τσελεκτούδου, Καβάλας 16. Μ. Τσεμπερλίδου, Γ' Αθήνας 17. Σ. Τσιροπούλου, Έβρου 18. Γ. Φαρμάκης, Β' Θεσσαλονίκης 19. Ε. Φουσέκη, Α' Αθήνας

Το κείμενο συνυπογράφουν και Υπεύθυνοι Π.Ε. που δεν συμμετέχουν στη συνάντηση αλλά έλαβαν γνώση του περιεχομένου του.

(Υπεύθυνοι Π.Ε) αφού, σε σχέση με προηγούμενες Υπ. Αποφάσεις περιορίζονται ομαντικά οι αρμοδιότητές τους (π.χ. η δυνατότητα ανάληψης επιμορφωτικής δράσης) και αυξάνονται τα γραφειοκρατικά τους καθήκοντα, κυρίως σε σχέση με τις δράσεις των Κ.Π.Ε. Σε κάθε περίπτωση από τα παραπάνω αναφερόμενα κείμενα συνάγονται, χωρίς αυτό να δηλώνεται ρητά, διακρίσεις μεταξύ στελεχών του θεομού (Υπεύθυνοι Π.Ε., Υπεύθυνοι και Παιδαγωγικές ομάδες των Κ.Π.Ε.) γεγονός που δεν ευνοεί τη μεταξύ τους αγαστή συνεργασία. Η κριτική αποτίμηση της αναγκαιότητας, της λειτουργικότητας και της στελέχωσης του Συντονιστικού Κέντρου της Π.Ε. μας δημιουργεί πλήθος ερωτημάτων:

1) Ποια είναι η αναγκαιότητα ενός Συντονιστικού Κέντρου Π.Ε. (το οποίο ζεκίνησε ως συντονιστικό των ΚΠΕ) αφού υπάρχει το Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης ΣΕΠΕΔ;

2) Πόσο καλά μπορεί να λειτουργεί ένα όργανο που στελεχώνεται από πρόσωπα του Γραφείου Π.Ε, τα οποία έχουν παράλληλες θέσεις Υπεύθυνων ΚΠΕ και ταυτόχρονα μελών της Συμβουλευτικής Επιτροπής; Τέλος πόσο δημοκρατική και αξιοκρατική είναι η αντίληψη του ΥΠΕΠΘ όταν αποφασίζει να κρίσει υπεύθυνο του Συντονιστικού Κέντρου τον εκάστοτε Υπεύθυνο του ΚΠΕ Αργυρούπολης;

3) Μπορεί το Συντονιστικό Κέντρο Π.Ε., με τη στελέχωση που περιγράφεται από τις αναφερόμενες Υπουργικές Αποφάσεις (χωρίς να προσδιορίζονται τα προσόντα και τα κριτήρια επιλογής των μελών του) να ανταποκριθεί στο εξαιρετικά σοφάρο, επίπονο και κρίσιμο έργο της χάραξης της Εθνικής Πολιτικής για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση;

Πιστεύουμε ότι η πολιτική για την Π.Ε. πρέπει να είναι ενιαία, να έχει ως βάση το σχολείο και το σχολικό πρόγραμμα με υποστηρικτικές μονάδες τα ΚΠΕ, να έχει αποκεντρωτικό χαρακτήρα και να σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες, να ξεπερνά τις γραφειοκρατικές λεπτομέρειες και να προάγει το δημοκρατικό διάλογο όλων των εμπλεκομένων στο θεσμό.

Προς αυτή την κατεύθυνση διαμορφώθηκε κατ' αρχήν

20. Στ. Αλεξανδροπούλου, Μεσσηνίας 21. Β. Αντωνιάδου, Χανίων 22. Μ. Αποστολοπούλου, Σάμου 23. Β. Αρβανίτης, Θεσπρωτίας 24. Μ. Ασημακόπουλος, Κορινθίας 25. Κ. Βούκουνας, Χίου 26. Π. Γεωργαντά, Ξάνθης 27. Ε. Γκανά, Αρκαδίας 28. Α. Γούναρης, Ηλείας 29. Κ. Δουμπιώτη, Μαγνησίας 30. Π. Καλογεράς, Αιτωλοακαρνανίας 31. Ν. Κλεισιάρης, Γρεβενών 32. Ι. Οικονομίδης, Ευρυτανίας 33. Κ. Παναρίτου, Λευκάδας 34. Ι. Παπαγεωργίου, Λάρισας 35. Μ. Παπαδημητρίου, Κερκύρας 36. Ι. Παπαϊωάνου, Αχαΐας 37. Γ. Παυλικάκης, Δ' Αθήνας 38. Π. Ράγκου, Φθιώτιδας 39. Σ. Σαλαπατάρας, Βοιωτίας 40. Μ. Σπυράκου, Λακωνίας 41. Α. Στεφανής, Καρδίτσας 42. Μ. Σφακιανάκη, Ηρακλείου 43. Β. Τερψιούλου, Ζακύνθου 44. Α. Τράκας, Ροδόπης 45. Ε. Τριανταφύλλου, Χαλκιδικής 46. Θ. Τσακιρίδης, Δράμας 47. Γ. Τσανέλης, Πρέβεζας 48. Κ. Ταμουστάλη, Β' Θεσ/νίκης

η δική μας πρόταση.

Για την αποδοτικότερη λειτουργία του θεσμού προτείνουμε:

1) Την ενίσχυση του Γραφείου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Δ/σης ΣΕΠΕΔ του ΥΠΕΠΘ, ως μοναδικού συντονιστικού κέντρου, προκειμένου να αναλάβει το ρόλο του οργάνου που θα iεραρχεί προτεραιότητες και θα χαράξει τους κατευθυντήριους άξονες της ενιαίας εκπαιδευτικής πολιτικής για την Π.Ε.

Για να γίνει αυτό εφικτό απαιτείται :

- Στελέχωση του Γραφείου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Δ/νσης ΣΕΠΕΔ του ΥΠΕΠΘ, με μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευτικών, που θα διαθέτουν γνώσεις και εμπειρία.
- Ουσιαστική και συνεχή συνεργασία με τα θεσμοθετημένα από την Πολιτεία όργανα όπως το Π.Ι., ιδρύματα (Πανεπιστήμια, Επιμελητήρια), Κέντρα Μελετών και Τεκμηρίωσης του Εκπαιδευτικού Έργου, Οργανισμούς Επιμόρφωσης και Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού Έργου αλλά και με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.
- 2) Τη δημιουργία αντίστοιχου Γραφείου Σχολικών Δραστηριοτήτων και Προγραμμάτων σε κάθε Νομό της χώρας. Το γραφείο αυτό θα λειτουργεί σε κάθε Νομό (ή Διεύθυνση για τους πολυπληθείς Νομούς), θα έχει ολοκληρωμένη δομή (Γραμματειακή και υλικοτεχνική υποστήριξη) και θα στελεχώνεται από όλους τους Υπεύθυνους Προγραμμάτων με αντίστοιχη υποστήριξη από την Περιφέρεια.
- Τα Γραφεία αυτά σε κάθε Νομό της Χώρας κρίνονται αναγκαία λόγω:
- της αύξησης των σχολείων που εφαρμόζουν Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων καθώς και της επιδιώξεως να αυξήσουν τα προγράμματα αυτά και να πραγματοποιούνται σε όλα τα σχολεία και για όλους τους μαθητές.
- της αύξησης των Υπεύθυνων Σχολικών Προγραμμάτων και της ανάγκης συντονισμού όλων των Υπεύθυνων.
- του αποκεντρωμένου μοντέλου που απαιτείται για

την υποστήριξη όλων των καινοτόμων προγραμμάτων, τα οποία χρειάζονται διαφορετική φιλοσοφία από αυτή που υπάρχει στις διοικητικές υπηρεσίες, πρωτογενές παραγόμενο έργο, νέες ιδέες και συνεργασίες με τις τοπικές κοινωνίες.

3) Τη διατήρηση όλων των αρμοδιοτήτων του Υπεύθυνου Π.Ε. που προβλέπονταν από την Υπ. Απ. α.π.3026/Γ2/27-8-90 ΥΠΕΠΘ και ιδιαίτερα του επιμορφωτικού ρόλου και της δυνατότητας να οργανώνει επιμορφωτικά σεμινάρια αφού:

- επιλέγεται στη βάση μοριοδότησης και με αυξημένα προσόντα
- έχει δοκιμαστεί στην πράξη επιτυχώς, έτσι όως φαίνεται από τα μετρήσιμα στοιχεία της αποτίμησης της Π.Ε από το 1990 μέχρι σήμερα και τέλος
- βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με τους μάχιμους εκπαιδευτικούς και με τις ομάδες των μαθητών, έχει ιδία αντίληψη των παιδαγωγικών και διδακτικών προβλημάτων που αναφύονται στο πεδίο της πράξης, γνωρίζει τα τοπικά ζητήματα από τα οποία εκκινούν τα θέματα των προγραμμάτων και με αυτήν την έννοια μπορεί να οργανώσει το περιεχόμενο και τις μεθόδους των επιμορφωτικών συναντήσεων και των σεμιναρίων περισσότερο αποτελεσματικά.

Πιστεύουμε ότι η ευαισθησία, η αγάπη, ο εθελοντισμός και η επαγγελματική συνείδηση που καταδεικνύει η συνάντηση αυτή θα βρει απήχηση και θα εκτιμηθεί τουλάχιστον ως «καινοτόμος πρωτοβουλία».

Το κείμενο αυτό εκφράζει την ανάγκη των Υπεύθυνων Π.Ε. μέσα από το διάλογο να αποτιμήσουν κριτικά και να συνεισφέρουν στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Οι προτάσεις μας αποτελούν αφετηρία διαλόγου από εκείνους που για πολλά χρόνια γνωρίζουν καλά την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Σχολείο και αγωνίστηκαν με κυρίως εθελοντική εργασία για την επιτυχία του θεσμού.

Θεωρούμε σημαντικό να μη μείνει μετέωρο αυτό το πρώτο βήμα και προσδοκούμε έναν αληθινά συνεργατικό διαλογικό βηματισμό.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ενημέρωση

Ημερίδα: Ευρωπαϊκή και Εθνική πολιτική για το Περιβάλλον

Την Παρασκευή, 5 Δεκεμβρίου 2003, πραγματοποιήθηκε στο Συνεδριακό Κέντρο "Ν. Γερμανός" - ΔΕΘ ημερίδα με θέμα: Ευρωπαϊκή και Εθνική πολιτική για το Περιβάλλον. Την οργάνωση της ημερίδας ανέλαβαν από κοινού το Ευρωπαϊκό Κέντρο Επικοινωνίας Πληροφόρησης & Πολιτισμού (ΕΚΕΠΠ) και η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.) παράρτημα Κεντρικής Μακεδονίας.

Σκοπός της ημερίδας ήταν να έρθουν τα μέλη μας και γενικότερα οι εκπαιδευτικοί σε επαφή με την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε. αλλά και την εθνική πολιτική για το περιβάλλον. Θεωρούμε πάντα ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δεν είναι αποκομμένη από τις κεντρικές πολιτικές αποφάσεις είτε σε παγκόσμιο επίπεδο είτε σε επίπεδο Ε.Ε. είτε σε εθνικό επίπεδο. Και φυσικά οι κεντρικές πολιτικές αποφάσεις δεν θα πρέπει να μένουν στο απυρόβλητο της κριτικής μας, που όμως για είναι εποικοδομητική πρέπει να έρθουμε σε επαφή μ' αυτές (τις πολιτικές)

Την εκδήλωση χαιρέτησαν ο γ.γ. του Υ.Μα.Θ. κ. Γ. Λυσσαρίδης, ο γενικός διευθυντής του ΕΚΕΠΠ κ. Γ. Σακκουλίδης και η πρόεδρος της ένωσης μας κ. Δ. Σουβατζή.

Εισηγητές της ημερίδας ήταν οι κ.κ.:

- κ. Ιωάννης Κουκιάδης, Ευρωβουλευτής. (Info: <http://www.koukiadis.gr>)
- Δρ. Ευτύχιος Σαρτζετάκης, Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Τρίμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής. (Info: <http://macedonia.uom.gr/~esartz/>)
- Δρ. Μιχάλης Μοδινός, Πρόεδρος του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ). (Info: <http://www.ekpaa.gr>)
- κ. Ραδάμανθυς Τσότος, Υπεύθυνος ανάπτυξης εργασιών επί παραγώγων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Χρηματιστηριακού Κέντρου Θεσσαλονίκης. (Info: <http://www.tsec.ase.gr>)
- Ο κ. Ιωάννης Κουκιάδης ανέπτυξε το θέμα: «Νεωτερες εξελίξεις στην περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε.». Κύριοι άξονες της εισήγησης του ήταν οι στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ε.Ε. και η επίτευξη και προβολή της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον.
- Οι στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ε.Ε., σύμφωνα με την εισήγηση, είναι:
 - Η σταθεροποίηση των κλιματολογικών συνθηκών στα επίπεδα που ορίστηκαν στο Κίοτο.
 - Η αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας (πρόγραμμα NATURA 2000).
 - Η επίτευξη ποιότητας ζωής - υγεία για του πολίτης της Ε.Ε. μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης του περιβάλλοντος (π.χ. φυσική - πολιτισμική διάσταση του περιβάλλοντος).
- Η διατήρηση της αειφορίας και η διαχείριση των αποβλήτων, ώστε να πετυχαίνεται αυτή.
- Η πολιτική περιβάλλοντος της Ε.Ε. πρέπει να δίνει κίνητρα ανάπτυξης και να είναι μοχλός ανταγωνισμού.
- Το τρίπτυχο "Πρόληψη - έλεγχος - παρότρυνση" πρέπει να διαπερνά την ευρωπαϊκή πολιτική για το περιβάλλον.
- Να ισχύει η αρχή "Ο ρυπαίνων πληρώνει" και το κόστος της εφαρμογής της πολιτικής για την Ε.Ε. να είναι μηδενικό, μια και θα μετατοπίζεται σε τρίτους (κράτη, οργανισμοί, επιχειρήσεις, καταναλωτές-πολίτες ως άτομα). Σ' αυτούς τους τρίτους θα ασκείται η πίεση από τα όργανα της Ε.Ε. για εφαρμογή της πολιτικής της για το περιβάλλον.
- 2002-2012: αξιοποίηση επιμέρους πολιτικών της Ε.Ε. με την αναγκαστική εμπλοκή της περιβαλλοντικής διάστασης σε κάθε επιμέρους πολιτική. Η επίτευξη και προβολή της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον πετυχαίνεται με τις ακόλουθες δράσεις:
 - Οργάνωση βάσης δεδομένων, διαφάνεια στην πρόσβαση όλων σ' αυτή και συνεχής και βελτιωμένη ανταλλαγή πληροφοριών μέσα από συγκεκριμένα δίκτυα.
 - Προβολή των ενεργειών της Ε.Ε. μέσω των κείμενων του Ευρωκοινοβουλίου (εύκολη πρόσβαση μέσω διαδικτύου).
 - Εμπλοκή τεχνολογίας για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον.
- Ο κ. Ευτύχιος Σαρτζετάκης ανέπτυξε το θέμα: «Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Ο ρόλος της Εκπαίδευσης». Κύρια σημεία της εισήγησης του παραθέτουμε παρακάτω:
 - «Η ένταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και η ανάπτυξη του περιβαλλοντικού κινήματος, ειδικά μετά την δεκαετία του εξιηντα, οδήγησε στην προώθηση των θεμάτων προστασίας του περιβάλλοντος υψηλότερα στην πολιτική από την αναπτυγμένων κρατών. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί η ί-

Σάββας Σωμαράκης, μέλος του Δ.Σ. της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. παράρτημα Κ. Μακεδονίας.

δρυση ειδικών Αρχών Προστασίας του Περιβάλλοντος (όπως για παράδειγμα η Environmental Protection Agency στις Η.Π.Α.) και ένας ολόένα αυξανόμενος αριθμός άμεσων ρυθμιστικών παρεμβάσεων. Αρχικά τα περιβαλλοντικά προβλήματα αντιμετωπίστηκαν ως ξεχωριστά ζητήματα με ελάχιστη διερεύνηση των αλληλεξαρτήσεων τους με τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Σύντομα, όμως, έγινε ευρέως αντιληπτό ότι η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων προϋποθέτει μια ολιστική προσέγγιση, απαιτώντας αλλαγές τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική οργάνωση. ... »

«...Επίσης αναγνωρίστηκε ότι, στην πλειοψηφία τους, τα περιβαλλοντικά προβλήματα δε σέβονται κρατικά σύνορα, και ως εκ τούτου η αντιμετώπιση τους απαιτεί τη διεθνή συνεργασία. Προβλήματα τα οποία παλαιότερα είχαν τοπικό χαρακτήρα -όπως η εξάντληση συγκεκριμένων φυσικών πόρων, η απόρριψη στερεών και επιβλαβών αποβλήτων, η μόλυνση των υδάτων και του αέρα - έχουν ενταθεί τόσο ώστε απέκτησαν παγκόσμιες διαστάσεις. Στη διεθνοποίηση των δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος συνέβαλε σημαντικά και το γεγονός ότι κάποια από τα περιβαλλοντικά προβλήματα με παγκόσμια διάσταση έχουν φτάσει σε σημείο κρίσης, όπως για παράδειγμα το θέμα της αραιώσης του στρώματος του δρόντος, οι κλιματικές αλλαγές ή η βιοποικιλότητα. ... »

« ... ότι η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων συνδέεται άμεσα με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Προστασία του περιβάλλοντος, οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική δικαιοσύνη αποτελούν τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης, μιας ανάπτυξης η οποία σέβεται το περιβάλλον, επιδιώκει την ισότητα μεταξύ των λαών, αλλά και μεταξύ των ατόμων, και δεν μειώνει τις ευκαιρίες των επερχόμενων γενιών. ... »

« ... Η λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων προϋποθέτει την συμμετοχή όλων των πολιτών, καθώς το μέγεθος των περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι τέτοιο που απαιτεί την αλλαγή των συνηθειών όλων των πολιτών και την ενεργή πίεση προς τους πολιτικούς για αλλαγή στόχων και πρακτικών. »

« ... θα πρέπει να αναπτυχθεί και να γίνει ευρέως αποδεκτός ένας νέος τρόπος ζωής, μια νέα ηθική η οποία να ενθαρρύνει τα άτομα, τους οργανισμούς και τις επιχειρήσεις να αναλαμβάνουν την ευθύνη των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών των δράσεών τους ... »

« ... η περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν πρέπει να περιορίζεται στην εξέταση αυτηρώς και μόνο θεμάτων φυσικού περιβάλλοντος, αλλά αυτά τα θέματα θα πρέπει να εξετάζονται στα πλαίσια ενός ισφροπημένου προγράμματος το οποίο θα περιέχει τη διάσταση των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, μαζί με άλλους κλάδους της εκπαίδευσης, θα πρέπει να προσανατολισθεί προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης, έτσι ώστε να προωρίσουμε προς μία ουσιαστική Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία αποτελεί τον στόχο όλων των διεθνών συναντήσεων την τελευταία δεκαετία ... »

« ... η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη γίνεται αναπόσπαστο και ουσια-

στικό μέρος της διαδικασίας οικοδόμησης μιας πληροφορημένης και ενεργούς κοινωνίας των πολιτών και βοηθά ουσιαστικά άλλα σημαντικά μέρη της εκπαίδευσης, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη και η δημοκρατία. »

Ο κ. Μιχάλης Μοδινός ανέπτυξε το θέμα: «Περιβάλλον και παγκοσμιοποίηση. Η Ελλάδα και η Ευρώπη μετά το Γιοχάνεσμπουργκ». Παραθέτουμε αυτούσιο το πρώτο μέρος της εισήγησης:

«Τα τελευταία χρόνια, το περιβάλλον στην Ελλάδα έχει αναδειχθεί σε αναπόσπαστο μέλος της Εξωτερικής Πολιτικής. Μια υπηρεσία για Περιβαλλοντικά Θέματα έχει δημιουργηθεί στο Υπουργείο Εξωτερικών, ενώ το ΥΠΕΧΩΔΕ έναι συεύθυνο για τον έλεγχο της αποτελεσματικής εφαρμογής των διεθνών συμφωνιών για το περιβάλλον. Σειρά άλλων Υπουργείων εμπλέκεται με επιμέρους διεθνή περιβαλλοντικά ζητήματα.

Οι εθνικές προτεραιότητες, σε ό,τι αφορά τα διεθνή περιβαλλοντικά ζητήματα, απορρέουν τόσο από την γεωγραφική θέση της χώρας, όσο και από τις πολιτικές της στρατηγικές. Η Ελλάδα αποτελεί μέλος της ΕΕ, αλλά γεωγραφικά ανήκει στα Βαλκάνια, συνοφεύει με την Τουρκία και παράλληλα βρέχεται από τη Μεσόγειο. Η Ελλάδα μετέχει πολιτικά στους κυριότερους διεθνείς οργανισμούς, μεταξύ των οποίων ο ΟΟΣΑ, η ΟΕΕ του ΟΗΕ και το UNEP. Κατά συνέπεια, η εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία και πολιτική λαμβάνει υπόψη της τις σχετικές διεθνείς εξελίξεις.

Η συμμετοχή στην ΕΕ, υποχρεώνει τη χώρα να προσαρμόζεται διαρκώς στην κοινοτική νομοθεσία. Παρά τις όποιες καθυστερήσεις του παρελθόντος, που οδήγησαν μερικές φορές την Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία αξιοσημείωτη βελτίωση. Το σημαντικότερο ίσως ζήτημα που παραμένει ακόμη άλυτο είναι η πλήρης εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Η πρόοδος στον περιβαλλοντικό έλεγχο και την παραγωγή εκθέσεων, σε συνδυασμό με τον ακριβή προσδιορισμό των πηγών ρύπανσης, αναμένεται να συνεισφέρουν δραστικά σε αυτή την κατεύθυνση.

Σε διεθνές επίπεδο, η Ελλάδα έχει επικυρώσει τις σημαντικότερες πολυμερείς περιβαλλοντικές Συμβάσεις¹, μεταξύ των οποίων τη Σύμβαση-Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή και τη Σύμβαση για την Προστασία της Βιοποικιλότητας. Σε περιφερειακό επίπεδο, η χώρα είναι ενεργό μέλος σε περιβαλλοντικές συνεργασίες στα Βαλκάνια, τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα.

Στη Βαλκανική, υπάρχει μία μακρόχρονη παράδοση διμερών συνεργασιών για τους διασυνοριακούς ποταμούς. Μια τέτοια συμφωνία υπογράφηκε το 1964 με τη Βουλγαρία, ενώ μια νεότερη, το 1995, αφορά στην κατανομή των υδατικών πόρων του ποταμού Νέστου. Παρόμοιες συμφωνίες έχουν υπογραφεί με τη FYROM το 1997 για τις λίμνες Μεγάλη Πρέσπα και Δοϊράνη και με την Αλβανία για τα νερά του ποταμού Αώου και τις λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα. Ακόμη σημαντικότερη μπορεί να θεωρηθεί η πρωτοβουλία της Ελλάδας, της Αλβανίας και της FYROM, για το σχεδιασμό ενός Διασυνοριακού Πάρκου για τη διαχείριση των Πρεσπών. Η δυνατότητα δημιουργίας ενός αντίστοιχου Διαβαλκανικού Πάρκου στα σύνορα Ελλάδας - Βουλγαρίας, για την προστασία της

Ροδόπης, μελετάται από ομάδα ελλήνων και βουλγάρων ειδικών.

Το 1995, μία διμερής συμφωνία για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη υπογράφηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Δύο χρόνια αργότερα, υπογράφηκε μνημόνιο συνεργασίας για το ίδιο αντικείμενο με τη Γεωργία. Παρόμοιες συμφωνίες έχουν υπογραφεί με την Τουρκία και τη FYROM το 2000 (η πρώτη μάλιστα έχει ήδη επικυρωθεί και υλοποιείται). Άλλες τέτοιες συμφωνίες προωθούνται με τη Βουλγαρία, την Αλβανία, την Κροατία, τη Σλοβενία, τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, τη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία και την Ουκρανία.

Σε ό,τι αφορά στην περιφερειακή συνεργασία στη λεκάνη της Μεσογείου, η Ελλάδα έχει εξαρχής αναμιχθεί στις σχετικές διαδικασίες της Σύμβασης της Βαρκελώνης του 1976. Από το 1982, η Αθήνα είναι η έδρα της Συντονιστικής Μονάδας του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης - ΜΣΔ που ιδρύθηκε στα πλαίσια της Σύμβασης και λειτουργεί υπό την αιγίδα της UNEP (βλ. επόμενο κεφάλαιο).

Η Ελλάδα είναι ενεργό μέλος της Πρωτοβουλίας για την Αδριατική και το Ιόνιο Πέλαγος, που προέκυψε από τη Διακήρυξη της Αγκώνας το 2000, υπογράφηκε από όλες τις χώρες που βρέχονται από τις δύο θάλασσες και την ΕΕ και στοχεύει στην προώθηση της συνεργασίας σε οικονομικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά θέματα της περιοχής.

Η Ελλάδα συμμετέχει επίσης ενεργά στην Οικονομική Συνεργασία για τη Μαύρη Θάλασσα. Η Συνεργασία προωθεί μεταξύ άλλων την αξιολόγηση της κατάστασης του περιβάλλοντος στην περιοχή. Στα πλαίσια αυτά, το 1999 πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη μία Υπουργική Διάσκεψη με αντικείμενο τη διμερή συνεργασία με τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας για την προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων, τον έλεγχο της ρύπανσης, την εκτίμηση των κινδύνων, τη διαχείριση της παράκτιας ζώνης και την περιβαλλοντική διαχείριση των τουριστικών περιοχών.

Τέλος, η Ελλάδα έγινε πρόσφατα μέλος της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας του ΟΟΣΑ. Εν ολίγοις, η Ελλάδα μετατράπηκε από χώρα - αποδέκτης αναπτυξιακών κονδυλίων, σε δότρια χώρα.

Ο κ. Ραδάμανθης Τσότσος ανέπτυξε το θέμα: «**Σχέδιο ανάπτυξης περιβαλλοντικού χρηματιστηρίου με έδρα τη Θεσσαλονίκη**». Κύρια σημεία της εισήγησής του παραθέτουμε παρακάτω:

«Το ιστορικό της ανάγκης... Δεκέμβριος 1997: Υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Κιότο από 39 χώρες. Προβλέπεται η μείωση των εκπομπών αέριων ρύπων κατά 5,2% μεταξύ των ετών 2008 και 2012 σε σχέση με τη μεγέθη που ήσχαν το 1990. / Ύπαρξη χωρών με πλεονασματικά δικαιώματα εκπομπής και χωρών με ελλειμματικά δικαιώματα. / Ανάγκη υποκατάστασης των κοστοβόρων ελεγκτικών μηχανισμών που χρησιμοποιούνται σήμερα με έναν σημαντικά οικονομικότερο μηχανισμό. / Ανάπτυξη εναλλακτικού μηχανισμού κάλυψης των αναγκών. Πρωτεύει η πραγματική μείωση των ρύπων σε παγκόσμια κλίμακα.

Δυσκολίες στην ανάπτυξη αντίστοιχων αγορών Αθεβαιότητα θεσμικού πλαισίου.

ou. / Έλλειψη ξεκάθαρης και παγκόσμια αποδεκτής έννοιας του εμπορευόμενου αντικειμένου. / Έλλειψη υποδειγμάτων για την νομική κάλυψη των εμπορευόμενων δικαιωμάτων. / Έλλειψη ικανού αριθμού αγορών παγκόσμια, η οποία θα καθιέρωνε και το εύρος των αποδεκτών τιμών.

Διεθνείς Εμπειρίες Πρόγραμμα RECLAIM (Regional Clean Air Incentives Market) / Χρηματιστήριο Κλίματος του Σικάγο / U.K. Emission Trading Scheme.

Το ελληνικό πρόβλημα....

- Για την Ελλάδα ο στόχος του Κιότο προβλέπει αύξηση των εκπομπών των 6 αερίων του θερμοκηπίου μέχρι την περίοδο 2008-2012 κατά 25% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 (έτος αναφοράς για τα αέρια HFC, PFC και SF6, είναι το 1995). Αν και αυξητικός, σε αντίθεση με την πλειονότητα των κρατών μελών που υποχρεούνται σε μειώσεις, ο στόχος αυτός δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί δεδομένου ότι η αυθόρυμη τάση των εκπομπών οδηγεί περίπου σε διπλάσιο ποσοστό αύξησης.
- Οι συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου εμφανίζονται το 2000 αυξημένες κατά 22% σε σχέση με το 1990. Αν ληφθούν υπόψη και οι εκπομπές που πρόσχονται από αλλαγές χρήσεων γης που για το έτος 2000 ήταν ιδιαίτερα υψηλές, το σχετικό ποσοστό ανέρχεται στο 24%. Η αύξηση αποδίδεται κυρίως στο διοξείδιο του άνθρακα (CO2) που αποτελεί και το 80% των συνολικών εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου.
- Αν και ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης έχει μειωθεί σιωπητά σε σχέση με την περίοδο 1980-1990, το περιθώριο αύξησης που προσδιορίζει ο στόχος του Κιότο έχει πλέον περιορισθεί σημαντικά.

The Greek version

Μορφή, μέτοχοι: Ίδρυση Περιβαλλοντικού Χρηματιστηρίου με τη μορφή Α.Ε., στο μετοχικό κεφάλαιο της οποίας θα μετέκει το κράτος (ΥΠΕΧΩΔΕ), φορείς της οικονομίας (ΣΕΒ, ΣΒΒΕ), της τοπικής αυτοδιοίκησης (ΚΕΔΚΕ, δήμοι), ΔΕΚΟ (ΔΕΗ), ινστιτούτα (Αστεροσκοπείο), επιχειρήσεις, επενδυτές. Εποπτεία : ΥΠΕΧΩΔΕ

Αντικείμενο: Επίσημος φορέας καταγραφής ή και πιστοποίησης δικαιωμάτων ρύπων σε εθνικό επίπεδο. / Ανάπτυξη ουσιστήματος διαπραγμάτευσης και εκκαθάρισης συναλλαγών μεταξύ των φορέων. / Παροχή συμβούλευτικών υπηρεσιών σε θέματα μείωσης ρύπων (επίπεδο εταιριών), εμπορίας ρύπων (επίπεδο κυβερνήσεων). / Εκπροσώπηση της Ελλάδας σε Διεθνή Φόρα αντίστοιχων αγορών.

Δυνατότητες επέκτασης: Δημιουργία κλάδων - αγορών, διαχείρισης υδάτινων πόρων, εδαφίων ρύπων. / Δημιουργία στο πλαίσιο του Περιβαλλοντικού Χρηματιστηρίου, παρατηρητηρίου εξελίξεων σε θέματα τεχνολογιών μείωσης αερίων ρύπων σε παγκόσμια κλίμακα, με στόχο τη διάχυση της πληροφόρησης στις ελληνικές επιχειρήσεις. / Μελλοντική δημιουργία ποπ-profit τμήματος R & D, με έμφαση στη βελτίωση των τεχνολογιών μείωσης, ή και μακροχρόνιας

αποθήκευσης ρύπων, με χρηματοδότηση από τους περιβαλλοντικούς φόρους που επιβάλλονται στην Ελλάδα.

Τι πρέπει να προηγηθεί: Η ύπαρξη εθνικού περιβαλλοντικού σχεδιασμού και στρατηγικής. / Καταγραφή και καθορισμός σε εθνικό επίπεδο της ρύπανσης των παραγωγικών μονάδων της οικονομίας. / Οριοθέτηση κινήτρων για την εθελοντική συμμετοχή των εταιριών κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας της αγοράς. / Καθορισμός χρόνου υποχρεωτικής συμμετοχής. / Η πολιτική απόφαση ότι ένας τέτοιος οργανισμός θα πρέπει να εδρεύει στη Θεσσαλονίκη.

Τι πρέπει να ακολουθήσει: Η προώθηση της αγοράς σε περιφερειακό επίπεδο, μέσω της διπλωματικής οδού. / Η υποχρεωτική συμμετοχή στην αγορά όλων των επιχειρήσεων που μετέχουν στην ατμοσφαιρική ρύπανση. / Η ένταξη της σε ευρωπαϊκά σχήματα εμπορίας ρύπων. / Η εκμετάλλευση της τεχνογνωσίας που θα αναπτυχθεί.

Σε επίπεδο εταιριών: 'Έγκαιρη εισαγωγή νέων περιβαλλοντικά φίλιων τεχνολογιών. / Δημιουργία θετικού αποθέματος αέριων ρύπων, το οποίο θα μπορεί να πουληθεί. / Προβολή εταιρικής περιβαλλοντικής συνείδησης. / Απόκτηση τεχνογνωσίας σε θέματα περιβαλλοντικής διαχείρισης. / Ένταξη σε πρόγραμμα οικονομικών κινήτρων.

Σε εθνικό επίπεδο: 'Έγκαιρη παρακολούθηση στο θέμα της εξέλιξης της πορείας των αέριων ρύπων. / Δημιουργία αισθήματος συνυπευθυνότητας των παραγωγικών μονάδων, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του πληθυσμού γενικότερα. / Δημιουργία θετικού αποθέματος αέριων ρύπων, σε εθνικό επίπεδο, το οποίο θα μπορεί να πουληθεί διεθνώς. / Απόκτηση τεχνογνωσίας σε θέματα περιβαλλοντικής διαχείρισης. / Μείωση του κόστους εποπτείας. / Βελτίωση του ρόλου της χώρας σε περιφερειακό επίπεδο. »

Μετά το πέρας των εισηγήσεων ακολούθησε γόνιμη και εποικοδομητική συζήτηση.

¹ Σύμβαση Ραμσάρ (1971) για τους υγροτόπους, Σύμβαση Βόννης (1979) για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών και άγριων ζώων, Σύμβαση Βιέννης (1985), Πρωτόκολλο Μόντρεαλ (1987) και τροποποιήσεις του (Κοπεγχάγη 1992) για την προστασία της στοιβάδας του όζοντος, Σύμβαση Βασιλείας (1989) για τον έλεγχο της διασυνοριακής μεταφοράς επικίνδυνων αποβλήτων και των αποθέσεών τους, Σύμβαση Λονδίνου (1990) για την ετοιμότητα, ανταπόκριση και συνεργασία σε περίπτωση ρύπανσης από πετρελαιοειδή (OPRC), Σύμβαση Ρίο (1992) για τις κλιματικές αλλαγές, Σύμβαση Ρίο (1992) για τη βιοποικιλότητα, Σύμβαση Παρισιού (1994) για την καταπολέμηση της ερημοποίησης, Σύμβαση Βιέννης (1994) για την πυρηνική ασφάλεια.

στα σχολεία

**ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ
ΠΡΟΧΩΜΑΤΟΣ
ΠΡΩΤΟΠΟΡΟ ΣΤΙΣ
ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ
ΠΗΓΕΣ
ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**

**Λειτουργεί με
φωτοβολταϊκά και
ανεμογεννήτριες
εφαρμόζει και πρόγραμμα
ενημέρωσης**

Η περιβαλλοντική ομάδα (και ο δάσκαλος) του Δημοτ. Σχολείου Προχώματος μπροστά στο κτίριο του σχολείου.

Το Δημοτικό Σχολείο Προχώματος του Νομού Θεσσαλονίκης είναι το πρώτο Δημοτικό Σχολείο στην Ελλάδα που λειτουργεί με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Από το Σεπτέμβριο του 2002 η Ε' Τάξη με το δάσκαλό της Βασίλειο Γ. Πολίτη (BSc Biology), στα πλαίσια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, εφόρμωσε πρόγραμμα που είχε ως θέμα τις «**ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**».

Το πρόγραμμα συμπειλάμβανε εκτός της θεωρητικής προσέγγισης και την τοποθέτηση φωτοβολταϊκών πάνελ και ανεμογεννητριών με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, που θα τη χρησιμοποιούσε το σχολείο για τις ανάγκες του.

Έτσι λοιπόν μετά την οικονομική μελέτη που έγινε, προτάθηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Κουφαλίων (στον οποίο ανήκει το σχολείο) να χρηματοδοτήσει το έργο που έφτανε στο ποσό των 12.000 € περίπου. Ομόφωνα το Δημοτικό Συμβούλιο πήρε την απόφαση να το χρηματοδοτήσει. Τελικά αυτό υλοποιήθηκε το Μάιο του 2003.

Τοποθετήθηκαν 4 φωτοβολταϊκά πάνελ των 110 Watt το καθένα και 2 ανεμογεννητρίες των 900 Watt η μία. Τοποθετήθηκε επίσης ένας μετατροπέας (inverter) των 5000 Watt και 12 μπαταρίες των 230 A που αποθηκεύ-

ουν το ρεύμα. Έτσι σήμερα το σχολείο λειτουργεί με υβριδικό σύστημα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Μιλήσαμε με το δάσκαλο και βιολόγο Βασίλη Πολίτη που υπήρξε η ψυχή αυτού εγχειρήματος. Την πρώτη εφαρμογή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έκανε την προηγούμενη χρονιά (2001-2002) που υπηρέτησε στο 3θέσιο Δημ. Σχολείο Ν. Φιλαδέλφειας Θεσσαλονίκης. Τοποθέτησε κι εκεί δύο φωτοβολταικά πάνελ πάλι στα πλαίσια προγράμματος Π.Ε. Άλλα στο σχολείο του Προχώματος θέλησε να χρησιμοποιήσει και ανεμογεννητρίες, τη στιγμή μάλιστα που η περιοχή προσφέρονταν για κάτι τέτοιο.

Αυτή τη στιγμή το σχολείο του Προχώματος καλύπτει τις ενεργειακές του ανάγκες κατά 90% από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ενώ το σύστημα σε μια πενταετία μπορεί να αποφέσει το κόστος του.

Ποιο ήταν το παιδαγωγικό κέρδος αυτού του προγράμματος;

Τα παιδιά (της Ε' και ΣΤ' τάξης) εξοικειώθηκαν με τις ανανεώσιμες και μη πηγές ενέργειας. Τα ίδια τώρα χωρίς καμιά παρότρυνση κάνουν οικονομία στο ρεύμα, σβήνουν τα φώτα στα διαλείμματα ή όταν δε βρίσκονται μέσα στην τάξη. Ξέρουν ότι η κατανάλωση ενέργειας οημαίνει ρύπανση του αέρα. Πολύ πιθανόν είναι να κάνουν το ίδιο και στο σπίτι τους. Συμμετείχαν ε-

Παρουσίαση του προγράμματος

πίσης σε πολλές εκδηλώσεις στο τέλος της χρονιάς όπου παρουσίασαν το πρόγραμμα.

Σκοπός του σχολείου είναι να δέχεται άλλα σχολεία που θα ήθελαν να κάνουν κάποια εκπαιδευτική επίσκεψη, για να ενημερωθούν και να συζητήσουν με τους μαθητές για περιβαλλοντικά θέματα.

Επίσης το σχολείο από 1/1/2004 θα εφαρμόζει ειδικό πρόγραμμα ενημέρωσης σε περιπτώσεις επισκέψεων που θα περιλαμβάνουν video-προβολές και επίδειξη πραγματικών μοντέλων, για την πλήρη προσέγγιση περιβαλλοντικών θεμάτων. Σύντομα θα είναι μέλος και στο παγκόσμιο δίκτυο των οικολογικών σχολείων, των ECO SCHOOLS.

Πώς είδε η τοπική κοινωνία το όλο θέμα;

Η τοπική κοινωνία έδειξε ενδιαφέρον και μάλιστα μερικοί έδειχναν ενδιαφέρον για να τοποθετήσουν στα σπίτια τους φωτοβολταϊκά. Βέβαια ένα μειονέκτημα παραμένει το κόστος. Άλλα την προσεχή πενταετία το κόστος αναμένεται να μειωθεί σημαντικά.

Μπορούμε λοιπόν να ελπίζουμε σε ένα ενεργειακά πιο «καθαρό» μέλλον;

Αυτό εξαρτάται και από την εθνική πολιτική. Στη Δανία για παράδειγμα το 50% της εθνικής κατανάλωσης ρεύματος παράγεται από ανεμογεννήτριες. Εκεί το Εθνικό Δίκτυο Ηλεκτρισμού πληρώνει στον ιδιώτη παραγωγό ρεύματος από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας το 120% της τιμής του τιμολογίου που χρεώνει στους καταναλωτές. Αυτό είναι ένα οικονομικό κίνητρο. Το αντίστοιχο ποσό της ΔΕΗ για τον έλληνα παραγωγό είναι το 80% του εθνικού τιμολογίου, πράγμα που αποτελεί αντικίνητρο.

Για όσους παρ' όλ' αυτά ενδιαφέρονται για το όλο θέμα δίνουμε το τηλέφωνο του σχολείου: 2310 711102 και την ιστοσελίδα του σχολείου στο διαδίκτυο : <http://dim-proch.thess.sch.gr> Σημειώνουμε επίσης ότι ο Βασίλης Πολίτης έχει εκδόσει και ένα βιβλίο με τίτλο «Φωτοβολταϊκά συστήματα», εκδόσεις Διάρκεια ,2003.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟ 3^ο ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜΕ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

3ο ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ

ΠΑΜΕ...ΒΟΥΝΟ;

(Ο ορεινός όγκος του Χορτιάτη)

Συντονιστές καθηγητές:

Γεροβασιλείου, Ε. Μπλιάτκας Ν., Χατζηζήσης Α.
Σχολικό έτος, 2002-3

Το 3ο Γυμνάσιο Καλαμαριάς έχει μια σταθερή παρουσία στο χώρο της Π.Ε. Αυτή τη φορά η Περιβαλλοντική Ομάδα του αποφάσισε να εξερευνήσει το Χορτιάτη, ένα βουνό που το βλέπουν, όταν στρέφουν το βλέμμα τους έξω από την τάξη.

Μεταξύ πολλών δραστηριοτήτων είχαν την ευκαιρία: Να περιπατήσουν το βουνό, να απολαύσουν τη φύση και να μάθουν για την ορεινή διαβίωση, τον προσανατολισμό, την πρόβλεψη του καιρού, το διάβασμα του χάρτη και τις αθλητικές δραστηριότητες που συνδέονται με το βουνό.

Να γνωρίσουν από κοντά ένα μέρος της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας του βουνού, όπου μόνο τα ορχεοειδή (ορχιδέες) αριθμούν περί τα 25000 είδη και να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη προστασίας τους. Να ενημερωθούν για την επίδραση στους οργανισμούς της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας που εκπέμπουν οι κεραίες ραδιοεκπομπών και κινητής τηλεφωνίας που είναι εγκατεστημένες στο Χορτιάτη (το περίφημο πάρκο των κεραιών).

Να ενημερωθούν για άλλα σημαντικά προβλήματα των κατοίκων της περιοχής.

Καρόπος του προγράμματος είναι και ένα πολύ επιμελημένο και καλαίσθητο έντυπο.

27ο ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το Περιαστικό δάσος του Κρυουνερίου { Σέιχ Σου }

Υπεύθυνη καθηγήτρια

Νικολαΐδης Μαρία, Νομικός ΠΕ 13

Τάξη Α' (22 μαθητές)

Σχ. Έτος 2002-2003

Στήριξη - Χρηματοδότηση:

Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ευρωπαϊκή Ένωση

Ένα ακόμη εξαιρετικό πρόγραμμα Π.Ε. και αυτό στα πλαίσια του Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης πραγματοποιήθηκε στο 27ο Λύκειο Θεσσαλονίκης. Σκοπός του προγράμματος ήταν να ευαισθητοποιήθει και να κινητοποιηθεί η μαθητική κοινότητα του σχολείου σε θέματα περιβαλλοντικής πρακτικής. Να συνειδητοποιηθεί η ανάγκη αρμονικής συμβίωσης του ανθρώπου με το περιαστικό δάσος και τις πολύτιμες λειτουργίες του. Να ενεργοποιηθεί η τοπική κοινωνία σε κοινό πεδίο δράσης και συνεργασίας για βιώσιμη ανάπτυξη με προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι μαθητές συγκέντρωσαν πληροφορίες και υλικό με επιτόπιους έρευνες: στη Δ.Ε.Θ. { Φιλοξένια 2002, Αγρότικα 2003], στο περίπτερο Νομαρχιακής αυ-

τοδιοίκησης, στο Α.Π.Θ. τμήμα Δασολογίας και φυσικού περιβάλλοντος, με ξενάγηση στο μουσείο φυσικής ιστορίας του πανεπιστημίου, στο περιαστικό δάσος. Με συνεντεύξεις με τους αρμόδιους φορείς του δασαρχείου και της διεύθυνσης αναδασώσεων Θεσ/νίκης.

Συμμετείχαν σε πρόγραμμα αναδάσωσης του περιαστικού δάσους και φύτεψαν δένδρα και θάμνους στην αυλή του σχολείου Πραγματοποίησαν έρευνα για το δάσος στην τοπική κοινωνία, ημερήσια εκδρομή στο δάσος του Βερτίσου και τριήμερη εκδρομή στον εθνικό δρυμό της Βάλια Κάλντα με ορειβατικές δράσεις (πολύώρη πεζοπορία, αναρρίχηση, κολύμβηση στα παγωμένα νερά του αρκουδοφέρματος κ.ά) και επίσκεψη στο καταφύγιο της καφέ αρκούδας στο Νυμφαίο Φλώρινας. Η ομάδα εκτός από τις εμπειρίες της παρήγαγε πλούσιο υλικό: α). ενημερωτικό έντυπο για τα αίτια των πυρκαγιών και τους τρόπους αποφυγής των, β). οδηγίες για την προφύλαξη της πανίδας - χλωρίδας και την προσωπική ασφάλεια της ομάδας που αναπτύσσει δραστηριότητες στο βουνό, γ). αφίσες, έργα ζωγραφικής, CD, δισκέτες, DVD, βιντεοταινία, δ). και δύο λευκώματα το πρώτο αφιερωμένο στο περιαστικό δάσος του Κρυουνερίου (Σέιχ Σου), με συγκριτική μελέτη με τα δασικά συστήματα του Βερτίσου και της Βάλια Κάλντα), και το δεύτερο βιβλίο με τον τίτλο (Το σχολείο σε δράση, Επιδιώκουμε ένα καλύτερο οικολογικό μέλλον).

Το πλούσιο αυτό υλικό και οι δράσεις της ομάδας παρουσιάστηκαν σε εκδήλωση στο χώρο του σχολείου και στα ΜΜΕ, ενώ η ομάδα συμμετείχε στην εκδήλωση του Δήμου Θεσ/νίκης για την ημέρα περιβάλλοντος.

ΠΡΩΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΟΛΙΝΔΡΟΥ ΠΙΕΡΙΑΣ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΕΚΠΕΜΠΕΙ SOS

Συντονίστρια Προγράμματος:

Τσακίρη Κοκώνη Δασοκάλα

Ομάδα δράσης: Α' τάξη (16 μαθητές).

Παιδαγωγική ομάδα: Δημάκη Ιφιγένεια Κατοιάνος Κώστας, Λανάρας Δημήτριος

Ένα πρόγραμμα Π.Ε. που χρηματοδοτήθηκε από το 3^ο ΚΠΣ και με διαχείριση από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου είναι και αυτό που πραγματοποίηθηκε από το Δημοτικό Σχολείο Κολινδρού Πιερίας με θέμα: Το δάσος εκπέμπει ΣΟΣ.

Η Π.Ο ασχολήθηκε με το κοντινό δάσος της περιοχής τους που κινδυνεύει από τις ανθρώπινες επεμβάσεις.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε τις εξής φάσεις: 1. Σύνταξη, συγκέντρωση και ταξινόμηση ερωτηματολογίων. 2. Ασκήσεις επί κάρτου, σχεδιασμός δράσεων. 3. Επισκέψεις σε κάρους ελαιοδένδρων, ελαιοτριβείων κ.ά. 3. Καταγραφή των υλικών της δράσης, 4. Συμμετοχή των μαθητών στην υλοποίηση. 4. Παρουσίαση και αξιολόγηση του προγράμματος. 5. Παραγωγή Video, CD κ.ά.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος αξιοποιήθηκαν: τα εργαστήρια φυσικών επιστημών για καλλιέργεια σπόρων και φυτών, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής για την παρουσίαση σχετικών CD, τη δημιουργία ιστοσελίδας και την εκμετάλλευση των πληροφοριών μέσω διαδικτύου. ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ και ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΚΕΤΑ Π.Ε. ΕΠΕΑΕΚ 1 κ.ά. ενώ έγιναν πολλές δραστηριότητες.

Η ομάδα επισκέφτηκε το δάσος Καστανιάς Πιερίας, το δάσος Ρυακίων Πιερίας (καταρράκτες στη θέση Μπουρινά) και τα αλούλια Κολινδρού (Παυσιλύπου και Δασαρχείου).

άπλια προγράμματα

ΝΗΠ/ΓΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Κορώνεια-η λίμνη μας

Үπεύθυνη Προγράμματος: Μούδιου Γαρυφαλιά

Το πρόγραμμα προτάθηκε και εγκρίθηκε από το πανεπιστήμιο Αιγαίου. Η λίμνη Κορώνεια και οι περιπέτειές της δεν άφησαν ασυγκίνητα ούτε τα παιδιά του νηπιαγωγείου του Αγίου Βασιλείου.

Το πρόγραμμά τους σχεδιάστηκε με αφορμή το ενδιαφέρον τους και προσέγγισε όλους τους τομείς του αναλυτικού προγράμματος (ψυχοκινητικό, κοινωνικούς νοοθετικό, αισθητικό, φυσικές επιστήμες, προμηθματικά, γλώσσα). Τα νήπια αποφάσισαν να παρατηρήσουν, να πάρουν συνεντεύξεις, να μελετήσουν την ιστορία του τόπου, να συγκρίνουν καταστάσεις, να παιζουν με υλικά της φύσης, να ζωγραφίσουν να ακούσουν ήχους πουλιών και ιστορίες των παπούδων τους. Μέσα από όλα αυτά διατύπωσαν τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες τους και απόκτησαν περ/κή συνείδηση. Οικειοποιήθηκαν αρκές της αιφορίας και έκαναν τις δικές τους προτάσεις για την αναβάθμιση του περιβάλλοντός τους.

Η μέθοδος υλοποίησης του προγράμματος έγινε με συνθετική- διαθεματική προσέγγιση, ξεκινώντας φυσικά από το ενδιαφέρον των νηπίων για την κακή κατάσταση της λίμνης (το καλοκαίρι του 2002 είχε σχέδιον αποζηρωθεί).

Τα νήπια συλλέγουν πληροφορίες, παλιό φωτογραφικό υλικό, μετακινούνται στο πεδίο μελέτης, επιδιώκουν συνεργασία με εξωσχολικούς παράγοντες και έτσι προσεγγίζουν το θέμα από κάθε διάσταση (περ/κή, εθνική, παγκόσμια-η λίμνη Κορώνεια προστατεύεται από τη διεθνή συνθήκη RAMSAR). Κάνουν πειράματα στη γωνιά νερού, παρατήρηση εντόμων και εξέλιξη φυτών με μεγεθυντικούς φακούς, άμεση παρατήρηση της χλωρίδας και πανίδας σε τρεις διαφορετικές εποχές, ζωγραφική, επίσκεψη στο κέντρο Πληροφόρησης Υγροτόπου Κορώνειας-Βόλβης, δραματοποίηση (ο κύκλος του νερού), παραδοσιακό χορό-Γερακίνα, γλωσσοδέτες, τραγούδια, μακέτα, βλέπουν ολάτις και βιντεοταινίες, δημιουργούν παραμύθι, παρουσιάζουν θεατρικό και έκθεση με υλικό από τις δράσεις του προγράμματος με τη λήξη του σχολικού έτους. Το πρόγραμμα αξιολογήθηκε μέσα από παρατήρηση, παιχνίδια ρόλων καθώς και από ημιδομημένη συνέντευξη που δόθηκε στα νήπια, στην αρχή και στο τέλος του προγράμματος, για να διαπιστωθούν οι αλλαγές στις γνώσεις και στη συμπεριφορά τους..

να ζάρι και σπόρους αντί για πιόνια) να παίζετε αυτό το παιχνίδι. Το παιχνίδι ονομάζεται : «Η ΦΑΣΟΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΗΣ» ,Βιοκαλλιέργεια της φασολιάς» Οι εντολές για τον κάθε παιχτή βρίσκονται πάνω στα φύλλα της φασολιάς ή στις συνοδευτικές κάρτες, μαζί με επί πλέον πληροφορίες για τις διάφορες μεθόδους της οικολογικής γεωργίας.

Αν έχετε όρεξη, μετά το παιχνίδι μπορείτε να συμπληρώσετε και το ερωτηματολόγιο -κουίζ που συνοδεύει το παιχνίδι και να ελέγχετε αν απαντήσατε σωστά (οι απαντήσεις βρίσκονται στο κάτω μέρος της σελίδας).

Αν έχετε ακόμη περισσότερη όρεξη, μπορείτε να διαβάσετε το φυλλάδιο της ομάδας με τίτλο : «Οκτώ λόγοι υπέρ της οικολογικής γεωργίας» και να αναζητήσετε την ενδεικτική βιβλιογραφία που παραθέτουν. Αν τέλος ενδιαφέρεστε για παραδοσιακές ποικιλίες σπόρων, σας δίνουν τη διεύθυνση του δικτύου ανταλλαγής - διάθεσης τοπικών ποικιλιών σπόρων από βιοκαλλιέργητές: peliti@in.gr ή «Πελίτη» (υπ. Παναγιώτη Σαΐτανούδη), Ταχυδρομείο Παρανεστίου ΤΚ 66035 Παρανέστι..

Για όσους ενδιαφέρονται να παιζουν απευθυνθείτε: Εσπερινό Γυμνάσιο - Λύκειο Βέροιας Κουντουριώτου 8 , 59100 Βέροια

ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ

8 ΛΟΓΟΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Συντονιστές καθηγητές: Δομόσογλου Έλσα, Λούστας Κώστας
Σχ. Έτος 2002-3

Έναν πολύ πρωτότυπο τρόπο επέλεξε η Περιβαλλοντική Ομάδα του Εσπερινού Γυμνασίου -Λυκείου Βέροιας για να διαδώσει τα μηνύματά της υπέρ της οικολογικής γεωργίας που προέκυψαν από το αντίστοιχο πρόγραμμα Π.Ε. Δημιούργησε ένα παιχνίδι το οποίο και παρήγαγε με τη στήριξη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας και σας προτείνει (αφού πρώτα βρείτε έ-

Παρακαλούμε, το υλικό που μας στέλνετε να συνοδεύεται από κάποιο κείμενο παρουσίασης του προγράμματος σε ηλεκτρονική μορφή (σε δισκέτα ή στην ηλεκτρονική διεύθυνση sotiriag@otenet.gr) Αυτό μας διευκολύνει. Οι φωτογραφίες να είναι πρωτότυπες.

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ- ΕΝΤΥΠΑ -CD ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

- Περιβαλλοντικές Δράσεις, Δ/νση Α/θμιας Εκπαίδευσης Ν. Πέλλας, Γραφείο Π.Ε. Εδεσσα 2003
- Περιβάλλον και παιδί , Δ/νση Α/θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης Γραφείο Π.Ε. , τεύχος 60 , Θε/νίκη 2003
- Ή μέριμνα των ζώων , Λεύκωμα και CD , Δημοτικό Σχολείο Περίστασης Πιερίας , Τάξη Ε'. Ιούνιος 2003
- Η αυλή του σχολείου μας , CD , Νηπειαγωγεία Βροντούς Πιερίας , 2002-2003
- Το δάσος εκπέμπει SOS , CD , 1ο Δημοτικό σχολείο Κολινδρού Πιερίας
- Αρκαίες ελληνικές παρομίες και γνωμικά για το περιβάλλον ,Λεύκωμα 4ο Γυμνάσιο Πτολεμαΐδας (Π.Ο. του Α4) Σχ. Έτος 2002-2003
- Το φυσικό περιβάλλον στα αρχαία ελληνικά νομίσματα και η συνέχεια τους, Λεύκωμα ,4ο Δημοτικό Σχολείο Κατερίνης,, Τάξη Ε1 , Σχ έτος 2002-2003

Βιβλιοθήκη

Βιβλιοπαρουσίαση

Επιμέλεια: Δέσποινα Σουβατζή

Δήμητρα Σίμου
"Μαδαίνοντας τα χρώματα"
Εκδόσεις: ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ Αθήνα 1999

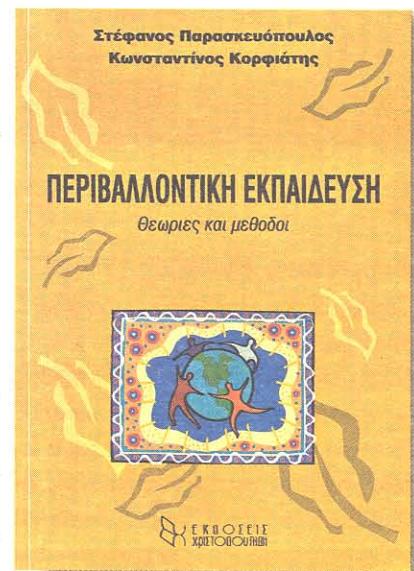
Ποιητική συλλογή γεμάτη εικόνες της φύσης.
 Δικές μας στιγμές, δικές μας σχέσεις!!
 Συναισθήματα σε εικόνες.

**Στέφανος Παρασκευόπουλος
 Κων/νος Κορφιάτης**

«Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Θεωρίες και μέθοδοι»

**Εκδόσεις: Χριστοδουλίδη, Θεσσαλονίκη
 2003**

Στο βιβλίο γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση εννοιών, αρχών και των θεωριών που επηρέασαν την πορεία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Μια πορεία που ξεκινάει κάπου στη δεκαετία του '60 με το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης στη Δύση, ενώ την ίδια εποχή είναι η απαρχή του οικολογικού κινήματος, που αρχίζει να εκφράζει την ανάγκη επιστροφής στη φύση από έναν κόσμο που φαίνεται να αλλάζει βίαια. Σκοπός του βιβλίου είναι να αποτελέσει διδακτικό βοήθημα για τον εκπαιδευτικό που προσπαθεί να αναπτύξει δεξιότητες και στάσεις αναγκαίες για την κατανόηση της διάδρασης και αλληλοσυσχέτισης μεταξύ του κοινωνικού και του φυσικού περιβάλλοντος.

«Το βιβλίο της φύσης»
- Τα σπίτια των ζώων-
- Ο Ουρανός με τα άστρα-

**Εκδόσεις: ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ,
 Αθήνα 2002**

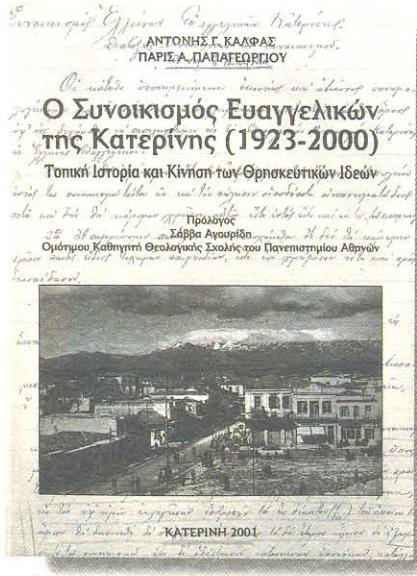
Μια σειρά τρυφερών παιδικών βιβλίων με υπέροχη εικονογράφηση.

Μας οδηγούν είτε να ανακαλύψουμε αιθόρυβα, πατώντας στις μύτες των ποδιών μας, τα καταφύγια των ζώων (τα σπίτια των ζώων) είτε να μάθουμε να διαβάζουμε τον ουρανό και να αναγνωρίζουμε τα άστρα και τους πλανήτες (ο ουρανός με τα άστρα).

Τα βιβλία καταλήγουν στα τετράδια της φύσης και βοηθούν τα παιδιά να παίζουν, να ζωγραφίσουν, να κατασκευάσουν.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν και τα βιβλία: «Πεταλούδες και ζουζούνια» και «ο κόσμος της θάλασσας».

Αντώνης Κάλφας-Πάρις Παπαγεωργίου

«Ο Συνοικισμός Ευαγγελικών της Κατερίνης (1923-2000)»

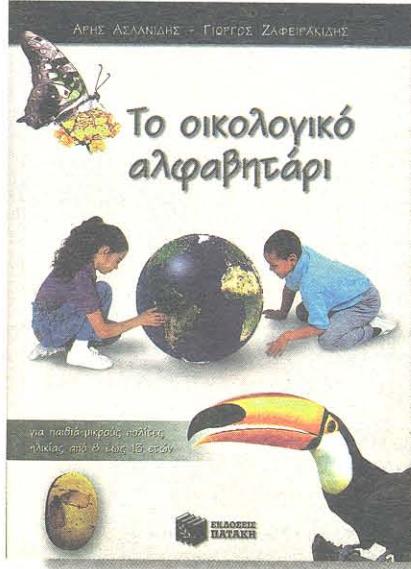
-Τοπική Ιστορία και Κίνηση των Θρησκευτικών Ιδεών-

Εκδόσεις: Τα Τραμάκια, Κατερίνη 2001

Ένα πολύ αξιόλογο βιβλίο Τοπικής Ιστορίας. Μια μελέτη που στηρίζεται σε πλούσιο ανέκδοτο αρχειακό υλικό και εξετάζει το Μικρασιατικό παρελθόν των Ευαγγελικών της Κατερίνης, από την ίδρυση του Συνοικισμού το 1923 μέχρι τις μέρες μας, γραμμένη με την ακρίβεια και την εγκυρότητα επιστημονικής εργασίας. Η έρευνα καταγράφει την ιστορική πορεία του συνοικισμού, δείχνοντας μεγάλο σεβασμό τόσο στους ανθρώπους του συνοικισμού όσο και στην ιστορική αλήθεια, παρακολουθώντας τη μικροϊστορία, τις μικρές εκφάνσεις της ζωής, όπως αρθρώνονται στην καθημερινή πραγματικότητα.

Ένα μεγάλο μέρος της μελέτης έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον για τους εκπαιδευτικούς, γιατί αφορά τη σύνδεση της τοπικής ιστορίας με την εκπαίδευση, με παραδείγματα υποδειγματικής εφαρμογής προγραμμάτων (projects) τοπικής ιστορίας.

Η μελέτη εξελίσσεται με ένα τρόπο δημοκρατικό και ανεξίθρητο. Σε μια εποχή δε που πρέπει να τη χαρακτηρίζει η ανοχή απέναντι στο διαφορετικό, το βιβλίο γίνεται σημαντικό επίκαιρο και χρήσιμο.

Άρης Ασλανίδης
Γιώργος Ζαφειρακίδης

«Το οικολογικό αλφαριθμητάρι»

Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα 2003

Ένα βιβλίο γραμμένο από έμπειρους εκπαιδευτικούς για παιδιά ηλικίας 8-13 ετών.

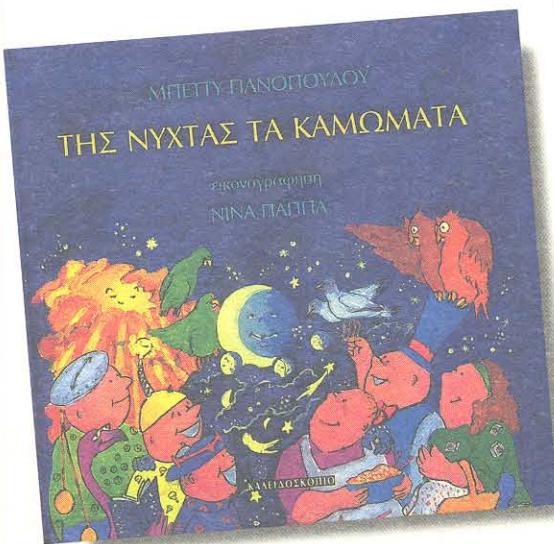
Δίνει ενδιαφέρουσες και επίκαιρες πληροφορίες για κάθε οικολογικό ζήτημα, σαν ένα είδος μικρής επίτομης και αξιόπιστης οικολογικής εγκυλοπαίδειας και έτοιμη γίνεται χρήσιμο σε κάθε βιβλιοθήκη. Όμως παράλληλα με τις πληροφορίες

που μπορεί να δώσει, προχωρώντας στο δεύτερο μέρος του βιβλίου, η προσπάθεια της ενημέρωσης εξελίσσεται σε βοηθό για πειράματα, ασκήσεις και προτάσεις για αυτενέργεια και δράση. Έτσι το αλφαριθμητάρι βοηθάει τους μικρούς αναγνώστες όχι μόνο να πληροφορηθούν, αλλά να ερευνήσουν να πειραματιστούν και να δράσουν για το περιβάλλον.

Μπέτυ Πανοπούλου

“Της Νύχτας τα Καμώματα”

Εκδόσεις: ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΟ Αθήνα 2000

Ένα θεατρικό έργο για παιδιά, περιμένει τους μικρούς σκηνοθέτες, θθωποίους, ενδυματολόγους, σκηνογράφους και μουσικούς να στήσουν τη δική τους παράσταση και να μαγευτούν από “της Νύχτας τα καμώματα”.

Γραμμένο από τη Νηπιαγωγό Μ. Πανοπούλου πήρε το Γ' βραβείο στο διαγωνισμό θεατρικών έργων, του Υπουργείου Πολιτισμού το 1996. Σκηνές και διάλογοι που ανατρέπουν τους φυσικούς ρυθμούς ζωής, έτσι που να συνειδητοποιούνται καλύτερα οι ισορροπίες στη φύση και στη ζωή.

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Κ. ΝΙΚΟΥ ΓΚΕΣΟΥΛΗ

Βασική επιδίωξη στην εκπαιδευτική μας πολιτική, είναι η ποιοτική αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά στην εκπαίδευση διαπερνούν τη διδακτική πράξη και έχουν αντίκρισμα στη μαθησιακή διαδικασία, εξασφαλίζοντας ένα καλύτερο σχολείο για τα παιδιά μας.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί τμήμα των προγραμμάτων σχολείων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σκοπός της είναι οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται μ' αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση λειτουργώντας συμπληρωματικά με τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στα σχολεία, αναπτύσσεται μέσα από δύο μεγάλους άξονες - παρεμβάσεις : πολύμηνα προγράμματα περιβαλλοντικής θεματολογίας στα σχολεία και λειτουργία Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Δίνεται έτσι δυνατότητα στους μαθητές να ασχοληθούν με κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα τα οποία η ανθρωπότητα καλείται να αντιμετωπίσει.

Στόχος των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η εξασφάλιση των γνωστικών και αξιακών προϋποθέσεων που απαιτούνται ώστε οι μαθητές να αναπτύξουν υπεύθυνες στάσεις και συμμετοχικές συμπεριφορές στα θέματα της προστασίας του περιβάλλοντος, της βιώσιμης ανάπτυξης και της ποιότητας ζωής.

Σήμερα γίνονται περίπου 5000 προγράμματα και συμμετέχουν κάθε χρόνο σε αυτά 150.000 μαθητές και 10.000 εκπαιδευτικοί.

Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης προσφέρουν εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητικές ομάδες σχολείων, επιμορφωτικά σεμινά-

ρια για εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτικό υλικό και αναπτύσσουν θεματικά δίκτυα, τοπικές και διεθνείς συνεργασίες.

Τα Κέντρα διαθέτουν κατάλληλες υποδομές και εξοπλισμούς και είναι στελεχωμένα με εκπαιδευτικούς διαφορετικών ειδικοτήτων και βαθμίδων.

Σήμερα λειτουργούν 23 σε όλη των Ελλάδα, έχουν ιδρυθεί άλλα 8 που σύντομα θα λειτουργήσουν, ενώ έχει προκηρυχθεί η ίδρυση ακόμη 25, με στόχο να καλυφθούν οι ανάγκες όλης της χώρας.

Τα Κέντρα παίζουν μεγάλη σημασία στην περιφέρεια, διότι συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος, εντάσσουν τοπικούς φορείς στο έργο τους και ευαισθητοποιούν την ευρύτερη κοινωνία.

Οι αρχές που διατρέχουν όλο το σύστημα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η διεπιστημονική θεώρηση, η βιωματική προσέγγιση, το άνοιγμα του σχολείου στη κοινωνία, η ομαδική εργασία, η καλλιέργεια δημοκρατικού διαλόγου και η ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

Το Υπουργείο Παιδείας ενισχύει και ενθαρρύνει καινοτόμες δράσεις που συνδέονται με μεγάλα κοινωνικά ζητήματα. Γι' αυτό παρέχει επιστημονική, διοικητική και οικονομική στήριξη στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, η οποία συμβάλλει στην αναγνώριση και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνδέονται με το περιβάλλον.

Νίκος Γκεσούλης

Υφυπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Χορηγός του παρόντος τεύχους

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΝΕΟΤΗΤΑΣ